ISSN 1560-7615

ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់
វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឆ្នាំទី៩ លេខ ៣ | កក្កដា - កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៥ | តម្លៃ ១.៥០០៛

ការផ្ដល់សេវានៅមូលដ្ឋាន និងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់

ហ៊ីង វុទ្ធី និង អាន សុវត្ថា វិភាគលើ សេវា បួន និងបកស្រាយពីស្ថានភាពអំណោយផលល្អរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ ក្នុងការជួយ កែលំអការផ្ដល់សេវានៅកំរិតមូលដ្ឋាន ។*

ការកែលំអជីវភាពនៅជនបទ ជាសកម្មភាពមួយក្នុងចំនោមសកម្មភាពជាអាទិភាពនានានៃយុទ្ធសាស្ត្រជាតិកាត់បន្ថយភាពក្រីក្ររបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។ តាមគំនិតយល់ឃើញជាទូទៅ ការផ្ដល់សេវាមានប្រសិទ្ធភាពល្អនៅកំរិតមូលដ្ឋាន មានសារៈសំខាន់បំផុតសំរាប់ជោគជ័យនៃសកម្មភាពនេះ ។ ច្បាប់ស្ដីពីការគ្រប់គ្រង និងរដ្ឋបាលឃុំ/សង្កាត់ (LAMC) គ្រោងអោយក្រុមប្រឹក្សាមូលដ្ឋានទទួលតួនាទីនាំមុខគេក្នុងការផ្ដល់សេវា និងធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន ។ រឿងនេះសំខាន់បំផុតសំរាប់ការកសាងប្រព័ន្ធគណនេយ្យភាពនៅកំរិតមូលដ្ឋាន ពីព្រោះដរាបណាក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ (CC) បានទទួលភារកិច្ចផ្ដល់សេវាច្បាស់លាស់ (និងធនធានគ្រប់គ្រាន់) ទើបគេអាចចាប់ឱ្យ CC ទទួលខុសត្រូវចំពោះទង្វើរបស់ខ្លួនបាន ។ ប៉ុន្តែ ច្បាប់មានចែងទូលាយពេកពីសិទ្ធិអំណាចសំរាប់ការទទួលខុសត្រូវដ៏ជាក់លាក់នានា ។ ហេតុនេះ គួរតែយល់ដឹងពីរបៀបផ្ដល់សេវានាបច្ចុប្បន្ន និងរបៀបដែល CC អាចធ្វើអន្តរាគមន៍បាន ដើម្បីកែលំអលំហូរនៃការផ្ដល់សេវា ។

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំកំពុងធ្វើបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន ។

ដំណើរការផ្ដល់សេវាសាធារណៈនៅមូលដ្ឋានដែលសក្ដិសិទ្ធិ ត្រូវមានពាក់ព័ន្ធនឹងសកម្មភាពមួយចំនួន ដូចជា ការធ្វើផែនការនិងគំរោងថវិកា ហិរញ្ញវត្ថុ, ផលិតកម្ម បទប្បញ្ញត្តិ ការត្រួតពិនិត្យ និងការវាយតំលៃ ។ ការផ្ដល់សេវាសាធារណៈ ត្រូវមានទាំង "អ្នកមានតំរូវការ" និង "អ្នកផ្គត់ផ្គង់" ។ ក្នុងនេះមិនមែនបុគ្គលម្នាក់ៗត្រូវរៀបរាប់ពី "តំរូវការ" របស់ខ្លួនផ្ទាល់នោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវមានការរៀបចំបែបណាមួយដើម្បីកំណត់តំរូវការជារួមរបស់អ្នកប្រើប្រាស់ផ្សេងៗជាច្រើននាក់ ។ តួនាទីមួយដែលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានអាចធ្វើបានក្នុងដំណើរការនេះ គឺបូកសរុបពីតំរូវការ ការផ្គត់ផ្គង់សេវាសាធារណៈនៅមូលដ្ឋាន របស់ប្រជាជនរស់នៅក្នុងឃុំ ។ ដោយសារអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននៅជិតស្និទ្ធនឹងប្រជាជន ជាងមន្ត្រីថ្នាក់ខេត្ត រឺថ្នាក់មជ្ឈិម គេរំពឹងថា ថ្នាក់មូលដ្ឋានអាចកំណត់ពីតំរូវការជាក់លាក់នានានៅក្នុងមូលដ្ឋាន បានល្អជាងអង្គការដែលនៅឆ្ងាយៗ ។

ក្នុងអត្ថបទនេះ បានជ្រើសមកពិភាក្សានូវសេវាចំនួនបួន ដែលផ្ដល់នូវមូលដ្ឋានៈ ការថែទាំជួសជុលផ្លូវជនបទ, ការប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹង, សេវាថែទាំសុខភាពមបឋម និងការអប់រំ (ដូចជា ការអប់រំក្នុងប្រព័ន្ធ នៅកំរិតបឋម, ការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ និងការអប់រំកុមារក្នុងវ័យដំបូងៗ) ។ ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញថា CC អាចដើរតួយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការផ្ដល់សេវាទាំងនេះ ។

* អត្ថបទនេះ ផ្អែកលើរបាយការណ៍សំរេចរបស់ វបសអ បញ្ជូនទៅមូលនិធិអភិវឌ្ឍន៍មូលធននៃអង្គការសហប្រជាជាតិ (UNCDF) ដែលមានចំណងជើងថា ការសិក្សាលើការផ្ដល់សេវានៅមូលដ្ឋាន (ឯកសារជិតចេញផ្សាយរបស់ Eng, Horng, Ann, and Ngo 2005) ។ ចំពោះព័ត៌មានលំអិត សូមអានរបាយការណ៍ពេញលេញ ។

មាតិកា

ការផ្ដល់សេវានៅមូលដ្ឋាន និងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ ១
ដំណើរការធ្វើវិមជ្ឈការ ៥
ទំរង់បុរាណនៃមូលធនសង្គមកិច្ចនៅកម្ពុជា ៩
តាមដានសេដ្ឋកិច្ច — ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស ១២
— ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស ១៤
— សន្ទស្សន៍សេដ្ឋកិច្ច ១៧
យន្តការបង្ការទំនាស់ក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា (ខប់សែល).......... ១៩
ព័ត៌មានថ្មីៗពី វបសអ ២០

ការពិភាក្សាដូចតទៅ បង្ហាញពីកត្តា/លក្ខខណ្ឌផ្សេងៗនៃការផ្តល់សេវា ដែលអាចឱ្យ CC បំពេញតួនាទីដ៏មានប្រយោជន៍, ផ្តល់អនុសាសន៍ពីមុខងារផ្តល់សេវានានាដែល CC អាចធ្វើបាន, ព្រមទាំងលើកពីបញ្ហានានាដែលត្រូវដោះស្រាយ ។

ការផ្តល់សេវានៅមូលដ្ឋាន និងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ

ក្នុងផ្នែកនេះ មានការពិភាក្សាពីកត្តា និងលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗដែលផ្តល់ "ឱកាសបើកចំហ" សំរាប់អោយ CC ដើរតួដ៏មានប្រយោជន៍ជាអ្នកផ្តល់សេវា ។ សេវាពីរគឺ ការថែទាំជួសជុលផ្លូវជនបទ និងការប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹង អាចចាត់ទុកជា "សេវាផ្នែករឹង" ឯសេវាពីរទៀតគឺជា "សេវាផ្នែកទន់" ។ សេវាផ្នែករឹង ជាសេវាដែល CC អាចចុះប្រឡូកដោយផ្ទាល់ដៃក្នុងការផ្តល់វា (ឧទាហរណ៍ ការកសាងផ្លូវជនបទ, ការប្រមូលសំរាម) ។ ចំពោះសេវាផ្នែកទន់ CC មិនចូលពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់ក្នុងការផ្តល់វាទេ (ឧទាហរណ៍ ការត្រួតពិនិត្យវត្តមានគ្រូបង្រៀន/ម៉ោងធ្វើការរបស់មណ្ឌលសុខភាព) ។

ចំណុចប្លែកគ្នានេះ គួបផ្សំនឹងកត្តានានា ដូចជា ការរៀបចំសេវា និងបច្ចេកវិទ្យាដែលត្រូវការសំរាប់ការផ្តល់សេវាមានប្រសិទ្ធភាពល្អ ធ្វើអោយយើងអាចវាយតំលៃថាតើសេវាអ្វីខ្លះដែលសមស្របសំរាប់ឱ្យ CC ទទួលគ្រប់គ្រង ។ ដោយសារ CC មានជំនាញទាំងការរៀបចំសេវា និងគ្រប់គ្រងបច្ចេកវិទ្យា ដូច្នេះវាសមស្របនឹងស្នើអោយពួកគេធ្វើជាអ្នកផ្តល់សេវាផ្នែករឹង ។ ប៉ុន្តែចំពោះសេវាផ្នែកទន់ លក្ខណៈបច្ចេកទេសនៃការរៀបចំសេវា និងកំរិតបច្ចេកវិទ្យាត្រូវប្រើប្រាស់ វាខ្ពស់ហួសសមត្ថភាពរបស់ CC ។ ដូច្នេះវាសមរម្យហើយបើសិនរំពឹងថា CC គ្រាន់តែត្រូវចូលពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្តល់សេវាផ្នែកទន់នេះ ។

ការថែទាំផ្លូវជនបទ

ការផ្តល់ និងថែទាំជួសជុលផ្លូវជនបទ ជាទំនួលខុសត្រូវរបស់ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ (MRD) ។ គោលនយោបាយជាតិស្តីពីផ្លូវជនបទ (២០០២) បានកំណត់ថា កំរិតឃុំមានសក្តានុពលច្រើនដើម្បីទទួលខុសត្រូវផ្តល់សេវាផ្លូវជនបទ ។ ប៉ុន្តែ មិនទាន់ច្បាស់ទេថា តើមានផ្លូវជនបទប្រភេទអ្វីខ្លះ (ដូចជាផ្លូវក្រាលអ្វី និងមានចរាចរទំហំប៉ុណ្ណា) និងប្រវែងណាហើយ ដែលបានកត់ត្រា និងធ្វើសារពើភណ្ឌរួចរាល់ ។

ផ្លូវជនបទ សំដៅដល់ផ្លូវតភ្ជាប់ពីស្រុកទៅស្រុក ពីស្រុកទៅឃុំ ពីឃុំទៅឃុំ ពីឃុំទៅភូមិ និងពីភូមិទៅភូមិ ។ នៅក្រោមការរៀបចំបច្ចុប្បន្ន មន្ទីរអភិវឌ្ឍន៍ជនបទខេត្ត ទទួលខុសត្រូវចំពោះផ្លូវតភ្ជាប់ស្រុកទៅស្រុក ហើយ CC ទទួលខុសត្រូវចំពោះផ្លូវពីស្រុកទៅឃុំ ពីឃុំទៅឃុំ និងពីឃុំទៅភូមិ ។

កត្តា/លក្ខខណ្ឌ បង្កើនការចូលរួមរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ

បទពិសោធន៍ និងរបៀបរៀបចំស្ថាប័នសព្វថ្ងៃ បង្ហាញថា ការប្រគល់ការងារថែទាំទៀងពេល និងជាប្រចាំលើផ្លូវតូចៗ ទៅអោយ CC ទទួលខុសត្រូវ អាចជាជំរើសល្អមួយ ដោយមូលហេតុថា:

- ច្បាប់បានគ្រោងប្រគល់ភារកិច្ចទាំងនេះទៅឱ្យ CC ហើយ
- CC ជាច្រើន មានបទពិសោធន៍ធំទូលាយក្នុងការគ្រប់គ្រងការថែទាំផ្លូវដោយទៀងពេល ដោយជួលប្រើអ្នកម៉ៅការ តាមការប្រើប្រាស់មូលនិធិឃុំសង្កាត់ (CSF)
- តាមរយៈជំរើសផ្សេងៗទាក់ទិនការបណ្តុះបណ្តាលអំពី CSF មានការបញ្ជាក់ឡើងរួចហើយពីតំរូវការជាអាទិភាពនៃសេវានេះ
- ការសាងសង់ និងថែទាំផ្លូវជនបទទៅតាមស្តង់ដារជាក់លាក់មួយចំនួន (ឧទាហរណ៍ ក្រាលក្រួសក្រហមកំរាស់ ១៥ស.ម.) គឺ CC អាចស្វែងយល់ គ្រប់គ្រង និងត្រួតពិនិត្យបានជាលក្ខណៈបច្ចេកទេស
- មានការយល់ដឹងយ៉ាងល្អស្រាប់អំពី បន្ទុកចំណាយនៃសេវានេះដែលជាជំហានដ៏ចាំបាច់ដើម្បីធានាថា ភារកិច្ចនេះនឹងទទួលបានមូលនិធិ
- ការអនុវត្តន៍ដោយថ្នាក់ឃុំ ហាក់មានប្រសិទ្ធភាពល្អយ៉ាងហោចណាស់ក៏ស្មើគ្នានឹងរបៀបរបបផ្សេងៗទៀតដែលកំពុងអនុវត្តសព្វថ្ងៃដែរ
- CC អាចប្រើប្រាស់សិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដើម្បីដាក់អនុវត្តច្បាប់លើការប្រើប្រាស់ផ្លូវនៅក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន ។

ការពិភាក្សាលើកំហិត

មុនពេល CC អាចទទួលរ៉ាប់រងភារកិច្ចថែទាំផ្លូវជនបទបាន គេត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាមួយចំនួនដូចតទៅ:

- តើរដ្ឋាភិបាលត្រៀមផ្តល់មូលនិធិសំរាប់ការថែទាំជាទៀងពេល និងជាប្រចាំនូវផ្លូវឃុំទេ? ប្រសិនបើបញ្ចូលវាទៅក្នុងមូលនិធិឃុំសង្កាត់ ទឹកប្រាក់ត្រូវផ្ទេរទៅអោយឃុំក្នុងមួយឆ្នាំៗ នឹងកើនឡើងទ្វេមួយជាពីរ ។ ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ នឹងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ នឹងត្រូវបង្កើតរូបមន្តថ្នាក់ជាតិដើម្បីបែងចែកមូលនិធិផ្លូវជនបទ ទៅឱ្យឃុំទាំងអស់នៅក្នុងប្រទេស ។
- ប្រសិនបើការបែងចែកត្រូវធ្វើឡើងនៅទូទាំងប្រទេសតាមរូបមន្តផ្អែកលើចំនួនគីឡូម៉ែត្រនៃផ្លូវក្នុងមួយឃុំៗ តើអាចធ្វើការកែសំរួលនៅកំរិតស្រុក និងខេត្តបានដែរឬទេ ដើម្បីធានាថា ឃុំដែលមានផ្លូវឆាប់ខូចខាត (ដោយសារមាន ចរាចរច្រើន រឺទឹកជំនន់) គឺអាចទទួលបានមូលនិធិច្រើនជាង ។
- តើអាចពង្រឹងបែបណានូវការត្រួតពិនិត្យរបស់ CC លើការសាងសង់ផ្លូវ ដើម្បីកុំឱ្យមានការធូររលុងខាងគុណភាព?
- តើអាចរៀបចំឡើងវិញបែបណានូវការពិនិត្យតាមដាន និងការទ្រទ្រង់ពីកំរិតខេត្ត ដើម្បីអោយវាកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព?
- តើមានគំរូល្អៗអ្វីខ្លះ សំរាប់ធ្វើការថែទាំជួលជុលផ្លូវជាប្រចាំ?
- ដើម្បីប្រគល់ទំនួលខុសត្រូវលើផ្លូវជនបទទៅឱ្យ CC ត្រូវមានការធ្វើសារពើភណ្ឌផ្លូវជនបទ ។

ការប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹង

ប្រកាសអន្តរក្រសួងរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃ និងក្រសួងបរិស្ថាន ស្តីពីការគ្រប់គ្រងកាកសំណល់រឹងចែងថា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដោយមានការសហការជាមួយមន្ទីរបរិស្ថាន ត្រូវទទួលបន្ទុកលើការគ្រប់គ្រងកាកសំណល់រឹងនៅក្នុងមូលដ្ឋានរបស់ខ្លួន ។ ទីភ្នាក់ងារសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិជប៉ុន (JICA) បានជួយសាលាក្រុងភ្នំពេញ (MPP) ក្នុងការអនុវត្តសាកល្បងគំរោងគ្រប់គ្រងកាកសំណល់រឹង ។ គំរោងទាំងនេះព្យាយាមបញ្ចូលសង្កាត់ មិនសូវរៀបចំក្រុងបានល្អទៅជាយក្រុងភ្នំពេញ ឱ្យចូលពាក់ព័ន្ធក្នុងការគ្រប់គ្រងជាក់ស្តែងលើការប្រមូលចោលកាកសំណល់ ។ គំរោងសាកល្បង ត្រូវគ្រប់គ្រងដោយក្រុមគ្រប់គ្រងកាកសំណល់ភ្នំពេញ (PPWM) ដែលជាអាជ្ញាធរពាក់កណ្តាលស្វយ័តស្ថិតនៅក្រោមសាលាក្រុងភ្នំពេញ (MPP) ។ គំរោងសាកល្បងរៀបចំអោយសង្កាត់ជួយដល់ PPWM ក្នុងការប្រមូលសំរាមពីផ្លូវតូចៗ ដែលឡានសំរាម

មិនអាចចូលបាន ។ ពួកគេក៏ត្រូវប្រមូលថ្លៃសេវា ហើយទទួលបានភាគរយលើប្រាក់កំរៃប្រមូលបាន។

កត្តា/លក្ខខណ្ឌបង្កើនការចូលរួមរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ

គំរោងសាកល្បងដែលរៀបចំឱ្យ CC ចូលពាក់ព័ន្ធក្នុងការគ្រប់គ្រងកាកសំណល់រឹង បានបង្ហាញយ៉ាងប្រសើរពីលក្ខខណ្ឌដែល CC អាចមានផលប៉ះពាល់គួរកត់សំគាល់ទៅលើការផ្តល់សេវា ។ លក្ខខណ្ឌទាំងនេះ មានជាអាទិ៍:

- គំរោងសាកល្បងដែលរៀបចំឱ្យ CC គ្រប់គ្រងការប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹងនៅក្នុងបួនសង្កាត់នៅជាយក្រុងភ្នំពេញ បានទទួលជោគជ័យល្អ។ អ្នកប្រមូលសំរាមដែលជួលដោយសង្កាត់ បានប្រមូលសំរាមនៅតាមផ្លូវតូចៗយកទៅដាក់នៅកន្លែងចាក់សំរាមធំ និងទទួលប្រាក់ឈ្នួលអំពីកំរៃជាភាគរយដែលសង្កាត់ទទួលបាន ។
- ការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់ប្រជាជនដែលចូល/ចេញពីមូលដ្ឋានជាហូរហែរ ទាមទារអោយមានអន្តរាគមពី CC ដើម្បីកំណត់ពីចំនួនអតិថិជន ។ CC ជាអាជ្ញាធរដែលអាចផ្តល់តួលេខត្រឹមត្រូវជាងគេពីចំនួនអតិថិជន ជាសក្តានុពលនៃសេវាប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹង ។
- ការចូលរួមរបស់ CC ហាក់ដូចចាំបាច់បំផុតក្នុងការប្រមូលសំរាមពីផ្លូវតូចៗដែលឡានសំរាមមិនអាចចូលដល់ ដូចបានពិនិត្យឃើញក្នុងគំរោងសាកល្បងខាងលើ ។

CC អាចដោះស្រាយជំលោះស្តីពីការប្រមូលថ្លៃសេវាបានសក្តិសិទ្ធជាង ។ យោងតាមជោគជ័យទទួលបានក្នុងគំរោងសាកល្បងនេះ មានការផ្តល់មតិយ៉ាងខ្លាំងក្លាឱ្យ CC ទទួលការងារធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពបញ្ជីឈ្មោះប្រជាជន, ប្រមូលសំរាមពីផ្លូវតូចៗដែលឡានសំរាមមិនអាចចូលដល់, ប្រមូលថ្លៃសេវា, និងដោះស្រាយជំលោះពាក់ព័ន្ធនឹងថ្លៃយកសំរាម ។

នៅតាមតំបន់មានលក្ខណៈជនបទជាងនេះ ដែលកាកសំណល់រឹងភាគច្រើន កើតចេញពីផ្សារតូចៗក្នុងមូលដ្ឋាន មានហេតុផលសំខាន់ៗជាច្រើនដែលគួរអោយ CC ទទួលតួនាទីពិនិត្យតាមដាន ។ តាមរបៀបរបបបច្ចុប្បន្នដែលថ្នាក់ខេត្តទទួលគ្រប់គ្រងលើផ្សារទំហំមធ្យមមិនបានធ្វើអោយផ្សារទាំងនេះមានអនាម័យល្អទេ ។ ដូច្នេះ គួរអនុញ្ញាតអោយ CC ទទួលគ្រប់គ្រងផ្សារនៅមូលដ្ឋាន ដែលស្ថិតក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន និងទទួលភារកិច្ចរក្សាអនាម័យនៅផ្សារទាំងនេះ ។ គេជឿថា CC មានឆន្ទៈ និងផលប្រយោជន៍ច្រើនជាងអាជ្ញាធរខេត្ត ក្នុងការត្រួតពិនិត្យគុណភាពសេវារបស់អ្នកម៉ៅការដែល CC បានចុះកិច្ចសន្យាឱ្យធ្វើការផ្គត់ផ្គង់ ហើយ CC ក៏ចង់ឃើញកន្លែងខ្លួនរស់នៅវាក្លាយជាស្អាត និងមានអនាម័យល្អឡើងដែរ ។

ការពិភាក្សាពីកំហិត

ក្រៅពីកត្តាអំណោយផលនានាដូចខាងលើ នៅមានបញ្ហាមួយចំនួនដែលត្រូវកំណត់ និងដោះស្រាយ ។ នៅតំបន់ទីក្រុង រឺជាយទីក្រុង ការរៀបចំដូចខាងលើអាចអនុវត្តបាន ប្រសិនបើ ១)ជាតំបន់មានប្រជាជនរស់នៅច្រើន ហើយតំបន់នៅជិតជុំវិញនោះពុំមានផ្លូវទឹក រឺដីបោះបង់/មិនប្រើប្រាស់ ដែលប្រជាជនអាចយកធ្វើកន្លែងចាក់សំរាមបាន, ២)ឃុំ/សង្កាត់ជាក្រុងទាំងនោះចង់ធ្វើសហប្រតិបត្តិការជាមួយអ្នកម៉ៅការដែលមានការអនុញ្ញាត ដើម្បីសំរបសំរួលសកម្មភាពដ៏ចាំបាច់ផ្សេងៗ និង៣) ការទទួលខុសត្រូវចំបងក្នុងការប្រមូលសំរាម គឺជារបស់អ្នកម៉ៅការ រឺភ្នាក់ងារសាធារណៈពាក់កណ្តាលស្វយ័តដែលមានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវ ។ នៅតំបន់ជនបទត្រូវមានការផ្ទេរសិទ្ធិអំណាច (ភាពជាម្ចាស់) គ្រប់គ្រងផ្សារនៅមូលដ្ឋាន ពីថ្នាក់ខេត្តទៅថ្នាក់ឃុំ ។ ម្យ៉ាងទៀត ត្រូវប្រគល់សិទ្ធិអំណាចអោយឃុំ ចុះកិច្ចសន្យាប្រមូលសំរាមជាមួយអ្នកម៉ៅការឯកជនបាន ដើម្បីឃុំអាចចាប់ឱ្យអ្នកម៉ៅការមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខខ្លួន ។

សេវាថែទាំសុខភាពបឋម និងការអប់រំ

ក្នុងឋានៈជាហត្ថលេខី នៃឯកសារគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហសវត្សន៍ (MDGs) ប្រទេសកម្ពុជាបានប្តេជ្ញា កែលំអសេវាសាធារណៈរបស់ខ្លួនដូចជា ការអប់រំ និងសុខភាព ហើយការកែលំអនេះនឹងជួយបង្កើនលទ្ធភាពដើម្បី MDGs ភាគច្រើន (គោលដៅ ១-៦) ។ ការប្តេជ្ញានេះ អាចមើលឃើញតាមរយៈគោលនយោបាយនានារបស់រដ្ឋាភិបាល ជាអាទិ៍គោលនយោបាយជាតិស្តីពីការថែទាំសុខភាពបឋម និងការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នា ដែលធានាអោយប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់មានលទ្ធភាពទទួលបានសេវាអប់រំ និងថែទាំសុខភាព (RGC ២000, RGC ២00៣) ។ គោលនយោបាយទាំងនេះ ចាត់ទុកការចូលរួមរបស់សហគមន៍ជាធាតុផ្សំដ៏ចាំបាច់ ដូចអាចមើលឃើញតាមរយៈវត្តមានអង្គភាពមូលដ្ឋាននានា ដូចជាគណៈកម្មាធិការគ្រប់គ្រងមណ្ឌលសុខភាព (HCMC) គណៈកម្មាធិការអប់រំសំរាប់ទាំងអស់គ្នារបស់ឃុំ (EFAC) និងគណៈកម្មាធិការទ្រទ្រង់កំរងសាលារៀន (SSC) ។ គណៈកម្មាធិការនិមួយៗមានការចូលរួមពី CC និង/រឺអ្នកតំណាងពី CC ដែលជាប់ឆ្នោត ។

សេវាសុខភាពបឋមកំរិតមូលដ្ឋាន ដែលត្រូវបានសិក្សានេះ គឺជាសេវាទាំង ១៤ នៃកញ្ចប់សកម្មភាពអប្បរមា (MPA) និងសេវាដទៃទៀត (ដូចជាសកម្មភាពចុះផ្ទាល់ដល់មូលដ្ឋាន) ដែលមានផ្តល់នៅមណ្ឌលសុខភាពសំរាប់ប្រជាជនពី ៨.000 ទៅ ១២.000នាក់ ។ សេវាអប់រំរួមមាន ការអប់រំក្នុងប្រព័ន្ធនៅកំរិតបឋម (ថ្នាក់ទី ១-៦), ការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ (ថ្នាក់អក្ខរកម្ម) និងការអប់រំកុមារតូចៗ (សាលាមតេយ្យសហគមន៍) ។

កត្តា/លក្ខខណ្ឌបង្កើនការចូលរួមរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ

កត្តាចំបងៗដែលញ៉ាំងអោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាចជួយបានដល់ការផ្តល់សេវាមានជាអាទិ៍ បរិយាកាសគោលនយោបាយ, គំនិតផ្តួចផ្តើមសាកល្បង និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង ។

ទីមួយ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ គោលនយោបាយនានាទាំងខាងអប់រំ និងសុខាភិបាល បានគ្រោងថា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានគឺមានតួនាទីត្រូវបំពេញទាក់ទិននឹងការផ្តល់សេវាទាំងនោះ ។ ទីពីរ គំនិតផ្តួចផ្តើមសាកល្បង សព្វថ្ងៃរបស់ UNICEF បានផ្តល់សិទ្ធិអំណាចអោយ CC ដើរតួនាទីច្រើនជាងមុនទាំងក្នុងវិស័យអប់រំ និងសុខាភិបាល ។ គំនិតផ្តួចផ្តើមទាំងនេះ រួមមានការទ្រទ្រង់ដល់អង្គភាពទីប្រឹក្សាឃុំនានា ដូចជា គណៈកម្មាធិការឃុំខាងនារី និងកុមារ ព្រមទាំងការកំណត់គ្រួសារក្រីក្រ ដើម្បីមិនបាច់អោយបង់ថ្លៃសេវានៅមណ្ឌលសុខភាព ។ សង្កេតដំបូងៗនូវគំនិតផ្តួចផ្តើមនេះបានបង្ហាញថាការចូលរួមរបស់ CC ក្នុងការផ្តល់សេវា បានជួយកែលំអការផ្គត់ផ្គង់សេវានានា ។ ជាចុងក្រោយ CC ជាច្រើនបានផ្តល់សេវាខាងសង្គមកិច្ចដល់ម្ចាស់ឆ្នោតរួចទៅហើយ ដូចជាការសាងសង់សាលារៀន បង្គន់ និងអណ្តូង ព្រមទាំងសេវាដល់កន្លែងមួយចំនួន (ការចាក់ថ្នាំការពារចល័ត) ដោយប្រើមូលនិធិឃុំ ។

ការសិក្សាបង្ហាញច្បាស់ថា CC អាចបំពេញតួនាទីសំខាន់ៗបន្ថែមទៀតច្រើនណាស់ក្នុងការផ្តល់សេវា ។ គោលគំនិតយ៉ាងសាមញ្ញ និងងាយអនុវត្តមួយគឺអោយ CC ធ្វើការពិនិត្យតាមដាន មិនមែនបច្ចេកទេសដោយទៀង

ពេល និងធ្វើការវាយតំលៃលើការផ្តល់សេវា ដើម្បីបំពេញបន្ថែមដល់ការងារបច្ចេកទេសរបស់ស្ថាប័នអធិការកិច្ចថ្នាក់មជ្ឈឹម ។ ការប្រៀបធៀបលទ្ធផលវាយតំលៃរបស់ឃុំជាច្រើននិងលើកបង្ហាញវាក្នុងវេទិកាខេត្ត ជាវិធានការមួយជួយឱ្យសំលេង CC កាន់តែមានអនុភាពក្នុងការទាមទារគណនេយ្យភាព ។

ការពិភាក្សាពីកំហិតផ្សេងៗ

ទោះបីមានកត្តាអំណោយផលជាច្រើនដូច្នេះក្តី ក៏ការផ្តល់សេវាផ្នែកអប់រំ និងថែទាំសុខភាពមិនទាន់ឈានដល់កំរិតគួរពេញចិត្តនៅឡើយទេ ។ កំហិតនានារួមមានការរំពឹងទុករបស់អ្នកប្រើសេវា, សមត្ថភាពរបស់ CC, ការជួយទ្រទ្រង់ដល់ CC, បន្ទុកការងារបច្ចុប្បន្ន និងប្រព័ន្ធអភិបាលកិច្ចទូទៅ ។

ការរំពឹងទុករបស់អ្នកប្រើសេវា: ករណីសិក្សាបានបង្ហាញភស្តុតាងថាប្រជាជនមិនចាត់ទុក CC ជាស្ថាប័នគន្លឹះសំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងការអប់រំ និងសុខាភិបាលនោះទេ ។ ពួកគេមិនជួប CC ដើម្បីប្តឹង រឺក៏វាយការណ៍ពីការមិនពេញចិត្តចំពោះគុណភាពសេវានោះទេ ។ ដូច្នេះគេមានអារម្មណ៍ថា CC មានតួនាទីតិចតួចក្នុងការទាមទារគណនេយ្យភាពពីអ្នកផ្តល់សេវា ដើម្បីទទួលបានសេវាល្អ ។ ប្រសិនបើអ្នកប្រើសេវាមានគំនិតថា CC គឺជាវេទិកាសំរាប់ទាមទារគណនេយ្យភាព គឺមានរឿងពីរ អាចកើតឡើង ។ ទីមួយ មានការដាក់សំពាធដល់ CC អោយធ្វើអ្វីមួយក្នុងបញ្ហាសេវានេះ ។ ទីពីរ អ្នកគ្រប់គ្រងមណ្ឌលសុខភាព រឺសាលាបឋមសិក្សាអាចដឹងខ្លួនពីសំពាធនេះ ហើយចាប់ផ្តើមដោះស្រាយបញ្ហាពីព្រោះសំលេងត្អូញត្អែរពីគុណភាពអន់ កាន់មានរបៀបរៀបចំល្អ និងច្បាស់លាស់ឡើង ទោះជា CC ពុំមានសមត្ថកិច្ចលើសាលាបឋមសិក្សា និងមណ្ឌលសុខភាពក៏ដោយ ។

សមត្ថភាពនិងការទ្រទ្រង់: ដូចបានបញ្ជាក់រួចហើយ ច្បាប់បានតំរូវត្រឹមតែឱ្យសមាជិក CC ចេះអាន និងសរសេរ ។ ជាញឹកញាប់ណាស់ចំណេះដឹង និងសមត្ថភាពមិនគ្រប់គ្រាន់ជាបញ្ហាមួយសំរាប់ CC (Rusten *et al.*, 2004) ។ CC ពុំមានចំណេះដឹងគ្រប់គ្រាន់ទេ ដើម្បីទាមទារគណនេយ្យភាពពីអ្នកផ្តល់សេវាខាងអប់រំ និងថែទាំសុខភាព ដោយធ្វើការចូលរួមឱ្យបានជាប់លាប់ និងមានប្រយោជន៍ ក្នុងកិច្ចប្រជុំរបស់គណៈកម្មាធិការគ្រប់គ្រងមណ្ឌលសុខភាព (HCMC) និងគណៈកម្មាធិការទ្រទ្រង់កំរងសាលារៀន (SSC) ។ ម្យ៉ាងទៀត ការទ្រទ្រង់ដែល CC បានទទួលពីក្រុមអ្នកសំរបសំរួលថ្នាក់ខេត្ត និងស្រុក គឺផ្តោតខាងគំរោងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ដោយជួយផ្តល់យោបល់ និងការទ្រទ្រង់ភាគច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងសេវាខាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ មិនមែនសេវាខាងសង្គមកិច្ចទេ (ibid.) ។

បន្ទុកការងារ: តួនាទីកំណត់ដោយច្បាប់បច្ចុប្បន្នរបស់ CC គឺចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន និងបញ្ជីបោះឆ្នោត ។ តួនាទីសំខាន់ និងជាប្រចាំមួយទៀតដែល CC ទទួលបន្ទុក គឺសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន ដែលមានតាំងពីការកំណត់អាទិភាពនៅមូលដ្ឋាន, អនុវត្តអាទិភាពមួយចំនួន (ដោយជួលអ្នកម៉ៅការ និងប្រើមូលនិធិឃុំ), ពិនិត្យតាមដាន និងវាយតំលៃគំរោងនានា (មានការជំនួយពីបុគ្គលិកទ្រទ្រង់បច្ចេកទេសថ្នាក់ខេត្ត) ។ ពិនិត្យតាមចំនួនសមាជិកជាមធ្យម និងបន្ទុកការងាររបស់ CC ដែលមានការទ្រទ្រង់ការងាររដ្ឋបាលតែពីស្មៀនឃុំម្នាក់គត់, គេត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងការផ្តល់ការងារបន្ថែមដល់ CC ដែលអាចដាក់បន្ទុកធ្ងន់ពេកលើប្រព័ន្ធការងារ ។

ប្រព័ន្ធអភិបាលកិច្ចទូទៅ: បច្ចុប្បន្ន មិនទាន់មានអនុវត្តយន្តការអ្វីសំរាប់អោយ CC បញ្ជាក់ការពេញចិត្ត រឺមិនពេញចិត្តរបស់ខ្លួន លើសេវាទាំងពីរប្រភេទទៅកាន់មន្ទីរខេត្តនោះទេ ។ ក្រសួងនានាក៏ពុំមានយន្តការអ្វីសំរាប់បញ្ចូលការវាយតំលៃរបស់អ្នកក្រៅក្រសួង ទៅក្នុងការងារពិនិត្យតាមដាន និងវាយតំលៃរបស់ខ្លួនដែរ ។ បញ្ហានេះបានរាំងស្ទះដល់គណនេយ្យភាពរបស់អ្នកផ្តល់សេវាចំពោះមុខអ្នកប្រើប្រាស់ ។

សេចក្តីសង្ខេប និងផ្លូវខាងមុខ

យោងតាមការពិភាក្សាខាងលើ គេអាចធ្វើការកត់សំគាល់ពីរបែប ។ ទីមួយ *ការរៀបចំ* សេវាផ្នែករឹង ដែលមានការថែទាំផ្លូវជនបទ និងការប្រមូលចោលកាកសំណល់រឹង និង *បច្ចេកវិទ្យា* សំរាប់ផ្តល់សេវាទាំងនេះ គឺវាសាមញ្ញគួរសម (មិនបច្ចេកទេសខ្លាំងពេក) សំរាប់ឱ្យ CC គ្រប់គ្រងបាន ហេតុនេះ CC អាចដើរតួនាទីដ៏មានប្រយោជន៍ និងធ្វើផ្ទាល់ដៃជាងមុនក្នុងការផ្គត់ផ្គង់វា ។ គឺបានន័យថា សមត្ថភាពបច្ចេកទេសបច្ចុប្បន្នរបស់ CC វាសមស្របនឹងកំរិតជំនាញដែលត្រូវមាន សំរាប់គ្រប់គ្រងការផ្តល់សេវាទាំងពីរនេះ ។ ភាពស៊ីគ្នាល្អរវាងសមត្ថភាពដែល CC មានសព្វថ្ងៃ ហើយនិងកំរិតជំនាញដែលត្រូវមាន វាសំខាន់បំផុតដើម្បីឱ្យការផ្តល់សេវាបានជោគជ័យ ហើយវាកំណត់ថា តើមានសេវាអ្វីខ្លះដែល CC អាចទទួលយក និងដោះស្រាយបានដោយជោគជ័យ ។

ការកត់សំគាល់ទីពីរ ពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្តល់សេវាផ្នែកទន់ ខាងថែទាំសុខភាព និងការអប់រំកំរិតបឋម ។ លក្ខណៈបច្ចេកទេសខ្ពស់នៃសេវាផ្នែកទន់ទាំងនេះ រារាំង CC មិនអោយដើរតួនាទីផ្គត់ផ្គង់ដោយផ្ទាល់បាន ។ ប៉ុន្តែយោងតាមសមត្ថភាពសព្វថ្ងៃរបស់ខ្លួន CC ក៏នៅតែអាចដើរតួជួយគាំទ្រក៏មានប្រយោជន៍ ដូចជា កេណ្ឌប្រមូលកុមារឱ្យមកទទួលថ្នាំការពារ និងចុះឈ្មោះកុមារឱ្យចូលសាលារៀន ព្រមទាំងជួយធ្វើយុទ្ធនាការបង្កើនការយល់ដឹង (ពីអនាម័យ, សុខភាពបន្តពូជ និងជំងឺអេដស៍) ។

ការកត់សំគាល់ទាំងពីរនេះបង្ហាញថា មុនពេលកំណត់អោយ CC ទទួលភារកិច្ចផ្តល់សេវាអ្វីមួយ និងចាប់ឱ្យ CC មានការទទួលខុសត្រូវគេចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យពីលក្ខណៈនៃសេវានោះ (ផ្នែករឹង រឺផ្នែកទន់) ព្រមទាំងការរៀបចំ និងបច្ចេកវិទ្យាដែលត្រូវមានសំរាប់ផ្តល់វា ។

កំណត់សំគាល់

១. ដោយសារនេះជាអត្ថបទមួយខ្លី ដូច្នេះក្នុងចំណោម ៧វិស័យដែលបានសិក្សាបានលើកយកតែ ៤វិស័យប៉ុណ្ណោះមកពិភាក្សាក្នុងពេលនេះ ។

២. សំរាប់ព័ត៌មានលំអិតស្តីពីគោលនយោបាយ និងបទប្បញ្ញត្តិទាក់ទិននឹងការផ្តល់សេវាតាមវិស័យ សូមអានរបាយការណ៍ចុងក្រោយអំពី "ការសិក្សាពីការផ្តល់សេវានៅមូលដ្ឋាន" (ឯកសារជិតចេញផ្សាយរបស់ Eng, Horng, Ann, and Ngo 2005) ។

៣. សូមអានរបាយការណ៍ពេញលេញអំពីការផ្តល់សេវានៅមូលដ្ឋាន (ជិតចេញផ្សាយ ២០០៥) សំរាប់ព័ត៌មានលំអិតទាក់ទិននឹងគំរោងសាកល្បង

៤. មានផ្សារធំៗដែលអាចទាក់ទាញអ្នកទិញ និងអ្នកលក់ចំនួនច្រើន ហើយបំរើអោយឃុំ/សង្កាត់ច្រើន (MEF ២០០៥)

៥. ផ្សារមូលដ្ឋាន ជាផ្សារតូច លក់ផលិតផលតិច ហើយទាក់ទាញអ្នកលក់នៅក្នុងមូលដ្ឋាន (ibid.)

៦. មិនមែនបច្ចេកទេសមានន័យថា ក្រុមប្រឹក្សាឃុំនឹងប្រើទំរង់សាមញ្ញដូចជាគ្រាន់តែគូសសញ្ញាប្រាប់ថា "មែន" រឺ "ទេ" ជាដើម ។ ភាពសាមញ្ញនេះ វាសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះក្រុមប្រឹក្សាអាចធ្វើបានយ៉ាងលឿន ។

សូមអានឯកសារយោងនៅក្នុងអត្ថបទជាអង់គ្លេស

ដំណើរការធ្វើវិមជ្ឈការៈ តើសង្គមស៊ីវិលអាចជួយជំរុញដំណើរការបង្កើនគណនេយ្យភាពរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននៅកម្ពុជាដែរឬទេ?

ដោយ គីម សេតារា និង អាន សុវត្ថា ពិនិត្យទៅលើតួនាទីនៃក្រុមជាប្រពៃណី, គណៈកម្មការទ្រទ្រង់សាលារៀន (SSC) និងក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាចសហគមន៍នេសាទ (FC) ក្នុងការបង្កើនគណនេយ្យភាពរវាងសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំដែលជាប់ឆ្នោតទៅដល់ប្រជាជនម្ចាស់ឆ្នោត ។*

សង្គមកម្ពុជាក្រោយពេលបញ្ចប់ទំនាស់ ទើបចាប់អនុវត្តក្នុងពេលថ្មីៗនូវដំណាក់កាលនានាដើម្បីកសាង របបប្រជាធិបតេយ្យឱ្យបានពេញលេញ ។ ឆ្លងតាមការបោះឆ្នោតឃុំ-សង្កាត់លើកទី១នៅឆ្នាំ២០០២ ប្រទេសកម្ពុជាបានចាប់ផ្តើមកំណែទំរង់វិមជ្ឈការសំដៅជំរុញការកសាងរបបប្រជាធិបតេយ្យ ព្រមទាំងវប្បធម៌នៃការចូលរួម និងទំនុកចិត្តរវាងរដ្ឋ និងសង្គម ។ នៅតាមមូលដ្ឋាន វត្តមានសង្គមស៊ីវិល និងសមាគមនានា មានសារៈសំខាន់ណាស់ ដើម្បីជួយទ្រទ្រង់ និងពង្រឹងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ (CC) (Mansfield and Macleod, Rusten *et al* 2004, Ojendal 2005, Blunt and Turner 2005, Hughes 2005) ។ កត្តាគន្លឹះមួយដែលបង្កជោគជ័យរឺបរាជ័យនៃកំណែទំរង់វិមជ្ឈការ វាជាប់ទាក់ទិននឹងកំរិតចូលរួមជាដៃគូ និងកិច្ចសហការរវាងសង្គមស៊ីវិល និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ។ វិមជ្ឈការនៅកម្ពុជាប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គមួយចំនួន ដូចជា កង្វះអន្តរកម្មរវាងក្រុមសង្គមស៊ីវិល និង CC, កង្វះការផ្ទេរធនធាន និងអំណាចពីរដ្ឋាភិបាលមជ្ឈឹម (Ninh and Henke 2005, CCC Special Research Report 2004, Rusten et al 2004, Hughes 2005) ។ កត្តាទាំងនេះ បានរារាំង CC មិនឱ្យមានគណនេយ្យភាព (ការទទួលខុសត្រូវ) និងការឆ្លើយតបបានពេញលេញ ចំពោះតំរូវការនានារបស់ប្រជាជនម្ចាស់ឆ្នោត ។

សំនួរសំខាន់មួយទាក់ទិននឹង *កំរិតដែលអង្គការសង្គមស៊ីវិលសព្វថ្ងៃអាចជួយបង្កើនគណនេយ្យភាពរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ចំពោះប្រជាជនម្ចាស់ឆ្នោត* ។ ថ្វីបើមានសមាគមជាច្រើននៅតាមមូលដ្ឋានក្នុងជនបទកម្ពុជាក្តី ប៉ុន្តែអត្ថបទនេះ នឹងពិនិត្យតែគណៈកម្មការពីរប៉ុណ្ណោះដែលបានកើតឡើងតាមអនុក្រឹត្យ និងប្រកាសរបស់រដ្ឋាភិបាល ។ ចំណុចស្នូលនៃការវិភាគ គឺប្រៀបធៀបក្រុមពីរនៅមូលដ្ឋាន ដើម្បីស្វែងយល់ពីគោលគំនិតនៃការចូលរួម និងចីរភាព ។ គណៈកម្មការទ្រទ្រង់សាលារៀន (SSC) គឺជា "ក្រុមជាប្រពៃណី" មួយដែលតែងឃើញមានក្នុងជនបទកម្ពុជាភាគច្រើន ។ សហគមន៍នេសាទ (FC) គឺជា "ក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាចពីរដ្ឋ" ដែលមានតែក្នុងតំបន់មានកន្លែងនេសាទ ។ គណៈកម្មការទាំងពីរ មានលក្ខណៈខុសប្លែកពីគ្នា ។ SSC មានចីរភាពល្អណាស់ មានការចូលរួមច្រើនពីមាតាបិតាសិស្ស និងគ្រូបង្រៀន ពីព្រោះសមាជិកទាំងអស់ និងមាតាបិតា មានការប្តេជ្ញាចិត្តខ្ពស់ ។ ប៉ុន្តែសហគមន៍នេសាទ (FC) មានកំលាំងខ្សោយ ពីព្រោះមានប្រជាជនចូលរួមតិច, សមាជិកពុំមានសិទ្ធិអំណាចសំរេចអាជ្ញាកាត់គ្រប់គ្រាន់ និងខ្វះខាតជំនួយទ្រទ្រង់បច្ចេកទេសពីក្រសួងជំនាញ ។ ចំណុចទាំងអស់នេះបង្ហាញពីបញ្ហាចោទខាងចីរភាព និងការរក្សាទំនុកចិត្តពីសំណាក់ប្រជាជនម្ចាស់ឆ្នោត ។

ក្រុម/គណៈកម្មការនៅមូលដ្ឋានដែលមានស្រាប់

នៅតាមសហគមន៍នានាក្នុងជនបទកម្ពុជា គេឃើញមានក្រុមសង្គមស៊ីវិល

---

* អត្ថបទនេះស្រង់ចេញពីការសិក្សាស្តីពីកម្មវិធីអភិបាលកិច្ច និងវិមជ្ឈការរបស់ វិបសអ ។ ការសិក្សានេះផ្តល់ថវិកាដោយទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិស៊ុយអែត (SIDA) និងនាយកដ្ឋានសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ (DIFID), ហើយលោក គីម សេតារា និង Joakim Ojendal នឹងសរសេររបាយការណ៍ពេញលេញដើម្បីបោះពុម្ពផ្សាយជាឯកសារពិភាក្សារបស់ វិបសអ ។ សំរាប់ការសិក្សានេះ បានចុះធ្វើអង្កេតដល់កន្លែងក្នុង ៤ឃុំ នៅ ៤ខេត្ត ចាប់ពីខែតុលា-វិច្ឆិកា ២០០៤ ដោយបានធ្វើសំភាសន៍ជាមួយ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ មន្ត្រីរាជការ សមាជិកគណៈកម្មការនៅមូលដ្ឋាន និងអ្នកភូមិជាច្រើន ។

ក្រុមជាប្រពៃណី	ក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាច
គណៈកម្មការវត្តដែលតាមធម្មតាតំណាងឱ្យច្រើនភូមិ រួមមាន អ្នកស្ម័គ្រចិត្តជាចាស់ទុំមានគេគោរពច្រើន និងអ្នកឯទៀតដែលជួយធ្វើការ និងតំណាងឱ្យវត្ត ។ តាមធម្មតា គ្មានការបោះឆ្នោតទេ ។	សមាគមអ្នកប្រើប្រាស់ទឹក ដែលបង្កើតឡើងសំរាប់ចាត់ចែងបែងចែក ទឹកក្នុង ចំណោមកសិករ និងកសាង/ថែទាំប្រព័ន្ធស្រោចស្រពក្នុងសហគមន៍ ។
គណៈកម្មការទ្រទ្រង់សាលា (SSC) តាមធម្មតារួមមាន អ្នកមានគេគោរពច្រើន គ្រូបង្រៀន នាយកសាលា តំណាងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងមាតាបិតាសិស្ស ។ ភារកិច្ច ចំបងគឺ ថែរក្សា និងធានាឱ្យសាលារៀនមានដំណើរការទៅមុខ ។	*សហគមន៍ព្រៃឈើ* ត្រូវបានបង្កើតឡើងសំរាប់ថែរក្សាព្រៃឈើ ការពារព្រៃឈើទប់ទល់នឹងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងដាំដើមឈើឡើងវិញ ។ គណៈកម្មការនេះទទួលជំនួយបច្ចេកទេសភាគច្រើនពី NGOs អន្តរជាតិ ប៉ុន្តែមិនមែនជាចំណែកមួយនៃដែនសមត្ថកិច្ចឃុំទេ ។
ក្រុមភ្លេងប្រពៃណី: តាមធម្មតាគឺជាចំណែកមួយនៃគណៈកម្មការវត្ត ដែលជួយបង្រៀនភ្លេងប្រពៃណីដល់ពួកក្មេងៗ ជួយគ្រួសារក្រីក្រ និងសហគមន៍ពេលមានបុណ្យសព និងបុណ្យទាន/ពិធីផ្សេងៗ ។	សហគមន៍នេសាទ ស្ថិតនៅជិត រឺក្នុងតំបន់នេសាទ, ជាក្រុមសំរាប់ឃ្លាំ មើលដែលកើត ចេញពីចំណាត់ការរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅឆ្នាំ២០០១ ដែលបានប្រគល់ឡូត៍នេសាទឯកជន ៥២% ទៅឱ្យសហគមន៍នានា ។ គណៈកម្មការនេះមានភារកិច្ចចំបង ការពារតំបន់នេសាទទប់ទល់នឹងការនេសាទខុសច្បាប់ និងធ្វើសហការជាមួយការិយាល័យនេសាទ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ។ ជារឿយៗគណៈកម្មការបានទទួលជំនួយបច្ចេកទេសពី NGOs អន្តរជាតិ ។
គណៈកម្មការបុណ្យសព: មិនមែនជាក្រុមអចិន្ត្រៃយ៍ទេ និងសំរាប់ជួយគ្រួសារក្រីក្រដែលខ្វះលទ្ធភាពរៀបចំបុណ្យសពឱ្យបានសមរម្យ ។	*សមាគមនារី* មានគោលដៅលើកទឹកចិត្តនារីឱ្យចូលរួមក្នុងការងារអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ និងបង្កើនការយល់ដឹងរបស់នារីពីបញ្ហាយេនឌ័រ ។ តាមធម្មតា សមាគមនេះកកើតឡើងដោយមានជំនួយហិរញ្ញវត្ថុ និងបច្ចេកទេសពី NGOs ។

កំរិតមូលដ្ឋានជាច្រើន ដែលអាចបែងចែកជា ២ប្រភេទធំៗ: ១) ក្រុមជាប្រពៃណីសំដៅដល់សមាគម/គណៈកម្មការនានាដែលមានជាយូរមក ហើយនៅក្នុងសហគមន៍ និងដែលប្រជាជនក្នុងមូលដ្ឋានបានផ្ដួចផ្ដើមធ្វើជាសមូហភាព ។ ស្ថាប័ននេះឃើញមានក្នុងគ្រប់ឃុំ (គណៈកម្មការវត្ត និងគណៈកម្មការទ្រទ្រង់សាលា) និង ២) ក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាច សំដៅដល់សមាគម រឺអង្គការនានាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ NGOs អន្តរជាតិ រឺបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់របស់រដ្ឋ ។ ក្រុមប្រភេទនេះ ឃើញមានក្នុងឃុំជាក់លាក់មួយចំនួនដែលមានស្ថានភាពភូមិសាស្ត្រសមស្រប (ឧទាហរណ៍ សហគមន៍ព្រៃឈើ និងសហគមន៍នេសាទ) (Kim 2004) ។ តារាងនៅទំព័រ ៥ មានបង្ហាញពីក្រុមទាំងពីរប្រភេទនេះ ។

ក្រៅពីក្រុមនានាខាងលើនេះ នៅមានសមាគមក្នុងមូលដ្ឋានជាច្រើនប្រភេទទៀត ដូចជា សមាគមសន្សំប្រាក់ សមាគមធ្នូប សមាគមយុវជនក្រុមភ្លេងប្រពៃណី សមាគមជួយចាស់ជរា សមាគមដាំដុះស្រូវប្រាំងជាដើម ។ រីឯគណៈកម្មាធិការផែនការនិងថវិកា (PBC) និងគណៈកម្មាធិការថែទាំ និងលទ្ធកម្ម (PC), មិនស្ថិតក្នុងបញ្ជីខាងលើទេ ពីព្រោះត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមការកំណត់ក្នុងច្បាប់ឃុំ/សង្កាត់ ។

គណៈកម្មការទ្រទ្រង់សាលា (SSC)

ថ្វីបើ SSC មិនទាន់មានចំណាស់ដូច គណៈកម្មការវត្តក្ដី ប៉ុន្តែក៏ដំណើរការបានច្រើនឆ្នាំហើយនៅតាមមូលដ្ឋាន ។ តាមធម្មតាគណៈកម្មការរួមមាន ចាស់ទុំដែលមានគេគោរពច្រើន គ្រូបង្រៀន ប្រធានភូមិ សមាជិក គណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍ សមាជិកCC និងឪពុកម្ដាយសិស្ស (Kim 2004) ។ អ្នកភូមិបោះឆ្នោតជ្រើសរើសប្រធាន និងសមាជិក SSC ។ SSC និមួយៗមានសមាជិកអចិន្ត្រៃយ៍ ៨-១៥នាក់ ដោយភូមិនិមួយៗច្រើនមានតំណាង ២-៣នាក់ក្នុងនេះ ។ សមាជិកធម្មតាគឺជាមាតាបិតាដែលមានកូនរៀនក្នុងសាលា ។ ការជ្រើសរើសគឺផ្អែកលើការមូលមតិរបស់អ្នកភូមិ ។ តាមធម្មតា ប្រធានភូមិ និងសមាជិក CC រកមើលបេក្ខជនដោយផ្ទាល់ ហើយសួរចិត្តគាត់តើព្រមចូលក្នុង SSC រឺទេ ។ ម្នាក់ៗត្រូវបំពេញលក្ខខណ្ឌមួយចំនួន ដូចជា មានការអប់រំ មានប្រជាប្រិយភាព និងទទួលការគោរពរាប់អានពីអ្នកភូមិភាគច្រើន ។ គេចង់បានអ្នកមានប្រជាប្រិយភាព ពីព្រោះសមាជិក SSC នឹងត្រូវជួយរៃអង្គាសប្រាក់ ។ កាលពីមុន និងក្នុងពេលសព្វថ្ងៃផងដែរ សាលាបឋមសិក្សាភាគច្រើនស្ថិតក្នុងបរិវេណវត្ត ។ ជារឿយៗប្រជាជននៅមូលដ្ឋាន មិនយល់ពី SSC និងសមាគមមាតាបិតាសិស្ស (PA) ទេ ។ គួរកត់សំគាល់ថាមានករណីតិចតួចខ្លះដែរ ដែល PA គឺដាច់ដោយឡែកពី SSC ។

កំលាំងនៃSSC

មានកត្តាមួយចំនួនដែលជួយឱ្យ SSC មានជោគជ័យ ។ ទីមួយ ជាប្រពៃណី SSC តែងផ្សារភ្ជាប់ខ្លួនក្នុងសហគមន៍មូលដ្ឋាន ដូច្នេះមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយអាជ្ញាធរឃុំ នឹងមាតាបិតា ហើយមិនសូវជួបបញ្ហាទេក្នុងការរៃអង្គាសប្រាក់។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយសារទំនាក់ទំនងល្អនេះ ការផ្ដល់ព័ត៌មានចុះឡើងជាមួយ SSC អាចធ្វើឡើងយ៉ាងទៀងទាត់ក្នុងរូបភាពជាការប្រជុំដែលក្នុងនេះគេអាចសុំមតិយោបល់របស់សហគមន៍ ។ CC ចង់ឃើញ SSC ធ្វើការជួយសហគមន៍បានសក្ដិសិទ្ធិ ហើយ CC និង SSC អាចកសាងទំនុកចិត្តជាមួយគ្នាបាន ។ ទីពីរ ពុំមានស្ថាប័នអ្វីមករាំងស្ទះប្រតិបត្តិការ SSC ទេ ។ ក្រសួងជំនាញ បានជួយទ្រទ្រង់ដល់ SSC ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែមិនលូកដៃក្នុងការសំរេចផ្សេងៗរបស់ SSC ទេ គឺបានន័យថា គ្មានការប្រើអំណាចរំលោភឡើយ ។ ទីបី ក្នុងគោលគំនិតជួយទ្រទ្រង់ និងលើកកំពស់ការអប់រំ ដែលផ្ដល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់សហគមន៍ទាំងមូល SSC បានទទួលជោគជ័យក្នុងការទាក់ទាញឱ្យប្រជាជនចូលរួម និងប្ដេជ្ញាចិត្តជួយជ្រោមជ្រែង ។ នេះជាកត្តាសំខាន់មួយ ជួយឱ្យ SSC មានចីរភាព ។

បញ្ហាប្រឈមរបស់ SSC

ថ្វីបើ SSC អនុវត្តតួនាទីរបស់ខ្លួនបានជោគជ័យក្ដី ក៏នៅមានបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួន ។ ទីមួយ SSC ជាក្រុមអ្នកស្ម័គ្រចិត្ត ដូច្នេះវាពិបាកនឹងរក្សាអោយសមាជិកនានាមានការប្ដេជ្ញាចិត្តយូរអង្វែង និងស្មោះត្រង់ ។ ដោយសារជីវភាពរស់នៅមានកំរិតទាប សមាជិកមិនអាចធ្វើការយ៉ាងទៀងទាត់បានទាំងអស់គ្នាទេ ។ មានតែប្រធាន និងអនុប្រធានប៉ុណ្ណោះដែលសកម្ម និងដឹងរឿងច្រើន ។ ទីពីរ មូលធនខាងសង្គមកិច្ចទន់ខ្សោយ ដូចជា ការកសាងបណ្ដាញទំនុកចិត្ត ចំណងទាក់ទងខាងស្ថាប័ននៅជនបទជាដើម បានបង្កឧបសគ្គជាច្រើនដល់ SSC ។ ជាការកំណាស់ដែល SSC អាចកសាងទំនាក់ទំនងជាមួយគណៈកម្មការឯទៀតៗនៅក្នុងឃុំជាមួយគ្នា រឺនៅឃុំផ្សេង (មូលធនខាងសង្គមកិច្ច រឺអន្តរកម្មរវាងគណៈកម្មការនៅខ្សោយ) ។ ទំនាក់ទំនងជាមួយអង្គការ កើតមានតែជាមួយ NGOs ។ ទីបី លំហូរព័ត៌មានមិនគ្រប់គ្រាន់ រឺគ្មានសោះ រវាងសាលារៀន, SSC, និងអាជ្ញាធរ គឺជាការបារម្ភមួយ ។ ដោយសារកង្វះការផ្ដល់ព័ត៌មានចុះឡើងនេះ ជារឿយៗ SSC និងសាលារៀន មិនបានដឹងច្បាស់ពីគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលទេ ។ កង្វះការចែករំលែកព័ត៌មានរវាង SSC និងសាលារៀន ក៏បង្កការយល់ខុសម្ដងម្កាលដែរ ។ ដូច្នេះ SSC មានចំណុចខ្លាំងមួយចំនួនក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែនៅប្រឈមនឹងបញ្ហាខ្លះទៀត ដូចជា កង្វះគ្រឿងលើកទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុ អវត្តមានកិច្ចសហការអន្តរ-ក្រុម និងការចែករំលែកព័ត៌មានមិនគ្រប់គ្រាន់ ។

អន្តរកម្មរវាងអង្គការ

អន្តរកម្មរវាងអង្គការ គឺជាកត្តាគន្លឹះនៃជោគជ័យរបស់ក្រុមសង្គមស៊ីវិលកំរិតមូលដ្ឋាននានា ហើយគួរមានធ្វើឡើងរវាងក្រុមនានានៅមូលដ្ឋាន និងរវាងក្រុមនៅមូលដ្ឋាន និងអាជ្ញាធរ (CC) ។ ធ្វើដូច្នេះ SSC អាចមានជោគជ័យពីព្រោះមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយ CC ។ អន្តរកម្មមិនគ្រប់គ្រាន់រវាង CC និងអង្គការនៅមូលដ្ឋាន គឺជាសញ្ញានៃកង្វះមូលធនសង្គមកិច្ចក្នុងសង្គមជនបទនៅកម្ពុជា ។ អង្គការនៅមូលដ្ឋាននានា ពុំមានឆន្ទៈធ្វើការជាមួយគ្នានៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌចំណងទាក់ទងខាងស្ថាប័ននោះទេ ហើយចំពោះ SSC ក៏ដូច្នេះដែរ ។ មនុស្សជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹង SSC គ្រប់គ្នាដែលយើងជួបបាននិយាយថា ខ្លួនមិនចង់ធ្វើការជាមួយ រឺចង់ដឹងពីសកម្មភាពរបស់អង្គការឯទៀតៗទេ ថ្វីបើឃុំនីមួយៗមានអង្គការ និងសមាគមប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ។ មូលហេតុនៃកង្វះអន្តរកម្មបែបនេះ គឺការមិនចង់ឱ្យមានការចោទប្រកាន់ពីរឿងលូកដៃចូលក្នុងការងាររបស់អង្គការឯទៀត ។ ទំនាក់ទំនងគឺមានតែជាមួយ NGO រឺអាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិនដែលធ្វើការជាដៃគូជាមួយ SSC ដូចជា ការិយាល័យអប់រំស្រុក និង CC ជាដើម ។ កង្វះអន្តរកម្មរវាងសហគមន៍ អាចមកពីកង្វះទំនុកចិត្តលើខ្លួនឯង, វប្បធម៌ស្ដាប់តាមការគ្រប់គ្រងផ្ដាច់ការ, និងបំណងមិនចង់លូកដៃក្នុងកិច្ចការរបស់គេ ។

សរុបមក ជោគជ័យរបស់ SSC ពឹងផ្អែកលើការចូលរួមរបស់ប្រជាជន, ការចែករំលែកព័ត៌មានក្នុងក្រុម, ការទទួលបានជំនួយបច្ចេកទេសពីក្រសួង

ជំនាញ, ការកសាងទំនាក់ទំនងល្អជាមួយ CC ។ ប៉ុន្ដែជោគជ័យនេះ មិនអាចរួមចំណែកបានពេញលេញដល់ការអភិវឌ្ឍន៍មានចីរភាពរយៈពេលវែងនោះទេ ដោយសារបញ្ហាមួយចំនួន ដូចជា ការចែករំលែកព័ត៌មានរវាងតួអង្គជាប់ទាក់ទិននានា និងកិច្ចសហការខ្សោយខាងស្ថាប័នក្នុងការជួយឱ្យសហគមន៍អភិវឌ្ឍន៍ឡើង ។

សហគមន៍នេសាទ (FC)

អនុក្រឹត្យរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (RGC, 27/5/2003) បានចែងថា សហគមន៍នេសាទត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមានការទ្រទ្រង់បច្ចេកទេស និងរដ្ឋបាលពីក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (MAFF) ព្រមទាំងគំនិតផ្ដួចផ្ដើមក្នុងមូលដ្ឋាន ។ FC ភាគច្រើន ត្រូវបានបង្កើតដោយមានកិច្ចសហការជាមួយ NGO អន្ដរជាតិ ដោយទទួលបានការទ្រទ្រង់បច្ចេកទេសពីក្រសួងជំនាញ និងការគាំទ្រយ៉ាងជិតដល់ពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ។ FC ភាគច្រើន បានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ២០០១-២០០២ ប៉ុន្ដែមានខ្លះទើបចាប់ផ្ដើមធ្វើនៅឆ្នាំ២០០៤ ។

មានតែភូមិនៅជាប់នឹងតំបន់នេសាទប៉ុណ្ណោះដែលស្ថិតក្នុង FC ។ តាមធម្មតា គ្រួសារទាំងអស់ក្នុងភូមិទាំងនេះមានសិទ្ធិធ្វើជាសមាជិក FC ។ ទំហំគណៈកម្មការ FC គឺផ្អែកតាមចំនួនគ្រួសារ ហើយចំនួនសមាជិកមធ្យមមានពី៥-១៤នាក់ ។ សមាជិកទាំងអស់ជាអ្នកស្ម័គ្រចិត្ត នឹងត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសរើសចេញពីភូមិនីមួយៗដោយសមាជិកឯទៀតៗ ។ នៅពេលបោះឆ្នោតជ្រើសរើសបានហើយ សមាជិកគណៈកម្មការត្រូវជ្រើសរើសប្រធាន អនុប្រធាននានា ហិរញ្ញិកម្នាក់ និងលេខាធិការម្នាក់ ។ តាមធម្មតា ប្រធាន និងអនុប្រធានតែងត្រូវបានអញ្ជើញឱ្យទៅទទួលការបណ្ដុះបណ្ដាលខាងគ្រប់គ្រង និងបច្ចេកទេសដែលមានជំនួយទ្រទ្រង់ពី NGO អន្ដរជាតិ ។ ប្រសិទ្ធភាពការងាររបស់សមាជិក FC ជាប់ទាក់ទិននឹងកំរិតនៃការយល់ដឹងពីស្ថានភាពនេសាទក្នុងសហគមន៍ ។ សមាជិកគណៈកម្មការជាច្រើននាក់ បានឆ្លើយសំភាសន៍ប្រាប់ពីការបារម្ភពីការថយចុះស្តុកត្រីក្នុងស្ទឹង បឹងបួរ ។ ជាច្រើននាក់បានប្រាប់ថា ការថយចុះត្រីគឺបណ្ដាលពីការនេសាទត្រីខុសច្បាប់ និងការងារគ្រប់គ្រងគ្មានដំណើរការរបស់អាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិន ។

ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ នៅតែចង់ឃើញ ចង់ដឹងពីលទ្ធផលការងាររបស់សមាគមទាំងអស់ក្នុងមូលដ្ឋាន ។ ប៉ុន្ដែ ជាប្រពៃណីអ្នកភូមិមិនសូវចង់ស្វែងរកជំនួយទ្រទ្រង់ រឺ ផ្ដល់ព័ត៌មានចុះឡើងជាមួយអាជ្ញាធរទេ លើកលែងតែមានជួបបញ្ហាចោទធ្ងន់ធ្ងរ ។ ចំណុចខ្សោយរបស់សង្គមស៊ីវិលនៅជនបទកម្ពុជា គឺសមាគមនីមួយៗ ធ្វើការងារដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ។

ការពិភាក្សាតាមក្រុមស្នូលបានបង្ហាញថា សមាជិកជាច្រើនក្នុងសហគមន៍មានគោលដៅដូចគ្នាក្នុងការថែរក្សាធនធានធម្មជាតិ និងបរិស្ថាននៅក្នុងសហគមន៍ ។ លទ្ធផលអង្កេតបានបង្ហាញថា ក្នុងគោលដៅនេះ FC បានបំពេញតួនាទីមួយចំនួនដូចជា ឃ្លាំមើលដើម្បីទប់ស្កាត់ការនាសាទខុសច្បាប់ក្នុងសហគមន៍, រាយការណ៍/ផ្ដល់ព័ត៌មាន ដល់អាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិន, និងធ្វើជាអង្គភាពទទួលទាក់ទងសំរាប់នាយកដ្ឋានជលផល និង CC ។ FC ក៏ធ្វើសហប្រតិបត្តិការផងដែរជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ដើម្បីបំពេញតួនាទីឱ្យកាន់តែបានសក្ដិសិទ្ធិ ក្នុងការទប់ស្កាត់ការនេសាទខុសច្បាប់ ។

គណៈកម្មការបាន បំពេញតួនាទីអប់រំ និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដល់ប្រជាជនកុំឱ្យធ្វើអ្វីដែលបង្កការខូចខាតដល់ធនធានក្នុងសហគមន៍ ។ ក្នុងអនុក្រឹត្យមានបញ្ជីមួយយ៉ាងវែងនៃភារកិច្ចដែល FC ត្រូវអនុវត្ត ។ ប៉ុន្ដែតួនាទីជាក់ស្ដែងរបស់ FC គឺ ផ្ដល់ព័ត៌មានឱ្យអាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិន និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដល់អ្នកភូមិ ។

បញ្ហាប្រឈមរបស់ ***FC***

FC មានបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួន ។ ទីមួយ FC ពុំមានឯករាជភាពខាងហិរញ្ញវត្ថុទេ ។ ការអនុវត្តន៍មានការយឺតយ៉ាវដោយសារកង្វះធនធាន និងបរិក្ខារសំរាប់ទប់ស្កាត់បទល្មើសនេសាទ ។ កង្វះការជួយទ្រទ្រង់ពិតៗអំពីអាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិន ក៏មានចំណែកក្នុងបញ្ហានេះដែរ ។ ទីពីរ ការងារ FC កាន់តែស្មុគ្រស្មាញថែម ដោយសារកង្វះការចូលរួមពេញលេញ និងដោយសុទ្ធចិត្តរបស់សមាជិកនានា ដោយអ្នកខ្លះខ្លាចមានការសងសឹកពីជនល្មើស បើសិនខ្លួនចូលពាក់ព័ន្ធក្នុងការកំចាត់បទល្មើសនេសាទ ។ កង្វះយន្ដការសំរាប់ការពារពួកសមាជិកអំពីការសងសឹកផ្សេងៗ បានធ្វើឱ្យ FC ជួបការលំបាក និងមានបញ្ហាចោទខាងចីរភាព ។ បើសិនគ្មានការចូលរួមពិតៗ និងការទ្រទ្រង់ដោយសុទ្ធចិត្តអំពីអាជ្ញាធរទេ ការបំពេញតួនាទីរបស់ FC ឱ្យបានសក្ដិសិទ្ធិក្នុងពេលអនាគត នៅតែជារឿងត្រូវបារម្ភ ។

អន្ដរកម្មរវាងអង្គការ

ទាំង FC និង SSC សុទ្ធតែខ្វះខាតការទ្រទ្រង់ខាងស្ថាប័ន ។ ស្ថាប័នតែមួយដែល FC តែងស្វែងរកជំនួយទ្រទ្រង់គឺ CC ប៉ុន្ដែ FC មានសង្ឃឹមតិចតួច ណាស់ពីព្រោះ CC ពុំមានសិទ្ធិអំណាចគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា ។ FC និង CC កំរជួបប្រជុំគ្នាណាស់ ។ សមាជិក CC បានឆ្លើយសំភាសន៍ប្រាប់ថា CC នៅតែចង់ឃើញចង់ដឹងពីលទ្ធផលការងាររបស់សមាគមទាំងអស់ក្នុងមូលដ្ឋាន ។ ប៉ុន្ដែ ជាប្រពៃណី អ្នកភូមិមិនសូវចង់ស្វែងរកជំនួយទ្រទ្រង់ រឺផ្ដល់ព័ត៌មានចុះឡើងជាមួយអាជ្ញាធរទេលើកលែងតែមានជួបបញ្ហាចោទធ្ងន់ធ្ងរ ។ ចំណុចខ្សោយរបស់សង្គមស៊ីវិលនៅជនបទកម្ពុជា គឺសមាគមនីមួយៗ ធ្វើការងារដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ។

ថ្វីបើការបង្កើត FC ត្រូវមានការផ្ដួចផ្ដើមគំនិតក្នុងមូលដ្ឋានរួមផ្សំក្ដី ក៏វាជាការតំរូវឡើងរបស់រដ្ឋាភិបាលផងដែរ ។ តាមការយល់ឃើញរបស់សង្គមស៊ីវិល FC មិនមែនផុសចេញជាបណ្ដើរៗពីសង្គមមួយដែលមានមូលធនខាងសង្គមកិច្ចច្រើនកុះករនោះទេ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធបានកត់សំគាល់ឃើញសមាជិក FC ភាគច្រើនមានអារម្មណ៍ថា ពួកខ្លួនជាខ្សែរយៈ រឺជាបុគ្គលិករបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ។ សមាជិក FC អះអាងថាពួកខ្លួន មានសិទ្ធិអំណាចពិតៗ ដើម្បីសំរេចអារកាត់ (នេះជាការពិត) ប៉ុន្ដែថាពួកខ្លួនមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខអាជ្ញាធរ ជាជាងចំពោះមុខអ្នកភូមិ ។ FC ពឹងផ្អែកខ្លាំងពេកលើស្ថាប័នថ្នាក់លើនានាដែលបង្កើតខ្លួនឡើង ហើយភ្លេចថាប្រជាជនបានបោះឆ្នោតជ្រើសរើសពួកខ្លួនឡើង ។ នេះជាការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំណាចថ្នាក់លើ ។ FC បានប្រឹងប្រែងខ្លាំងណាស់ ដើម្បីដោះស្រាយការតវ៉ាផ្សេងៗរបស់អ្នកភូមិដោយរាយការណ៍ និងសុំអន្ដរាគមន៍ពីនាយដ្ឋានជំនាញ ប៉ុន្ដែគ្មានការតវ៉ាបែបនេះណាមួយត្រូវបានប្រកាសចេញមកសោះ ។ ដូច្នេះ FC កំពុង ជួបបញ្ហាបាត់បង់ទំនុកចិត្តពីសំណាក់អ្នកភូមិ ។

FC ពុំមានកំលាំងច្រើនទេ ដោយសារកង្វះទំនុកចិត្ត និងការចូលរួមរបស់ប្រជាជន ឯចីរភាពក៏មានតិចតួចដែរ ដោយសារ FC ដំណើរការមិនបានល្អ ហើយកិច្ចសហការរវាងអង្គការ និងសិទ្ធិអំណាចក្នុងការសំរេចអារកាត់ ក៏នៅខ្សោយដែរ ។ តាមរូបភាពខាងក្រៅ FC ជាក្រុមសង្គមស៊ីវិលមួយដែលកើតចេញពីគំនិតផ្ដួចផ្ដើមនៅមូលដ្ឋាន ។ ប៉ុន្ដែ FC ភាគច្រើន គឺ NGO ជាអ្នកបង្កើតឡើងដោយមានក្របខ័ណ្ឌច្បាប់កំណត់ដោយរដ្ឋាភិបាល ហើយគំនិតផ្ដួចផ្ដើមក្នុងមូលដ្ឋានក៏មានចំណែកខ្លះដែរក្នុងការកកើតនេះ ។ មានការច្របូកច្របល់ច្រើនក្នុងចំណោមសមាជិក FC ដោយសារមិនច្បាស់ថាត្រូវគោរពតាមអ្នកណា ពីព្រោះតើត្រូវទទួលខុសត្រូវបែបណាចំពោះមុខប្រជាជនក្នុងមូលដ្ឋាន ខណៈដែលខ្លួនជាខ្សែរយៈរបស់ NGO រឺស្ថាប័នផ្សេងទៀត និងអ្នកណាជាមេកើយលើ FC ។ FC គិតថាខ្លួនត្រូវជំពាក់គុណអ្នកណាដែលបង្កើតអង្គការខ្លួនឡើង ។ រឿងនេះធ្វើឱ្យ FC ពឹងផ្អែកលើស្ថាប័នខាងក្រៅជាជាងលើប្រជាជនរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ។

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

សេចក្ដីសន្និដ្ឋានមួយចំនួនអាចទាញយកបានពីការប្រៀបធៀបរវាង SSC ដែលជាក្រុមជាប្រពៃណី និង FC ដែលជាក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាច ។ ក្នុង SSC មានការចូលរួមខ្លាំងក្លា ពីព្រោះសមាជិកភាគច្រើនសុទ្ធតែបានដឹងច្បាស់ពីសិទ្ធិអំណាចរបស់ខ្លួនដែលធ្វើការក្នុងក្រុមនេះ ។ ដោយសារក្នុងក្រុមមានប្រាក់កាសតិចណាស់ ដូច្នេះគ្មានការប្រកួតប្រជែងដណ្ដើមផលប្រយោជន៍ជាបុគ្គលនោះទេ ។ ចំពោះក្រុមទទួលបានសិទ្ធិអំណាច FC វិញ តាមធម្មតា គឺអ្នកខាងក្រៅជាពិសេស NGO និងរដ្ឋាភិបាលដែលបង្កើតក្រុមនេះឡើង ។ គេតែងមើលឃើញថា FC មានផលប្រយោជន៍មួយចំនួន ដូច្នេះមានប្រជាប្រិយភាពច្រើនជាមួយស្ថាប័នរឺអ្នកឯទៀតៗដែលចង់ទាញយកផលប្រយោជន៍ពីក្រុមនេះ ។ ដោយហេតុថា FC ច្រើនតែជំរុញឡើងដោយអ្នកខាងក្រៅមានសិទ្ធិអំណាចមិនគ្រប់គ្រាន់ និងមានការទទួលខុសត្រូវមិនច្បាស់លាស់ ដូច្នេះក្រុមនេះពិបាកទាក់ទាញ និងរក្សាឱ្យមានការចូលរួមរបស់ប្រជាជនបានយូរអង្វែង ។ ទាំងនេះគឺជាកត្តាចំបងៗដែលធ្វើឱ្យ FC បាត់បង់ទំនុកចិត្ត និងការគាំទ្រ ។

ចំពោះគោលគំនិតអំពីការចូលរួម និងចីរភាព SSC និង FC ខុសប្លែកគ្នាខ្លាំងណាស់ ។ ការប្រៀបធៀបក្រុមទាំងពីរក្នុងចំនុចគោលនៃការកសាងបណ្ដាញរវាងក្រុមនានាក្នុងមូលដ្ឋានវាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ ដើម្បីស្វែងយល់ពីមូលធនខាងសង្គមកិច្ច ។ ក្រុមនានានៃសហគមន៍មូលដ្ឋានមានឆន្ទៈ និងសមត្ថភាពដើម្បីចរចាជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានពីរឿងគោលនយោបាយ និងការសំរេចចិត្តផ្សេងៗ ហើយទាំងសហគមន៍មូលដ្ឋាន និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន នឹងទទួលបានផលចំណេញទៅវិញទៅមក ។ ប៉ុន្ដែ អន្ដរកម្មខាងសង្គមកិច្ចច្រើនកើតឡើងជាលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ហើយទាប់ទាក់ទិនខ្លាំងនឹងផលប្រយោជន៍ជាបុគ្គល ។

សមាជិក CC និងមន្ដ្រីជាច្រើនបានត្អូញត្អែរពីការពិបាកនឹងបំផុសឱ្យប្រជាជនមានការប្ដេជ្ញាចិត្តជួយសហគមន៍ ពីព្រោះពួកគាត់មើលឃើញថាជារបស់រួម ។ ប៉ុន្ដែម្នាក់ៗមានសន្ទុះចិត្តខ្លាំង ក្នុងការទាញយកចំណេញសំរាប់ផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ។ អារម្មណ៏សំខាន់មួយទៀតគឺ កិច្ចសហការបុគ្គល-ស្ថាប័ន (មូលធនសង្គមកិច្ចជាស្ពានចំលង) ។ សំរាប់ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើន ការជួបទាក់ទងជាមួយមន្ដ្រីរាជការនៅគ្រប់កំរិត គឺជារឿងគ្រោះថ្នាក់ និងត្រូវចៀសវាងតាមអាចធ្វើបាន លើកលែងតែមានទំនាក់ទំនងជាសាច់ញាតិ រឺមិត្តភ័ក្ដិ ។ ចំណុចនេះស្របនឹងលទ្ធផលរកឃើញក្នុងការសិក្សាពីសង្គមជនបទនៅកម្ពុជា ។ អ្នកភូមិនៅតាមមូលដ្ឋានយល់ច្បាស់ណាស់ថាកង្វះអន្ដរកម្ម និងការពាក់ព័ន្ធជាមួយរដ្ឋ នឹងធ្វើឱ្យខ្លួនគ្មានសិទ្ធិអំណាច ។ ប៉ុន្ដែពួកគាត់នៅតែរារែកខ្លាំងណាស់ ក្នុងការកសាងខ្សែរយៈអន្ដរកម្មជាមួយអាជ្ញាធរ ។ ក្នុងនេះ SSC គឺជាករណីដោយឡែកមួយ ពីព្រោះទាំងមាតាបិតាសិស្ស និង CC សុទ្ធតែមានការប្ដេជ្ញាចិត្តខ្ពស់ជួយកែលំអការងារ SSC ។

ឯកសារយោង

Blunt, Peter and Turner, Mark.

2005. *Decentralization, Democracy and Development in a Post-Conflict Society: Commune Council in Cambodia. Public Admin. Development*. 25, 75-87 (2005).

Cooperation Committee for Cambodia (CCC)

2004.*Experiences of Commune Councils in Promoting Participatory Local Governance.* Special Research Report: Analyzing Development Issues Team and Research Participants, CCC Phnom Penh, Cambodia.

Hughes, Caroline.

2005.*A Case Study of the Seila Program in Cambodia.* In "Making aid work in fragile states: Case Studies of Effective aid-financed programs" Background document, World Bank.

Kim, Sedara.

2004.*Local Government Responsiveness: Can Building Civil Society Enhance Accountability in Cambodia's Political Context?* Conference Report on Civil Society in Southeast Asia: Scope and Concepts. Organized by MISS and HBF, June 7-8, 2004, Phnom Penh, Cambodia

Mansfield, Cristina and Macleod, Kurt.

2004. *Commune Councils and Civil Society: Promoting Decentralization Through Partnerships.* PACT Cambodia, Phnom Penh, Cambodia.

Ninh, Kim and Henke, Roger.

2005. *Commune Councils in Cambodia: A national Survey on their Functions and Performance, with a Special Focus on Conflict Resolution.* The Asia Foundation and Center for Advanced Study, Phnom Penh, Cambodia.

Ojendal, Joakim.

2005.*A New Local State in Cambodia? Decentralization as a Political Commodity.* In "Southeast Asian Responses to Globalization: Restructuring Governance and Deepening Democracy" by Loh Kok Wash, Francis and Ojendal Joakim (edt.). NIAS Press, Copenhagen, Denmark.

Rusten, Caroline, Kim, Sedara, Eng, Netra, and Pak, Kimchoeun. 2004. *The Challenges of Decentralization Design in Cambodia.* Monograph, CDRI, Phnom Penh, Cambodia.

Royal Government of Cambodia (RGC).

2003. *Subdecree on Fishery Community Management.* Phnom Penh, Cambodia.

ទំរង់បុរាណនៃមូលធនសង្គមកិច្ច នៅកម្ពុជា និងចំណងទាក់ទង ជាមួយដំណើរអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន

លោក Arnaldo Pellini អធិប្បាយពីលក្ខណៈសំខាន់ៗនៃសមាគមជាប្រពៃណីតាមវត្តនៅជនបទ និងលទ្ធភាពរបស់សមាគមក្នុងការដើរតួយ៉ាងសកម្មពង្រឹងអភិបាលកិច្ចនៅមូលដ្ឋាន ហើយអ្នកនិពន្ធបានប្រើប្រាស់ទ្រឹស្ដីអំពីមូលធនសង្គមកិច្ច ដើម្បីធ្វើការវាយតំលៃពីសមាគមនានាដែលបានកកើត ឡើងនៅវត្តបទុម ក្នុងខេត្តកំពង់ធំ ។*

ការចូលរួម និងសហគមន៏ គឺជាពាក្យប្រើក្នុងផ្នែកអភិវឌ្ឍន៏តាំងពីទសវត្សរ៏១៩៦០ ។ បច្ចុប្បន្ន រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកំពុងធ្វើកំណែទំរង់ស្ថាប័ន ហើយក្នុងនេះមានការទទួលស្គាល់ថា ការចូលរួមគឺជាគោលដៅដ៏ចំបងមួយ ។ ប៉ុន្តែជារឿយៗ ការចូលរួមនៅមានកំរិតទាបនៅកម្ពុជា ដោយសារបញ្ហាឋានានុក្រមក្នុងសង្គម និងការបាត់បង់ *ទំនុកចិត្ត និងទំនាក់ទំនងក្នុងសង្គម* ដែលបង្កឡើងដោយសង្គ្រាម និងរបបខ្មែរក្រហម (Ovesen *et al* 1996) ។ ជាលទ្ធផល គំនិតផ្ដួចផ្ដើមអភិវឌ្ឍន៏នៅកំរិតភូមិក្នុង ១០ឆ្នាំចុងក្រោយ បានផ្ដោតលើការបង្កើតគណៈកម្មការ និងក្រុមផ្លូវការផ្សេងៗដោយមិនបានយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់គ្រាន់ទេចំពោះ *ទំរង់បុរាណនៃការរៀបចំសហគមន៏* ដែលបាននៅគង់វង្សឆ្លងផុតពីក្នុងសម័យសង្គ្រាម ។

ក្នុងពេលថ្មីៗ មានឯកសារកាន់តែច្រើន (e.g. Krishnamurthy 1999; Kim 2001; Lederwood and Vijghen 2002) បានផ្ដោតលើអន្តរកម្មក្នុងសង្គម និងឌីណាមិកសហគមន៏ ដោយបានបង្ហាញថា មូលធនសង្គមកិច្ចនៅកម្ពុជា បានខូចខាត ប៉ុន្តែមិនមែនបំផ្លាញអស់ដោយសារសង្គ្រាម និងរបបខ្មែរក្រហមនោះទេ ។ នោះគឺជាទំរង់ជាប្រពៃណីនៃការកេណ្ឌប្រមូលសហគមន៏ដែលគំរោងអភិវឌ្ឍន៏ និងគំនិតផ្ដួចផ្ដើមនានារបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាចយកធ្វើជាដៃគូ ដើម្បីសំរេចបាន *ការអភិវឌ្ឍន៏ផ្អែកលើសហគមន៏* ដែលមានចីរភាព ។ អត្ថបទនេះ បន្តពីអត្ថបទមួយទៀត ដែលបានចុះផ្សាយក្នុង *ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៏កម្ពុជា* (Pellini 2004) និងដែលអធិប្បាយពីលក្ខណៈសំខាន់ៗនៃសមាគមជាប្រពៃណីតាមវត្តនៅជនបទ និងលទ្ធភាពរបស់សមាគមក្នុងការដើរតួយ៉ាងសកម្ម ពង្រឹងអភិបាលកិច្ចនៅមូលដ្ឋាន ។ ឯអត្ថបទនេះវិញ វាផ្ដោតច្រើនជាងទៅលើទ្រឹស្ដីអំពីមូលធនសង្គមកិច្ច ដើម្បីធ្វើការវាយតំលៃពីសមាគមនានាដែលបានកកើតឡើងនៅវត្តបទុម ក្នុងខេត្តកំពង់ធំ ។

ធាតុផ្សំនៃមូលធនសង្គមកិច្ចនៅកម្ពុជា

ទ្រឹស្ដីអភិវឌ្ឍន៏នៅទសវត្សរ៏១៩៥០ បានសង្កត់ធ្ងន់លើកំនើនសេដ្ឋកិច្ច ។ ប៉ុន្តែនៅពាក់កណ្ដាលទសវត្សរ៏ ១៩៥០ Solow បានបង្ហាញថា *បច្ចេកវិទ្យា* គឺជាអថេរមួយដែលមិនទាន់បានដាក់បញ្ចូលក្នុងគំរូកំនើនសេដ្ឋកិច្ច ។ Singer (១៩៦១) បានណែនាំឱ្យបញ្ចូលធាតុផ្សំមួយទៀត គឺ *សមត្ថភាព* បង្កើតទ្រព្យធន ។ Schultz (១៩៦៣) បានសំគាល់វាជា *មូលធនមនុស្ស* ហើយពិពណ៌នាពីបែបបទដែលចំណេះដឹង និងការអប់រំ អាចជួយឱ្យអត្រាកំណើនសេដ្ឋកិច្ចឡើងខ្ពស់ថែមទៀត ។ នៅចុងទសវត្សរ៏១៩៨០ ពាក្យ *មូលធនសង្គមកិច្ច* ត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីពិពណ៌នាពីឥទ្ធិពលជាវិជ្ជមានសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៏ និងប្រជាធិបតេយ្យរូបនីយកម្ម នៃអន្តរកម្ម, និងការដោះដូរផ្សេងៗរវាងបុគ្គល ក្រុមស្ម័គ្រចិត្ត និងស្ថាប័ន (Putnam ១៩៩៣) ។ ក្នុងផ្នែកនេះមានការបង្ហាញពីធាតុផ្សំខ្លះៗដែលជាលក្ខណៈផ្ទាល់នៃមូលធនសង្គមកិច្ចនៅកម្ពុជា ។

សង្គម

Putnam កំណត់និយមន័យ មូលធនសង្គមកិច្ច ជា "លក្ខណៈនៃអង្គការខាងសង្គមកិច្ច ដូចជា បណ្ដាញក្បួនច្បាប់ និងទំនុកចិត្តជាដើម ដែលជួយដល់ការសំរបសំរួល និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ ដើម្បីបានផលប្រយោជន៏ទៅវិញទៅមក" ។ យោងតាម Krishna (២០០០) និយមន័យរបស់ Putnam ផ្ដោតលើរូបភាពតាមខ្សែផ្ដេកនៃមូលធនសង្គមកិច្ចដែលផ្សំឡើងដោយ តំលៃសីលធម៌ របៀបរបប និងជំនឿផ្សេងៗ ដែលមានរួមគ្នានៅក្នុងសង្គម ។ Krishna បានកំណត់វាថាជា *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនង* ។ ប៉ុន្តែមូលធនសង្គមកិច្ចក៏មានរូបភាពតាមខ្សែបញ្ឈរដែរ ដែលជាការបែងចែកអំណាចមិនស្មើភាពគ្នា និងតាមឋានានុក្រម ។ Krishna កំណត់រូបភាពទីពីរនេះ ជា *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងស្ថាប័ន* ។ គួរកត់សំគាល់ជាសំខាន់ថា រូបភាពទាំងពីរនេះមានចំណងទាក់ទងចុះឡើង ហើយ Uphoff (2000) បានលើកបង្ហាញថា *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនង* ជះឥទ្ធិពលឱ្យបុគ្គលចូលចិត្តធ្វើសកម្មភាព ជាសមូហភាព រីឯ *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងស្ថាប័ន* បង្កើតលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ និងទីកន្លែង សំរាប់ជួយសំរួលដល់សកម្មភាពនេះ ។

សង្គមកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នមានលក្ខណៈជាចំណងទាក់ទងតាមខ្សែបញ្ឈរយ៉ាងធូររលុងរវាងក្រុមមនុស្សខុសៗគ្នា និងចំណងទាក់ទងយ៉ាងមាំរវាងពួកសមាជិកដែលមានឋានៈសង្គមស្មើគ្នា ។ ចំណុចនេះ បានបង្កើតឱ្យមានការផាត់មនុស្សចេញពីសង្គម និងការលំបាកបំផុតក្នុងការឡើងចុះឋានៈសង្គម ដោយផ្អែកលើគុណសម្បត្តិនិងជំនាញ ។ លើសពីនេះ គំនិតប្រពៃណីនិយមដែលជ្រាបជោគជាំក្នុងសង្គមកម្ពុជា បានក្លាយជាការបង្អាក់ទឹកចិត្តជាទូទៅដល់ការសាកល្បងអ្វីដែលថ្មី ដោយគេយល់ឃើញថា អ្វីៗត្រូវតែធ្វើឡើងទៅតាមបែបបទដែលធ្លាប់ធ្វើតាំងពីដើមរៀងមក (Chandler 1998; O'Leary and Meas 2001) ។ យោងតាម Gyallay-Pap (2004: 35) សាមគ្គីភាពកំរិតទាប ដូច្នេះ គឺមកពី *បេសកកម្មកសាងអរិយធម៌* របស់បារាំង ។ កាលមុនសម័យអាណានិគម ភូមិនិងកន្លែងតាំងលំនៅនានាមានលក្ខណៈវិមជ្ឈការខ្ពស់ ហើយជីវិតរស់នៅគឺផ្អែកលើ "និមិត្តរូបនៃវប្បធម៌រួម, សាសនានិង

---

* លោក Arnaldo Pellini ធ្លាប់ធ្វើជាទីប្រឹក្សានៅផ្នែកសង្គមស៊ីវិល/អភិបាលកិច្ចមូលដ្ឋានក្នុងគំរោងអភិវឌ្ឍន៏ជនបទរបស់ GTZ នៅខេត្តកំពង់ធំ ពីឆ្នាំ២០០២ ដល់ដើមឆ្នាំ២០០៥ ។ គាត់មានសញ្ញាប័ត្រអនុបណ្ឌិតផ្នែកអភិវឌ្ឍន៏សេដ្ឋកិច្ច និងជានិស្សិតថ្នាក់បណ្ឌិតនៅមហាវិទ្យាល័យ Tampere នៅប្រទេសហ្វាំងឡង់ ។

ទំនួលខុសត្រូវលើគំនិតសត្យានុម័ត និងការបញ្ចេញយោបល់ទាំងឡាយនៅក្នុងអត្ថបទនេះ គឺជាបន្ទុកផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ការបញ្ចេញយោបល់ និងការបកស្រាយទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់ *វិទ្យាស្ថាន* ទេ ។

បែបបទសីលធម៌ និងសកម្មភាពសហគមន៍" ។ ប៉ុន្តែការដាក់អាណានិគម របស់រដ្ឋបាលកណ្តាល និងសេដ្ឋកិច្ចផ្អែកលើរូបិយវត្ថុ បានលើកស្ទួយជំហរបុគ្គលនិយម ហើយបានកាត់បន្ថយជំហរសាមគ្គីភាពរវាងបុគ្គលនានា ។

ទំនុកចិត្ត គឺជាធាតុផ្សំសំខាន់បំផុតនៃមូលធនសង្គមកិច្ច ។ Uphoff (2000:35) កំណត់វាថាជា "ការដ៏ចាំបាច់ សំរាប់ផ្សារភ្ជាប់សង្គម" ។ ទំនុកចិត្តពឹងផ្អែកលើវត្តមានព័ត៌មាន ព្រមទាំងក្បួនច្បាប់ជាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ដែលជួយពង្រឹងដល់ការរំពឹងទុកពីបុគ្គលម្នាក់ទៅបុគ្គលម្នាក់ ។ ក្បួនច្បាប់ផ្លូវការពាក់ព័ន្ធនឹងប្រព័ន្ធតុលាការ និងការបំពេញមុខងាររបស់ស្ថាប័នសាធារណៈ ។ ក្បួនច្បាប់ក្រៅផ្លូវការពាក់ព័ន្ធនឹងរង្វាន់ចំពោះឥរិយាបថគួរឱ្យទុកចិត្ត និងទណ្ឌកម្មសង្គម ដូចជា ការថ្កោលទោសឱ្យអ្នកបំពានលើក្បួនច្បាប់មានការអៀនខ្មាស (Pye 1999) ។ ដោយសារសង្គ្រាម និងរបបខ្មែរក្រហម គេគិតថា មានការបាត់បង់ទំនុកចិត្តគ្នាក្នុងសង្គមកម្ពុជា (UNICEF 1996) ។ របបខ្មែរក្រហមបានបំផ្លិចបំផ្លាញជាលក្ខណៈប្រព័ន្ធនូវតំលៃជាប្រពៃណីនានាក្នុងសង្គម ដូចជា គ្រួសារ និងសាសនាជាដើម ប៉ុន្តែអ្នកនិពន្ធបានរំលេចថា ទំនុកចិត្តមិនមែនខូចខាតអស់ទាំងស្រុងទេ គឺមាននៅសេសសល់ខ្លះក្នុងលក្ខណៈជា ទំរង់ជាប្រពៃណីនៃសកម្មភាពសមូហភាព ។

សាសនា និងវត្ត ជាកន្លែងសំរាប់អ្នកចូលរួម

គោលគំនិតទូទៅរបស់សាសនា ដូចជា ទំនុកចិត្ត និងការកសាងបណ្តាញ ត្រូវបាន Putnam ចាត់ទុកជាប្រភពដ៏សំខាន់មួយនៃមូលធនសង្គមកិច្ច ។ ប៉ុន្តែសាសនាក៏អាចដើរតួពីរយ៉ាងដែរ ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងពុទ្ធសាសនាហិនយាននៅកម្ពុជាគឺមាន ម្យ៉ាងការសង្កត់ធ្ងន់លើគោលការណ៍នៃកម្មផល ដើម្បីបញ្ជាក់ពីលក្ខណៈសមហេតុផលនៃភាពខុសគ្នាសព្វថ្ងៃរវាងបុគ្គលនានា និងពីឋានានុក្រមក្នុងសង្គម (Coletta and Cullen 2000), និងម្យ៉ាងទៀត វត្តអារាម ដើរតួជាកន្លែងស្នូលពិតប្រាកដនៃជីវិតរស់នៅក្នុងសហគមន៍ និងគំនិតផ្តួចផ្តើមនានារបស់សហគមន៍ (Aschmoneit 1996) ។ តាមធម្មតាវត្តមួយមានចំណងទាក់ទងនឹង ៦ ទៅ ៨ភូមិ ហើយការប្រជុំរបស់សហគមន៍គឺភាគច្រើនធ្វើនៅក្នុងវត្ត មិនមែននៅក្នុងភូមិទេ ។

គណៈកម្មការវត្ត គឺជាស្ថាប័នគ្រប់គ្រងបែបសង្គមកិច្ច និងមិនមែននយោបាយ និងរួមមាន អាចារ្យ ដែលទទួលបានការតែងតាំង រឺការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសចេញពីភូមិនៅជិតៗ ។ គណៈកម្មការនេះមានភារកិច្ចដោះស្រាយតំរូវការរបស់ព្រះសង្ឃ ថែទាំវត្ត និងរៀបចំពិធីបុណ្យផ្សេងៗ ។ អាចារ្យទទួលបានទំនុកចិត្តពី សហគមន៍ និងមានតួនាទីដឹកនាំ (Aschmoneit *et al.* 1995) ។ នៅពេលគណៈកម្មការវត្តផ្តើមធ្វើសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ជាក់លាក់អ្វីមួយ មានការបោះឆ្នោតបង្កើត *សមាគមវត្តចំពោះកិច្ច* ដោយមាន *គណៈកម្មការសមាគម* មួយផង សំរាប់គ្រប់គ្រងសកម្មភាពនានា ។ មូលធនហិរញ្ញវត្ថុដំបូងរបស់សមាគមនេះ បានមកពីការចូលប្រាក់នៅក្នុងពិធីបុណ្យផ្សេងៗខាងសាសនា ។ ក្រោយមកទៀត ការប្រាក់បានមកពីការផ្តល់កំចីផ្សេងៗ គឺជាចំណូលចំបងរបស់សមាគម ។ នៅចុងឆ្នាំ គណៈកម្មការសមាគមជួបប្រជុំគ្នា ដើម្បីសំរេចពីការចូលវិភាគទានជួយដល់ការងារអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗ ដែលផ្តួចផ្តើមធ្វើនៅក្នុងមូលដ្ឋាន ។

សមាគមរបស់វត្តបទុម

វត្តបទុមមានទីតាំងនៅក្នុងភូមិបទុមលិច ខេត្តកំពង់ធំ[២] ។ វត្តបទុម មានភូមិជើងវត្តចំនួន ៦ភូមិ[៣] ។ សកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍មានឫសគល់តាំងពីឆ្នាំ១៩៥២ ដែលកាលនោះចៅអធិការ ធៀង ញ៉ា និងអាចារ្យ ១២នាក់ បានបង្កើតសមាគមសាច់ប្រាក់មួយ ។ នៅឆ្នាំ១៩៥៩ សមាគមនេះ មានទុនគ្រប់គ្រាន់អាចជួយទ្រទ្រង់ ការសាងសង់សាលាបឋមសិក្សាមួយនៅជិតវត្ត ។ នៅឆ្នាំ១៩៧២ នៅពេលភូមិបទុមលិច ធ្លាក់ក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្មែរក្រហម សមាគមបានផ្អាកសកម្មភាព ។ អាចារ្យនៅវត្តបទុម បានយកឯកសារសំខាន់ៗ និងបដិមាករ ច្រកក្នុងបំពង់ឫស្សីរួចបិទឱ្យជិតហើយកប់លាក់ទុកនៅក្រោមផ្ទះរបស់គាត់ ។ ពួកគាត់បានជីកយកមកវិញ ក្រោយពេលខ្មែរក្រហមបានដួលរលំ ហើយពេលនោះលោកតា ធៀង ញ៉ា បានត្រឡប់មកវត្តបទុមវិញក្នុងឋានៈជាអាចារ្យ ។ ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៨០ មានការពិបាកនឹងបង្កើតសមាគមឡើងវិញ ពីព្រោះរដ្ឋាភិបាលបានសំរេចអោយបង្កើតក្រុមសាមគ្គី សំរាប់ទទួលបន្ទុកលើសកម្មភាពផ្សេងៗក្នុងសហគមន៍ និងការស្តារកសាងភូមិនីមួយៗ ។ ប្រជាជនគ្មានប្រាក់ទេ ដូច្នេះជារឿយៗគេយកស្រូវធ្វើការទូទាត់ផ្សេងៗ ។ លោកតា ធៀង ញ៉ា និងអាចារ្យឯទៀត បានបើកដំណើរការសមាគមឡើងវិញនៅចុងឆ្នាំ១៩៨៨ ហើយសមាគមសាលាវត្តបទុមត្រូវបានសម្ពោធជាផ្លូវការនៅខែមករា ១៩៨៩ ។ សមាគមសាលាមួយទៀត ដែលមានចំណងទាក់ទងជាមួយវត្តបទុម បានបង្កើតឡើងនៅភូមិកន្ទុងរ៉ុងនៅក្បែរនោះនៅខែមករា ១៩៩២ ។ ចំពោះជំនួយទ្រទ្រង់ពីខាងក្រៅ គឺសមាគមទទួលបានពី GTZ[៤] តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៥ ដែលមានវគ្គបណ្តុះបណ្តាលស្តីពីការគ្រប់គ្រង ស្តីពីរដ្ឋបាល ហើយក្នុងពេលសព្វថ្ងៃគឺ វគ្គបណ្តុះបណ្តាលស្តីពីអភិបាលកិច្ចមូលដ្ឋាន ។

ការពិភាក្សា

មានចំនុចបីចំបងៗដែលផុសចេញពីបទពិសោធន៍នៅវត្តបទុមៈ សារៈសំខាន់នៃភាពជាអ្នកដឹកនាំសំរាប់សកម្មភាពជាសមូហភាព, កំលាំងដ៏ខ្លាំងនៃ *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនង* និងចំណងទាក់ទងតាមខ្សែផ្តេកនៅក្នុងសហគមន៍ ហើយនិងកំលាំងដ៏ខ្សោយនៃ *មូលធនសង្គមកិច្ចខាងស្ថាប័ន* នឹងចំណងទាក់ទងតាមខ្សែបញ្ឈររវាងសហគមន៍ និងអាជ្ញាធរ ។

ភាពជាអ្នកដឹកនាំ

ការដឹកនាំរបស់ព្រះតេជគុណ ធៀង ញ៉ា កន្លងមកមកគឺជាកំលាំងជំរុញធំក្នុងការបង្កើតសមាគមនានានៅវត្តបទុម និងនៅភូមិក្បែរៗនោះ ។ គេនៅចងចាំថា "លោកជាអ្នកដឹកនាំខ្លាំងមួយរូបដែលតែងចុះជួបអ្នកភូមិ, សាកសួរពីតំរូវការរបស់ពួកគេ និងខិតខំរកវិធីជួយគេដោយប្រើឥណទានតូចៗរបស់សមាគមសាច់ប្រាក់" (សំភាសន៍បុគ្គលទី១) ។ រឿងនេះបង្ហាញថា ការគោរព និងទំនុកចិត្តដែលអ្នកភូមិមានចំពោះព្រះសង្ឃ និងអាចារ្យ មិនមែនផ្សារភ្ជាប់តែទៅនឹងមុខតំណែងជាអ្នកដឹកនាំរបស់លោកប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងភាពសកម្មរបស់លោកនៅក្នុងសហគមន៍ផងដែរ ព្រមទាំងសមត្ថភាពប្រមូលវិភាគទានក្នុងមូលដ្ឋានផង ។

សិទ្ធិអំណាចរបស់អាចារ្យ កំរមានអ្នកណាសង្ស័យ/សើរើណាស់ ហើយពួកគាត់ច្រើនតែអាចរក្សាមុខតំណែង និងការទទួលខុសត្រូវបានយូរអង្វែង ។ ឧទាហរណ៍ ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងគណៈកម្មការសមាគមធ្វើឡើងមិនទៀងទាត់ទេ ដូចជាករណី សមាគមសាលាវត្តបទុម ដែលបានធ្វើតែពីរដងប៉ុណ្ណោះ ។ គ្រោះថ្នាក់ក្នុងរឿងនេះ គឺអ្នកដឹកនាំអាចមិនសូវយកចិត្តទុកដាក់ពីតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព (ការទទួលខុសត្រូវ) ចំពោះសមាជិករបស់សមាគម ។ ម្យ៉ាងទៀត អាចារ្យច្រើនតែមានឱកាសបានទទួល

ការបណ្ដុះបណ្ដាល និងការអប់រំ ដូច្នេះហើយក៏កាន់តែបង្កើនចំនេះដឹង និងពង្រីងការដឹងនាំរបស់ខ្លួនថែមទៀត ។ ប៉ុន្ដែ Aschmoneit (1996) កត់សំគាល់ថា អាចារ្យច្រើនតែប្រយ័ត្នប្រយែងមិនធ្វើការសំរេចចិត្តអ្វីដែលគ្មានប្រជាប្រិយភាព និងដែលនាំឱ្យខូចខាតដល់ទំនុកចិត្ត និងការមូលមតិនៅក្នុងសហគមន៍នោះទេ ។

មូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនង ដ៏ខ្លាំង

តំបន់ជនបទកម្ពុជា តាំងពីដើមរៀងមក តែងនៅឆ្ងាយពីអាជ្ញាធរមជ្ឈឹមនៅភ្នំពេញ ។ រឿងនេះផ្ដល់ឱកាសល្អ ដល់ការកកើតទំនាក់ទំនងបែបអ្នកឧបត្ថម្ភ-អ្នកទទួលផលនៅកំរិតមូលដ្ឋាន, និងប្រព័ន្ធរបស់អ្នកភូមិផ្ទាល់សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហា ដែលជួយដល់បុគ្គលនៅពេលមានវិបត្តិ[៥] ។ យន្ដការនេះត្រូវខូចខាតដោយសង្គ្រាម និងរបបខ្មែរក្រហម ប៉ុន្ដែមិនមែនខូចខាតទាំងស្រុងនោះទេ (Coletta and Cullen 2000) ។ បណ្ដាញគ្រួសារធំទូលាយគឺជាយន្ដការដោះស្រាយចំបងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម រីឯវត្តគឺជាទីពំនាក់ដ៏សំខាន់សំរាប់សកម្មភាពសហគមន៍នៅក្រោយសម័យខ្មែរក្រហម ។ សាមគ្គីភាពគឺជាមូលដ្ឋាននៃសកម្មភាពឥណទានរបស់សមាគមវត្ត ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗ សមាគមសាលាវត្តបទុមបានព្យាយាមផ្ដល់កំចីច្រើនជាងមុនទៅអោយអ្នកក្រ ។ សាសនាក៏បានជួយជំរុញដល់ការចូលរួមដែរ ហើយតាមកិច្ចសំភាសន៍បុគ្គលទី២គឺ "អ្នកភូមិចូលវិភាគទាន ពីព្រោះពួកគេជឿលើពុទ្ធសាសនា ហើយគិតថា ការធ្វើអំពើល្អនឹងទទួលបានកុសលផលបុណ្យ" ។ សមាជិកសមាគមមានអារម្មណ៍ផ្សារភ្ជាប់យ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយក្រុម និងស្ថាប័ននានាដូចជា Pacoco[៦] ជាដើម ដែលមានចំណងទាក់ទងផ្ទាល់ជាមួយពួកគេ ។ រឿងនេះបង្ហាញពី កំលាំងនៃមូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនង និងកំលាំងនៃចំណងទាក់ទងផ្អែកលើសាមគ្គីភាព ការគោរពចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំ និងទំនុកចិត្តដូចដែល Putnam (1993) បានពិពណ៌នា ។

មូលធនសង្គមកិច្ចខាងស្ថាប័ន ដ៏ខ្សោយ

"យើងមិនទុកចិត្តគ្រូបង្រៀនទេ, សមាជិកសមាគមទុកចិត្ត Pacoco និងសមាជិកគណៈកម្មការជាង" (កិច្ចសំភាសន៍បុគ្គលទី ១) ។ ប្រយោគនេះបង្ហាញពីការមិនទុកចិត្តដែលបំបែកប្រជាជនចេញពីតំណាងរដ្ឋាភិបាល ។ គំលាតនេះមានទំហំធំជាពិសេសនៅតាមតំបន់ជនបទ ដោយសារភាពដាច់ឆ្ងាយពីគេតាំងពីដើមមកនៃតំបន់ទាំងនេះ និងការដែលខ្មែរក្រហមបានធ្វើឱ្យខូចខាតដល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះរដ្ឋាភិបាល ។ ក្នុងករណីនៅបទុម ការសន្ទនារវាងគ្រូបង្រៀន និងសមាជិកសមាគមសាលា នៅមានតិច និងមិនហួសពីបញ្ហាការចូលវិភាគទានខាងហិរញ្ញវត្ថុនោះទេ ។ ហេតុផលសំខាន់នៃភាពតានតឹងរវាងសមាគម និងគ្រូបង្រៀន គឺហាក់ដូចជារឿងតម្លាភាពក្នុងការប្រើប្រាស់ថវិកា: "ការប្រើប្រាស់ប្រាក់វិភាគទានក្នុងមូលដ្ឋាន តាមធម្មតាគឺគ្រប់គ្រងដោយគ្រូបង្រៀន និងសមាជិកសមាគម ។ ឆ្នាំមុន (២០០៤) ខាងគ្រូបានសុំជំនួយថវិកាសំរាប់ទិញសំភារៈធ្វើរបងសាលា ប៉ុន្ដែរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃមិនទាន់បានធ្វើរបងអ្វីបន្ដិចសោះ ។ ដូច្នេះ ពេលនេះយើងនឹងសុំអោយមេឃុំចូលពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីសួរគ្រូបង្រៀនអោយបំភ្លឺពីការប្រើប្រាស់ប្រាក់ដែលពួកយើងបានផ្ដល់" (សំភាសន៍បុគ្គលទី១) ។ ទំនាក់ទំនងល្អជាមួយក្រុមប្រឹក្សាឃុំបានចាប់ផ្ដើមផុសឡើងហើយ ប៉ុន្ដែគ្មានទំនាក់ទំនងអ្វីសោះរវាងសមាគម និងអាជ្ញាធរខេត្ត/ស្រុក ។ រឿងនេះអាចមកពី ការដាក់សម្ពាធលើការិយាល័យអប់រំខេត្ត/ស្រុក ឱ្យបង្កើនការចូលរួមតាមរយៈការបង្កើតគណៈកម្មការចំពោះកិច្ចផ្សេងៗ និងការរារែករបស់សមាជិកសមាគមក្នុងការចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំជាសាធារណៈ បើសិនគ្មានការអញ្ជើញជាផ្លូវការ ។

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

ក្នុងអត្ថបទនេះ អ្នកនិពន្ធបានរែកញែកថា សមាគមវត្តគឺជាច្រកជាប្រពៃណីសំរាប់សកម្មភាពសហគមន៍ ។ សមាគមទាំងនេះ គឺជាមូលធនសង្គមកិច្ចតាមទំរង់របស់អ្នកភូមិផ្ទាល់ដែល "មិនគ្រាន់តែជាចំណែកមួយនៃសង្គមស៊ីវិលនៅកម្ពុជាប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្ដែវាជាចំណែកមួយយ៉ាងធំ និងរឹងប៉ឹងជាងគេ" ផងដែរ (Gyallay-Pap 2004:36) ។ ករណីវត្តបទុមបង្ហាញពីចំណុចវិជ្ជមានព្រមទាំងចំនុចខ្វះខាត នៅក្នុងទំនាក់ទំនងរវាងសហគមន៍ ស្ថាប័នសាធារណៈ និងវត្ត ។ គេបានឃើញថា ទំនុកចិត្ត និងក្បួនច្បាប់ខាងសាសនាផ្សេងៗ វាកំណត់ឡើងនូវមូលធនសង្គមកិច្ចខាងទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកភូមិ ហើយនិងវត្ត, រីឯចំណងទាក់ទងតាមខ្សែបញ្ឈរជាមួយស្ថាប័ននានា គឺនៅទន់ខ្សោយនៅឡើយ ។ ការអភិវឌ្ឍន៍បែបប្រជាធិបតេយ្យនិងមានសមធម៌នៅកម្ពុជាទាមទារឱ្យមានតុល្យភាពល្អរវាងរូបភាពទាំងពីរនៃមូលធនសង្គមកិច្ច ។ ចំណងទាក់ទងតាមខ្សែផ្ដេកយ៉ាងរឹងប៉ឹង ដែលផ្អែកលើទំនុកចិត្តនៅកំរិតមូលដ្ឋាន គឺសំខាន់ និងចាំបាច់ណាស់ ពីព្រោះវាអាចជួយកេណ្ឌប្រមូលធនធាន និងរៀបចំសកម្មភាពសមូហភាព ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នាចំណងទាក់ទងតាមខ្សែបញ្ឈរដែលរឹងប៉ឹងជាងនេះរវាងសង្គមស៊ីវិល និងអាជ្ញាធរ អាចជួយពង្រឹងដល់ស្ថាប័នសាធារណៈនានា និងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ ហើយដើម្បីសំរេចរឿងនេះបាន ចាំបាច់ត្រូវមានការផ្លាស់ប្ដូរឥរិយាបថ ។ សមាជិកសមាគមជាប្រពៃណីនានា អាចចាប់ផ្ដើមកិច្ចសន្ទនាជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន (ដូចជាកសាងចំណងទាក់ទងជាមួយក្រុមប្រឹក្សាឃុំជាដើម) ដើម្បីពិភាក្សាពីតំរូវការក៏ដូចជាការចូលរួមវិភាគទានរបស់ខ្លួននៅក្នុងការងារអភិវឌ្ឍន៍មូលដ្ឋាន ។ ម្យ៉ាងទៀត ស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាលត្រូវជួយបង្កលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗដើម្បីបើកលទ្ធភាពឱ្យមានការចូលរួម ហើយក្នុងនេះការសន្ទនានឹងធ្វើអោយប្រជាជនបានចូលពាក់ព័ន្ធកាន់តែច្រើននៅក្នុងការសំរេចចិត្ត និងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ ។ ឧទាហរណ៍ដែលលើកឡើងក្នុងអត្ថបទនេះបង្ហាញថា សក្ដានុពលនៅកំរិតមូលដ្ឋាន គឺមានជាស្រេចហើយ ។

កំណត់សំគាល់

១. សូមអាន Arndt, Heinz W. (1987). Economic Development. The History of an Idea, Chicago University Press, London ។
២. ឃុំរុងរឿង, ស្រុកស្ទោង
៣. បទុមកើត, បទុមលិច, កន្ដុងរ៉ុង, ព្រំស្រី, បុះតាសោម, និងកន្ទើប
៤. Gesellschaff fur Technische Zusammennarbeit – ទីភ្នាក់ងារសហប្រតិបត្តិការបច្ចេកទេសអាឡឺម៉ង់
៥. ចំពោះពត៌មានលំអិតសូមមើល Scott, James C., 1972; "Patron-Client Politics and Political Change in Southeast Asia" in *The American Political Science Review*, 66: 91-113
៦. ដោយមានជំនួយពី GTZ (Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit) មានសមាគមឥណទានកើនយ៉ាងលឿននៅ ស្ទោង ហើយនៅឆ្នាំ១៩៩៧ មានការសំរេចបោះឆ្នោតជ្រើសរើសគណៈកម្មការសំរបសំរួលតែកំរិតស្រុកមួយ (PACOCO) ដើម្បីតំណាងសមាគមនានាចំពោះមុខអ្នកផ្ដល់ជំនួយ និងស្ថាប័នអ្នកក្រៅ ។

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស

កំណើនសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ សេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកមានលទ្ធផលចំរុះគឺថា សេដ្ឋកិច្ច US បន្តកើនឡើង រីឯសេដ្ឋកិច្ចតំបន់អឺរ៉ូ និងជប៉ុន កើនតែបន្តិច ។

ផសស ពិត US មានកំនើន ៣,៥% ក្នុងរយៈមួយឆ្នាំដល់ចុងត្រីមាសទីមួយ ។ កត្តាជំរុញចំបង១នៃកំណើន ផសស ពិត គឺចំណាយប្រើប្រាស់បុគ្គល (PCE), វិនិយោគស្តុកទំនិញឯកជន, ការនាំចេញ, វិនិយោគជាលំនៅដ្ឋាន, គ្រឿងបរិក្ខារ និងសូហ្វវែរ ។ កំនើននេះទាបជាងវាក៏រិត ៣,៨% នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដោយសារការថយកំណើននៃចំណាយប្រើប្រាស់បុគ្គល, ចំណាយលើបរិក្ខារ និងសូហ្វវែរ ។ ប៉ុន្តែការថយចុះនេះត្រូវបានប៉ះប៉ូវវិញដោយកំណើនការនាំចេញ, វិនិយោគជាស្តុកទំនិញឯកជន និងវិនិយោគជាលំនៅដ្ឋាន ព្រមទាំងការថយកំនើនការនាំចូល ។

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ផសស ពិត នៅតំបន់អឺរ៉ូ កើន ១,៤% បើធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន និងកើន ០,៥% បើធៀបនឹងត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ កំណើនយឺតនេះ គឺដោយសារតំរូវការក្នុងស្រុកមានកំនើនខ្សោយ, កំនើនខ្លាំងនៃថ្លៃប្រេងឆៅ និងការឡើងថ្លៃប្រាក់អឺរ៉ូទល់នឹងដុល្លារUS ដែលកាត់បន្ថយសកម្មភាពនាំចេញផ្នែកឧស្សាហកម្មរបស់អឺរ៉ុប ។ ផសស ពិត ជប៉ុនកើន ១,៣% បើធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន និងកើន ០,៨% បើធៀបនឹងត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដោយសារចំណាយប្រើប្រាស់ដែលកើនខ្លាំងដល់ ១,២% បើធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងវិនិយោគជាមូលធនខាងអាជីវកម្មដែលកើន ២,០% ។

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ផសស ពិតរបស់ចិន កើនយ៉ាងខ្លាំងដល់ ៩,៥% បើធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ដោយសារកំណើនយ៉ាងលឿននៃផលិតផលឧស្សាហកម្ម វិនិយោគ និងការនាំចេញ ។ ក្នុងពេលដដែល ផសស ពិត កូរ៉េខាងត្បូង កើន ២,៧% បើធៀបនឹងកាលពីមួយឆ្នាំមុន និង ៣,៣% បើធៀបនឹងត្រីមាសមុន ។ កំណើនខ្សោយនេះ បណ្តាលមកពីកំណើនថេរនៃការនាំចេញ និងចំណាយប្រើប្រាស់ឯកជន និងការថយចុះវិនិយោគផ្នែកសាងសង់ ។ ផសស ពិត ហុងកុងមានកំណើន ៦,០% នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ និងកំនើន ៧,២% នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។

ផសស ពិត ម៉ាឡេស៊ីមានកំណើនប្រចាំឆ្នាំ ៥,៧% នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ធៀបនឹងកំណើន ៥,៦% នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ កំណើននេះជំរុញដោយវិស័យចំបង១ទាំងអស់នៃសេដ្ឋកិច្ចលើកលែងតែវិស័យសំណង់ ។ នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ផសស ពិតរបស់ សិង្ហបុរី និងថៃ មានកំណើនប្រចាំឆ្នាំ ២,៥% និង ៣,៤%រៀងគ្នា ដោយថយក៏រិត ៦,៥% និង ៥,០% នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ នៅថៃ ផលប៉ះពាល់នៃរលកយក្សស៊ូណាមិ, ការរាំងស្ងួត និងថ្លៃប្រេងខ្ពស់ ប្រហែលនឹងធ្វើអោយធ្លាក់ចុះកំនើនសេដ្ឋកិច្ច ។

អតិផរណាក្នុងពិភពលោក និងអត្រាប្តូរប្រាក់នៅទីផ្សារអន្តរជាតិ

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ភាពធូរស្រាលឡើងវិញក្នុងទីផ្សារប្រេងឆៅពិភពលោក គឺជាកត្តាជារួមមួយ ដែលជួយទប់អតិផរណានៅក្នុងប្រទេសមានសេដ្ឋកិច្ចចំបង១ក្នុងពិភពលោក ។ ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់មានកំណើន ៣% នៅUS -០,២% នៅជប៉ុន និង ២,១%នៅតំបន់អឺរ៉ូ គឺថយចុះពីកំណើន ៣,២%, ០,៥% និង ២,៣% រៀងគ្នា នៅត្រីមាសទី៤ ២០០៤ ។ នៅតាមប្រទេសអាស៊ីនានា អតិផរណាសឹងតែនៅថេរ ។ នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ កូរ៉េខាងត្បូង និងសិង្ហបុរី មានអតិផរណា ៣,២% និង ០,៤%រៀងគ្នា ដោយថយចុះពីកំរិត ៣,៤% និង ១,៧% នៅត្រីមាសមុន ។

នៅទីផ្សារប្តូរប្រាក់ពិភពលោក នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ដុល្លារUS ធ្លាក់ថ្លៃទល់នឹងរូបិយវត្ថុភាគច្រើន ដែលអាចបណ្តាលជាសំខាន់ពីកំណើនអត្រាគ្មានការងារធ្វើនៅ US, កំណើនឱនភាពពាណិជ្ជកម្មUS និងការបារម្ភពីរឿងធនាគារកណ្តាលជាច្រើនអាចយករូបិយវត្ថុផ្សេងក្រៅពីដុល្លារUS មកធ្វើជារូបិយប័ណ្ណបំរុងទុករបស់ខ្លួន ។ ទល់នឹងប្រាក់យ៉េនជប៉ុន មួយដុល្លារUS ប្តូរបាន ១០៤,៧យ៉េន គឺចុះពីកំរិត ១០៥,៩យ៉េនកាលពីត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ ទល់នឹងប្រាក់អឺរ៉ូ មួយដុល្លារUS ប្តូរបាន ០,៧៦អឺរ៉ូ រឺធ្លាក់ថ្លៃបន្តិចពីកំរិត ០,៧៧អឺរ៉ូនៅត្រីមាសមុន ។

ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់នៅទីផ្សារពិភពលោក

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ថ្លៃទំនិញជ្រើសរើសសំខាន់១ នៅលើទីផ្សារពិភពលោកបានឡើងយ៉ាងខ្លាំង ។ អង្ករថៃ ១០០% B ធុនលេខពីរ នៅទីផ្សារបាងកក លក់ថ្លៃ ២៩៥,៦០ដុល្លារ/តោន គឺឡើងថ្លៃ ១១% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន រឺ ២៨% បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ពោតឡើងថ្លៃបន្តិចបាន ៩៧ដុល្លារ/តោន ប៉ុន្តែចុះថ្លៃយ៉ាងខ្លាំងអស់ ២១%

តារាង១. កំនើន ផសស ពិត នៃដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើសពីឆ្នាំ២០០០-២០០៥ (កំណើនជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន)

	2000	2001	2002	2003	2004				2005	2004
				Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា	7.3	6.7	4.8	-	-	-	-	-	-	
ឥណ្ឌូនេស៊ី	4.4	3.8	3.8	4.3	4.5	4.3	5.0	6.6	6.4	5.1
ម៉ាឡេស៊ី	8.7	0.5	5.6	6.4	7.6	8.0	6.8	5.6	5.7	7
សិង្ហបុរី	9.5	-2.3	2.6	3.7	7.5	12.5	7.5	6.5	2.5	8.5
ថៃ	4.4	1.9	6.1	7.8	6.5	6.3	6.0	5.0	3.3	6
វៀតណាម		6.0	6.7	-	-	-	-	-	-	-
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន	8.0	7.5	8.1	9.9	9.7	9.6	9.1	9.5	9.5	9.5
ហុងកុង	10.2	0.5	5.0	4.9	6.8	12.1	7.2	7.1	6	8.3
កូរ៉េខាងត្បូង	9.1	3.0	6.1	3.9	5.3	5.5	4.6	3.3	2.7	4.7
តៃវ៉ាន់	5.8	-2.2	4.2	5.4	6.3	7.7	5.3	3.3	2.5	5.7
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១២	3.5	1.4	0.7	0.6	1.5	2.2	1.9	1.6	1.4	1.8
ជប៉ុន	2.8	0.4	0.4	3.1	5.6	4.4	2.6	0.8	1.3	3.4
សហរដ្ឋអាមេរិក	5.0	1.2	2.4	4.3	5.0	4.7	3.9	3.8	3.5	4.4

Source: The Economist, Country's National Statistics offices and Central Banks, and ADB's Asia Regional Information Center

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស

បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ សណ្តែកសៀងលក់បាន ២២៩,៩ ដុល្លារ/តោន គឺឡើងថ្លៃ ៦% ធៀបនឹងត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ប៉ុន្តែចុះថ្លៃអស់ ៣១% បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ថ្លៃប្រេងឆៅ និងសាំងឡើងខ្លាំងដល់ ២០% និង ៨% រៀងគ្នា បើធៀបនឹងត្រីមាសមុន ។ ប្រេងឆៅលក់បាន ៤២,៦០ដុល្លារ/ធុង ហើយប្រេងសាំងលក់បាន ៣៤,៤សេន/លីត្រ ។

រៀបរៀងដោយ ហ៊ីង វុត្ថា និង ភឹម រុនស៊ីណារិទ្ធិ

តារាង២. អត្រាអតិផរណានៃដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើសពីឆ្នាំ២០០០-២០០៥ (កំណើនជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន-មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	2000	2001	2002	2003				2004	2005	2004
					Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា	-0.8	-0.6	3.2	1.2	0.7	2.2	6.5	6.1	5.8	4.0
ឥណ្ឌូនេស៊ី	3.6	11.5	13.2	8.3	6.6	8.8	9.2	8.6	10.7	8.3
ម៉ាឡេស៊ី	1.5	1.4	1.8	1.1	1.0	1.2	1.5	2.4	2.5	1.6
សិង្ហបុរី	1.4	1.0	-0.4	0.5	1.4	1.9	1.7	1.7	0.4	1.7
ថៃ	1.5	1.7	0.6	1.8	1.9	2.6	3.3	3.1	2.8	2.7
វៀតណាម	-1.7	-0.4	3.8	3.2	4.6	7.6	10.3	10.7	-	8.3
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន	0.3	0.9	-0.7	1.2	2.8	4.4	5.2	3.2	2.8	3.9
ហុងកុង	-3.6	-1.3	-3.0	-2.6	-1.9	-0.8	0.8	0.2	0.4	-0.4
កូរ៉េខាងត្បូង	2.3	4.4	2.7	3.5	2.7	3.3	4.4	3.4	3.2	3.5
តៃវ៉ាន់	1.3	-0.01	-0.2	-0.3	0.5	1.2	2.9	1.9	1.6	1.6
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១២	2.3	2.6	2.2	2.1	1.8	2.3	2.3	2.3	2.1	2.2
ជប៉ុន	-0.7	-0.6	-0.9	-0.3	-0.1	-0.3	-0.1	0.5	-0.2	Nil
សហរដ្ឋអាមេរិក	3.3	2.8	1.6	2.3	1.8	2.9	2.7	3.3	3.0	2.7

Source: The International Monetary Fund, the Economist and the National Institute of Statistics

តារាង៣. អត្រាប្តូរប្រាក់ធៀបនឹងដុល្លារនៃរូបិយវត្ថុរបស់ដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើស ពីឆ្នាំ២០០០-២០០៥ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	2000	2001	2002	2003				2004	2005	2004
					Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា (រៀល)	3,840.8	3,916.3	3,912.1	3,973	3,990.3	4,005.3	4,034.7	4,034.7	4,027.0	4,016.3
ឥណ្ឌូនេស៊ី (រូពីយ៉ា)	8,421	10,261	9,311	8,577	8,469	9,001	9,156	9,128	9,274	8,938
ម៉ាឡេស៊ី (រីងហ្គីត)	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80
សិង្ហបុរី (ដុល្លារសិង្ហបុរី)	1.72	1.79	1.79	1.74	1.69	1.70	1.70	1.65	1.63	1.69
ថៃ (បាត)	40.1	44.4	42.9	41.5	39.1	40.2	41.3	40.3	38.6	40.2
វៀតណាម (ដុង)	14,168	14,725	15,280	15,510	15,717	15,735	16,262	-	-	-
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន (យ៉ន់)	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28
ហុងកុង (ដុល្លារហុងកុង)	7.80	7.80	7.80	7.78	7.77	7.80	7.80	7.78	7.80	7.79
កូរ៉េខាងត្បូង (វ៉ុន)	1,131	1,291	1,251	1,192	1,171	1,162	1,155	1,093	1,022	1,145
តៃវ៉ាន់ (ដុល្លារតៃវ៉ាន់-NT$)	31.2	33.8	34.5	34.4	33.3	33.3	33.9	32.9	31.5	33.6
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១២ (អឺរ៉ូ)	1.09	1.12	1.06	0.89	0.80	0.83	0.82	0.77	0.76	0.80
ជប៉ុន (យ៉េន)	107.8	121.5	125.4	115.9	107.2	109.7	109.9	105.9	104.7	108.2

Source: The International Monetary Fund and The Economist and National Bank of Cambodia

តារាង៤. ថ្លៃផលិតផលជ្រើសរើសនៅលើទីផ្សារពិភពលោក ពីឆ្នាំ២០០០-២០០៥ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	2000	2001	2002	2003	2004				2005	2004
			Q4	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	
ឈើមូលប្រភេទរឹង - ម៉ាឡេស៊ី ($/ម៣)	88.4	89.5	108.3	108.3	122.6	128.8	102.3	94.4	97	122
ឈើអារប្រភេទរឹង - ម៉ាឡេស៊ី ($/ម៣)	310.2	285.7	428.3	199.3	527	497	432.3	429	413.3	471.3
កៅស៊ូ - ម៉ាឡេស៊ី ($/តោន)	720.8	602.0	834.1	1,261.4	1,246.4	1,333.4	1,190.6	1238.2	-	1252.2
អង្ករ - បាងកក ($/តោន)	206.7	177.3	192.2	198.7	231.4	240.7	240.5	264.9	295.6	244.4
សណ្តែកសៀង - សហរដ្ឋអាមេរិក ($/តោន)	193	180.7	220	290.2	331.7	356.4	251.1	216.5	229.9	288.9
ប្រេងឆៅ-ឌូបៃ ($/ធុង)	26.1	22.8	26.2	27	29.3	33.3	36.09	35.5	42.6	33.5
មាស - London ($/troy ounce)	21.1	19.5	19	22.2	27.4	32.1	32.1	31.8	34.4	30.9

Source: Food and Agriculture Organization (FAO) and Energy Information Administration

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស

ដោយមានការគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងពីអ្នកផ្តល់ជំនួយនានា រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានព្យាយាមជំរុញប្រភពថ្មីៗនៃកំណើន ដើម្បីធានាអោយមានកំណើនសេដ្ឋកិច្ច និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រជាបន្តទៀតក្រោយពីការលុបរបបកូតាក្នុងវិស័យកាត់ដេរ ។ នៅដើមខែមិថុនា ២០០៥ ធនាគារពិភពលោកបានផ្តល់អំណោយហិរញ្ញវត្ថុចំនួន ១០លានដុល្លារ ជាបន្ថែមលើធនធានរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចំនួន ០,៣៣លានដុល្លារ ដើម្បីអនុវត្ត "គំរោងស្តីពីការសំរួលពាណិជ្ជកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែងនៅកម្ពុជា" ។ យោងតាមឯកសារចេញផ្សាយថ្មីរបស់ធនាគារពិភពលោក គំរោងនេះមានគោលដៅណែនាំឱ្យមានតម្លាភាពក្នុងដំណើរការវិនិយោគ មានជាអាទិ៍ សម្បទានខាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ព្រមទាំងជួយសំរបសំរួលអោយសហគ្រាសរកបានទីផ្សារនាំចេញ ដោយផ្តោតលើ ៤ផ្នែក គឺ ១) ការសំរបសំរួលខាងពាណិជ្ជកម្ម ២) មូលនិធិស្វែងរកទីផ្សារនាំចេញ (EMAF) ៣) ការចូលរួមរបស់វិស័យឯកជនក្នុងការលើកស្ទួយហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងវិនិយោគ និង ៤) សមាសភាគតម្លាភាពផ្នែកច្បាប់ ។

នៅថ្ងៃទី២១ មិថុនា ២០០៥ គណៈកម្មការអឺរ៉ុបបានសន្យាផ្តល់ជំនួយជិតដល់ ៦៦លានដុល្លារឱ្យកម្ពុជា ដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ធនធានទឹក និងលើកកំពស់កំរិតជីវភាពប្រជាជនដែលរស់នៅតាមជនបទក្នុងខេត្តបន្ទាយមានជ័យ បាត់ដំបង និងសៀមរាប ព្រមទាំងជួយទ្រទ្រង់ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ខាងសង្គមកិច្ច និងជួយកែលំអអភិបាលកិច្ច ។

សកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ៗ

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ លទ្ធផលសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាបានបង្ហាញសញ្ញាវិជ្ជមានមួយចំនួនទាក់ទិននឹងវិនិយោគឯកជន ដែលភាគច្រើនជាវិនិយោគក្នុងវិស័យឧស្សាហកម្ម សំណង់ និងទេសចរណ៍ ។ ចំពោះពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេសវិញ វាមានឱនភាពខ្លាំងជាងនៅត្រីមាសមុន ។

ទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់បានចុះបញ្ជីរបស់គំរោងវិនិយោគឯកជន ដែលត្រូវបានអនុម័តដោយ ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា កើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ដល់ ៤៧៥,៣លានដុល្លារពីកំរិត ១៦,៤លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ ដោយឡែកវិនិយោគខាងឧស្សាហកម្មមាន ៨៨% (៤១៨,៨ លានដុល្លារ) ក្នុងនេះ វិនិយោគចិនខាងរោងចក្រចំរាញ់ប្រេងកាត មាន ២០០,៩លានដុល្លារ និងខាងរុករករ៉ែដែក និងរោងចក្រដែកថែប មាន ១៥៤លានដុល្លារ ។ វិនិយោគក្នុងវិស័យកាត់ដេរ កើនដល់ ៤៥ លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីមួយ ធៀបនឹង ១២,៧លានដុល្លារនៅត្រីមាសមុន ។ យោងតាមក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា បើសិនជាគំរោងវិនិយោគខាងឧស្សាហកម្មបានអនុម័តហើយទាំងនេះត្រូវបានអនុវត្តជាក់ស្តែង វាអាចផ្តល់ការងារសំរាប់មនុស្ស ៤១,២១៨នាក់ ។ ម្យ៉ាងទៀត វិនិយោគឯកជនក្នុងវិស័យសេវាកម្ម និងកសិកម្ម កើនពីសូន្យនៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ ៥៣,៣លានដុល្លារ និង ៣,២លានដុល្លាររៀងគ្នា នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ។ ធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ វិនិយោគឯកជនសរុបដែលបានអនុម័ត កើនពី ៦៣,៣លានដុល្លារ ដល់ ៤៧៥,៣លានដុល្លារ ។ ប៉ុន្តែវិនិយោគក្នុងវិស័យកាត់ដេរធ្លាក់ចុះអស់ ១០% ពី ៥០លានដុល្លារ មកត្រឹម ៤៥លានដុល្លារ ខណៈដែលវិនិយោគក្នុងវិស័យឯទៀត បានកើនឡើងព្រមៗគ្នា ។

តំលៃគំរោងសាងសង់បានអនុម័តនៅភ្នំពេញកើនយ៉ាងខ្លាំង នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ និងត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ដោយកើនបាន ៦៥,៥% ដល់ ១០៦,១លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីមួយ ។ ក្នុងនេះ ការសាងសង់ភូមិគ្រឹះ/ផ្ទះកើនពី ៥,៥លានដុល្លារ ដល់ ១៤,៣លានដុល្លារ រីឯការសាងសង់ផ្ទះល្វែងកើនពី ៤៦,៣លានដុល្លារ ដល់ ៤៨,៦លានដុល្លារ ។ ម្យ៉ាងទៀត សំណង់ផ្សេងៗដូចជា រោងចក្រ, ឃ្លាំងកើនខ្លាំងដែរពី ១២,៤លានដុល្លារ នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ ៤៣,១លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ។ ធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ តំលៃគំរោងសាងសង់បានអនុម័តសរុបនៅភ្នំពេញ កើន ៤៥,៥% ពីកំរិត ៧២,៩លានដុល្លារ ។

វិស័យទេសចរណ៍កម្ពុជា រីកដុះដាលល្អបានបីត្រីមាសជាប់ៗគ្នា ប៉ុន្តែចំនួនភ្ញៀវបរទេសមកដល់នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ កើនយឺតជាងមុនបានត្រឹម ០,៥% (ដល់ ៣៨០.៥៥៩នាក់) ធៀបនឹងកំណើន ៦៦% នៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ និងកំណើន ១៧,៧%នៅត្រីមាសទីបី ២០០៤ ។ ពីត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ចំនួនភ្ញៀវមកដល់តាមយន្តហោះកើន ១៥% (ដល់ ២៣១.៧៣៦នាក់) ដោយវាបានជួយប៉ះប៉ូវដល់ការធ្លាក់ចុះ ១៦% (មកត្រឹម ១៤៨.៨៦៣នាក់) នៃចំនួនភ្ញៀវចូលតាមផ្លូវគោកនិងផ្លូវទឹក ដែលមានបូកបញ្ចូលទាំងភ្ញៀវមកទស្សនាប្រាសាទព្រះវិហារផង (២៦.២៦៣នាក់) ។ ក្នុងចំណោមភ្ញៀវចូលមកកម្ពុជា ភ្ញៀវមកពីកូរ៉េនៅតែមានច្រើនជាងគេ មានចំនួន ៥៨.៣៨៤នាក់នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ បន្ទាប់មកគឺ ជប៉ុន (៣៧.៦២២នាក់) សហរដ្ឋអាមេរិក (៣១.១៣៨នាក់) អង់គ្លេស (២១.៤១៨នាក់) និងបារាំង (២០.៧៥៣នាក់) ។

បើធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ ចំនួនភ្ញៀវសរុបកើន ៤៥,៦% ពីកំរិត ២៥៤.៤៣៧នាក់ ដោយគេឃើញមានកំណើនទាំងភ្ញៀវចូលតាមយន្តហោះ (៤៦,៧% ពីកំរិត ១៥៧.៩៣៨នាក់) និងភ្ញៀវចូលតាមផ្លូវគោក និងផ្លូវទឹក (៥៤,៣% ពីកំរិត ៩៦.៤៩៩ នាក់) ។

ឱនភាពពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេសរបស់កម្ពុជា កើនឡើងពីត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ ត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ។ ឱនភាពមានទំហំ ៥៨ពាន់លានរៀលនៅត្រីមាសទីមួយ ដោយកើនពីកំរិត ៣,៤ពាន់លានរៀលនៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤។ ក្នុងកំឡុងពេលនេះ ថ្វីបើការនាំចូលវាថយចុះ ប៉ុន្តែការនាំចេញបានថយចុះខ្លាំងជាងទៀតអស់ដល់ ១៥% មកត្រឹម ៤៦៣លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ពីកំរិត ៥៤៥លានដុល្លារនៅត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ។ ការនាំចេញសំលៀកបំពាក់ដែលនៅតែតំណាងឱ្យជាង ៩០% នៃការនាំចេញសរុប ធ្លាក់ចុះអស់ ១៤,៥% គឺស្រដៀងនឹងកំឡុងពេលដូចគ្នានៅឆ្នាំមុន ។ ម្យ៉ាងទៀត ការនាំចេញកៅស៊ូ ដែលមានចំណែកធំជាងគេលំដាប់ទីពីរ ក្នុងការនាំចេញសរុប បានថយចុះ ៣៩% មកត្រឹម ៧,៣លានដុល្លារ រីឯការ នាំចេញត្រី ក៏ថយចុះ ៦៦% ដែរ មកត្រឹម ១,៥លានដុល្លារ ។ ប៉ុន្តែនៅត្រី មាសទីមួយ ២០០៥ នេះ ការនាំចេញសរុបរបស់កម្ពុជានៅតែខ្ពស់ជាងកាលពី ត្រីមាសទីមួយឆ្នាំមុន ដល់ទៅ ១៦% ។

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ការនាំចូលសរុបមាន ៥២០,៩លានដុល្លារ រឺ ៥%ទាបជាងត្រីមាសមុន ។ ក្នុងនេះ តំលៃនៃការនាំចូលម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់ ថយចុះ ២៦% មកត្រឹម ៣៦,៨លានដុល្លារ ហើយការនាំចូលសំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង (រួមទាំងក្រណាត់) ថយចុះ ២៣,៥% មកត្រឹម ១៥០,១លានដុល្លារ រីឯការនាំចូលម៉ាស៊ីនម៉ាស៊ូត និងម៉ាស៊ីនភ្លើងថយចុះអស់ ៨% មកត្រឹម ២១,៦លានដុល្លារ ។ យោងតាមទីចាត់ការគយនិងរដ្ឋាករ ការនាំចូលសរុបរបស់កម្ពុជាកើន ១៣,៥% បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នា ឆ្នាំ២០០៤ ។

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច _ ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស

ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ឱនភាពថវិកាទូទៅ គិតលើមូលដ្ឋានសាច់ប្រាក់ (រួមទាំង ការកែតំរូវចំណាយ) មាន ១៣៣,៤ពាន់លានរៀល រឺថយចុះ ៤៦% ពីកំរិត ២៤៧,១ពាន់លានរៀលនៅត្រីមាសមុន និងថយចុះ ៧,៥% ពីកំរិត ១៤៤,២ពាន់លានរៀលនៅត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ ចំណូលក្នុងស្រុកសរុបមាន ៥៥១,៤ពាន់លានរៀលនៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ រឺកើន ៥,២% បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នា ឆ្នាំ២០០៤ ។ កំណើនចំណូលថវិកានេះ ពាក់ព័ន្ធជាសំខាន់នឹងកំណើនចំណូលពន្ធ (កើន ១១% ដល់ ៤៥៥ពាន់លានរៀល) ដែលត្រូវបានកាត់កងចុះវិញខ្លះដោយសារការធ្លាក់ចុះចំណូលមិនមែនពន្ធ (ចុះ ១៥,៦% មកត្រឹម ៩៦,២ពាន់លានរៀល) និងចំណូលជាមូលធន (ចុះ ៤៦% មកត្រឹម ០,៣ពាន់លានរៀល) ។

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ចំណាយថវិកាសរុបកើនដល់ ៦៨៤,៨ពាន់លានរៀល រឺ ២,៥% ខ្ពស់ជាងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ ក្នុងនេះ ចំណាយរបស់ក្រសួងអាទិភាពទាំងបួន មានតែ ៨,១% (៥៥,៥ពាន់លានរៀល) ប៉ុណ្ណោះ រឺត្រូវជា ៦០,៧% ខ្ពស់ជាងកាលពីត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ ។ នៅក្នុងចំណាយរបស់ក្រសួងអាទិភាពទាំងបួននេះ ៣៧,៧% ជាចំណាយរបស់ក្រសួងសុខាភិបាល (កើនឡើងប្រហែលមួយជាបួន ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន) ៥៦,៩%ជាចំនាយរបស់ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា (កើន ២០,៦%), ២% ជារបស់ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ (កើន ១៦,៧%), និង ៣,៤% ជារបស់ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (កើន ១៥,៥%) ។

អតិផរណា និងអត្រាប្តូរប្រាក់

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់នៅភ្នំពេញ កើនឡើងបន្តិចត្រឹម ០,២៥% ក្រោយពីបានធ្លាក់ចុះអស់ ០,៨% នៅត្រីមាសមុន ។ រឿងនេះបណ្តាលពីការឡើងថ្លៃ សំលៀកបំពាក់និងស្បែកជើង សំភារៈសំរាប់ថែទាំនិងជួសជុលផ្ទះ និងសៀវភៅនិងសំភារៈសិក្សាផ្សេងៗ ។ ប៉ុន្តែ បើធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់នៅភ្នំពេញកើនឡើង ៥,៦% ដោយសារទំនិញប្រើប្រាស់ និងសេវាភាគច្រើន បានឡើងថ្លៃក្នុងរយៈពេលនេះ ។

នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ប្រាក់រៀលឡើងថ្លៃបន្តិចទល់នឹងប្រាក់ដុល្លារ និងប្រាក់ដុងវៀតណាម ប៉ុន្តែបន្តធ្លាក់ថ្លៃទល់នឹងប្រាក់បាតថៃ បើធៀបនឹងត្រីមាសមុន ។ ប្រាក់រៀលប្តូរបាន ៤.០២៧រៀល/ដុល្លារ និង ២៥,១រៀល/១០០ដុង នៅត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ធៀបនឹង ៤.០៣៤,៧រៀល/ដុល្លារ និង ២៥,៣រៀល/១០០ដុងនៅត្រីមាសមុន ។ នៅត្រីមាសទីមួយនេះដែរ ប្រាក់រៀលប្តូរបាន ១០៤,៤រៀល/បាត រឺចុះថ្លៃ ៤,៣% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ។ បើធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ ប្រាក់រៀលបានចុះថ្លៃអស់ ០,៩% ទល់នឹងដុល្លារ, និងចុះ ២,៤% ទល់នឹងប្រាក់បាត ប៉ុន្តែឡើងថ្លៃបន្តិចបាន ១,២% ទល់នឹងប្រាក់ដុងវៀតណាម ។

ការវិវត្តន៍រូបិយវត្ថុ

នៅឆ្នាំ២០០៥ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា មានគំរោងបង្កើនរូបិយវត្ថុទូទៅអោយបាន ១០% និងរៀលនៅក្រៅធនាគារអោយបាន ១៨% យោងតាមរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ធនាគារជាតិ ។

ពីចុងត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ចុងត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ រូបិយវត្ថុទូទៅកើនប្រហែល ៤% ដល់ ៤.៤៥៨ពាន់លានរៀល ក្នុងនេះ ១.៣០៧,៤ពាន់លានរៀល គឺជាប្រាក់រៀល (ទាំងនៅក្នុង និងនៅក្រៅធនាគារ) ឯចំនួននៅសល់ ៣.១៥០,៨ពាន់លានរៀល (៧៩១,៦លានដុល្លារ) គឺជាប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស ។ ប្រាក់រៀលកើនបាន ៤,៦% ក្នុងនេះ ប្រាក់រៀលនៅក្រៅធនាគារកើន ៤,៤% ដល់ ១.១៦៣,៨ពាន់លានរៀល និងប្រាក់បញ្ញើជារៀលនៅធនាគារ កើន ៦% ដល់ ១៤៣,៦ពាន់លានរៀល ។ ម្យ៉ាងទៀត ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេសកើន ៣,៦% ។

ចំពោះទ្រព្យសកម្មសុទ្ធក្នុងប្រព័ន្ធធនាគារ ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធកើនបាន ៨៦,៥ពាន់លានរៀល (កំណើន ១,៨%) ពីចុងត្រីមាសទីបួន ២០០៤ ដល់ចុងត្រីមាសទីមួយ ២០០៥ ។ នៅពេលជាមួយគ្នា ទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធ កើនបាន ៨២,៥ពាន់លានរៀល (កំណើន ១៧,៦%) ដោយសារជាសំខាន់ ឥណទានក្នុងស្រុកសំរាប់វិស័យឯកជន ដែលកើន ៩,២% និងឥណទេយ្យសុទ្ធលើរដ្ឋាភិបាលដែលថយចុះអស់ ២០,៩% ។

បើធៀបនឹងត្រីមាសទីមួយ ២០០៤ រូបិយវត្ថុទូទៅ កើនបាន ២៣% ។ ក្នុងកំឡុងពេលដដែល ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធ កើន ១៤,៥% ឯទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធកើន ៣៦,៥% ។

ស្ថានភាពក្រីក្រ _ ប្រាក់ចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់ពលករងាយរងគ្រោះ (អង្កេតថ្ងៃទី ០២_២០ ឧសភា ២០០៥)

អង្កេតលើពលករងាយរងគ្រោះ ធ្វើដោយ វិបសអ ពីថ្ងៃទី០២-២០ ឧសភា ២០០៥ បានបង្ហាញពីការធ្លាក់ចុះប្រាក់ចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ អ្នកលីសែង អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ និងកម្មកររោងចក្រកាត់ដេរ បើធៀបនឹងកំឡុងពេលដូចគ្នាឆ្នាំមុន ។ កម្មករកាត់ដេរ មានចំនូលធ្លាក់ចុះខ្លាំងជាងគេ បន្ទាប់មកគឺ អ្នកលីសែង និងអ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា អ្នករត់ម៉ូតូឌុបមានកំណើនចំនូលច្រើនជាងគេ ទោះបីប្រេងឥន្ធនៈឡើងថ្លៃដល់កំរិតខ្ពស់មិនដែលជួបក៏ដោយ ។

យោងតាមលទ្ធផលអង្កេត ចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់កម្មកររោងចក្រកាត់ដេរធ្លាក់ចុះ ២២% មកត្រឹម ៧.២០០រៀល នៅខែឧសភា ២០០៥ ដែលជាតួលេខទាបបំផុតគិតតាំងពី វិបសអ ចាប់ផ្តើមធ្វើអង្កេតក្នុងវិស័យនេះមក ។ រឿងនេះអាចមកពីមានរោងចក្រកាត់ដេរមួយចំនួន បានបិទទ្វារជាបណ្តោះអាសន្ន រឺជាអចិន្ត្រៃយ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត ម្ចាស់រោងចក្របានផ្លាស់ប្តូរពីការជួលកម្មករគ្មានជំនាញមកជួលកម្មករមានជំនាញខ្ពស់ជាងមុន ។ រឿងនេះនាំអោយចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់កម្មករកាត់ដេរធ្លាក់ចុះ ពីព្រោះកម្មករមានជំនាញភាគច្រើនត្រូវបានជួលក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចគ្នានឹងកម្មករបណ្តោះអាសន្ន ហើយទទួលបានប្រាក់កំរៃប្រហែល ៣៣% ទាបជាងកម្មករអចិន្ត្រៃយ៍ ។ ការសិក្សាមួយធ្វើដោយ វិបសអ នៅឆ្នាំ២០០១ បង្ហាញថា កម្មករកាត់ដេរប្រហែល ៥០% បានបង់ប្រាក់ដើម្បីបានការងារធ្វើ, ឯនៅឆ្នាំ២០០៤ និង ២០០៥ អត្រានេះមានកំរិតតែ ១១% និង ៦,៧% ប៉ុណ្ណោះ ។ លើសពីនេះ ការថយចុះចំនួនម៉ោងធ្វើការរបស់កម្មករ (បូកបញ្ចូលទាំងម៉ោងបន្ថែម) គឺជាមូលហេតុមួយចំណែកទៀតនៃការធ្លាក់ចុះចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់កម្មករ ។ យោងតាមទិន្នន័យអង្កេតចំនួនម៉ោងធ្វើការជាមធ្យមរបស់កម្មករកាត់ដេរធ្លាក់ចុះពី ៦០ម៉ោង/សប្តាហ៍នៅឆ្នាំ២០០៣ មកត្រឹម ៥៧ម៉ោង/សប្តាហ៍នៅឆ្នាំ២០០៤ និង ៥៥ម៉ោង/សប្តាហ៍ក្នុងកំឡុងពេលធ្វើអង្កេត ។

នៅខែឧសភា ២០០៥ ចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់អ្នករត់ម៉ូតូឌុបកើន ៣៤%

ខ្ពស់ជាងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ដល់ ១១.៤០០រៀល នៅចំពេលដែលថ្លៃសាំងស្ទុះឡើងយ៉ាងខ្លាំង ប៉ុន្តែវាធ្លាក់ចុះអស់ ៣% បើធៀបនឹងអង្កេតមុន ។ រឿងនេះអាចមកពីកំណើនចំនួនអ្នកទេសចរនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ។ ថ្វីបើចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតឡើងដល់ ១១.៤០០រៀល ដូច្នេះក្តី ប៉ុន្តែមានអ្នករត់ម៉ូតូឌុប ៩៥% បានបញ្ជាក់ថា វាមិនគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ផ្គត់ផ្គង់គ្រួសារទេ ដោយសារការឡើងថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ ។

នៅខែឧសភា ២០០៥ ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ និងកម្មករលីសែងធ្លាក់ចុះ ៣,៤% និង ៥,៣%រៀងគ្នា បើធៀបនឹងខែឧសភា ២០០៤ ។ ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ គឺ ៧.៧០០រៀល ដោយវាធ្លាក់ចុះពីកំរិត ៨.០០០រៀលកាលពីមួយឆ្នាំមុន និងថយចុះ ៩% បើធៀបនឹងខែកុម្ភៈ ២០០៥ ។ ក្នុងនេះ អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ ៨៥% ត្អូញត្អែរថា ចំនួនអ្នកធាក់ស៊ីក្លូបានកើនឡើងដែលធ្វើឱ្យចំណូលធ្លាក់ចុះ ។ ចំពោះអ្នកលីសែង ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិត ធ្លាក់ចុះដល់ ៧.១០០រៀល ពីកំរិត ៧.៥០០រៀល កាលពីមួយឆ្នាំមុន ប៉ុន្តែវាកើន ២% បើធៀបនឹងខែកុម្ភៈ ២០០៥ ទោះបីអ្នកលីសែង ៧៧% បានកត់សំគាល់ថា ចំនួនអ្នកលីសែងបានកើនឡើងកំឡុងបីខែកន្លងមកនេះក្តី ។ យោងតាមអង្កេតនៅខែឧសភា ២០០៥ ជាទូទៅ អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ និងកម្មករលីសែង ធ្វើការនៅភ្នំពេញតែ ៧ខែក្នុងមួយឆ្នាំ និងប្រហែល ២០ ថ្ងៃក្នុងមួយខែ ។

នៅខែឧសភា ២០០៥ ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់អ្នករើសអេតចាយកើនដល់ ៥.៣០០រៀល រីកំនើន ២០% ខ្ពស់ជាងខែដូចគ្នាមួយឆ្នាំមុន និងជាកំនើនធំបំផុតលំដាប់ទីពីរគិតតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៨ មក ។ រឿងនេះប្រហែលបណ្តាលពីការឡើងថ្លៃអីវ៉ាន់អេតចាយ និងការថយចុះចំនួនអ្នករើសអេតចាយ ។ម្យ៉ាងទៀត មានអ្នករើសអេតចាយជាង ៨០% បានឆ្លើយសំភាសន៍ប្រាប់ថា អីវ៉ាន់អេតចាយបានឡើងថ្លៃ បើធៀបនឹងបីខែកន្លងមក ។ ក្នុងកំឡុងពេលធ្វើអង្កេត អ្នករើសអេតចាយចំណាយជាមធ្យម ២.១០០រៀល/ថ្ងៃ ដែលខ្ពស់បន្តិចជាងបន្ទាត់ក្រីក្រកំនត់ជាថ្មីគឺ ១.៧១២រៀល សំរាប់តំបន់ទីក្រុង ដែលផ្សព្វផ្សាយដោយកម្មវិធីស្បៀងអាហារពិភពលោក និងក្រសួងផែនការនៅឆ្នាំ២០០២[១] ។ ប៉ុន្តែចំនាយមធ្យមប្រចាំថ្ងៃរបស់អ្នករើសអេតចាយនៅខែឧសភា ២០០៥ នេះ គឺជាចំនាយទាបបំផុតក្នុងចំនោមពលករងាយរងគ្រោះទាំងអស់នៅភ្នំពេញ[២] ។

នៅខែឧសភា ២០០៥ ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់កម្មករសំណង់គ្មានជំនាញកើន ២៤%ដល់ ៨.៧៥០រៀលពីកំរិត ៦.០៩៥រៀល នៅខែឧសភា ២០០៤ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ចំនួលប្រចាំថ្ងៃពិតរបស់កម្មករសំណង់មានជំនាញ កើនបន្តិចបាន ៤% បើធៀបនឹងខែឧសភា ២០០៤ ។ រឿងនេះ អាចមកពីកំណើនតំរូវការទាំងកម្មករសំណង់គ្មានជំនាញ និងមានជំនាញ ដោយសារការរីកដុះដាលវិស័យសាងសង់ ។ តបនឹងសំនួរក្នុងអង្កេត ពួកគេបានឆ្លើយប្រាប់ថា អាចរកចំណូលបានច្រើនជាងឆ្នាំមុនពីព្រោះមានការងារធ្វើច្រើនជាង ។

កំណត់សំគាល់

១. នៅភ្នំពេញ បន្ទាត់ក្រីក្រផ្សព្វផ្សាយដោយកម្មវិធីស្បៀងអាហារពិភពលោក និងក្រសួងផែនការនៅឆ្នាំ២០០២ គឺ ១.៦២៩រៀល ហើយក្រោយមកគេបានកំនត់វាឡើងវិញដល់ ១.៧១២រៀល ដោយសារអតិផរណាបានកើន ៥,០៤% ពីឆ្នាំ២០០២-២០០៤ ។

២. ចំណាយជាមធ្យមរបស់អ្នកបំរើតាមភោជនីយដ្ឋាន គឺ ៩០០រៀល/ថ្ងៃ នៅខែឧសភា ២០០៥ ។ ប៉ុន្តែតួលេខនេះមិនតំណាងឱ្យចំនួលទាំងមូលទេ ពីព្រោះអាហារមួយភាគធំរបស់ពួកគេ គឺផ្តល់ឱ្យដោយម្ចាស់ហាង ។

រៀបរៀងដោយ អ៊ូច ច័ន្ទតារាទី និង ប៊ុន ដូរីណា

តពីទំព័រទី ២៤ **ពត៌មានពី...**

ក្រុមសេដ្ឋកិច្ចកំពុងធ្វើឯកសារគោលសំរាប់ បណ្តាញវិភាគអភិវឌ្ឍន៍ (DAN 5) ដែលនឹងផ្តោតលើផលប៉ះពាល់ខាងសេដ្ឋកិច្ចពីចិន ទៅលើប្រទេសជាដៃគូក្នុងបណ្តាញ DAN ។ កិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់លើកទីមួយពី DAN 5 នឹងធ្វើនៅពាក់កណ្តាលខែតុលា ដោយមានវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវនៅគុនមីង (ចិន) ជាសមាជិកថ្មី ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ការសិក្សាស្តីពីតំរូវការកសាងសមត្ថភាពខាងពាណិជ្ជកម្មនៃវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវនានានៅតំបន់អាស៊ី-ប៉ាស៊ីហ្វិក ត្រូវបានបញ្ចប់ ហើយការសិក្សាមួយថ្មីពីផលប៉ះពាល់នៃកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីអាស៊ាន-ចិន ទៅលើវិស័យកសិកម្មនៅកម្ពុជាបានចាប់ផ្តើមឡើង ។ វបសអ បានចូលរួមក្នុងការសិក្សាជាលក្ខណៈតំបន់មួយទៀតដែលពិនិត្យពីផលប៉ះពាល់នៃសមាហរណកម្មសេដ្ឋកិច្ចក្នុងតំបន់លើភាពក្រីក្រ ។

ការសិក្សាធំៗពីរទៀតដែលបានចុះផ្សាយក្នុងទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជាលេខមុនៗរួចហើយ គឺមានការចេញឱ្យផុតពីភាពក្រីក្រ និងការវាយតំលៃពីភាពក្រីក្រដោយមានការចូលរួមនៅទន្លេសាប ។ ចំពោះការសិក្សាទីមួយ ការងារវិភាគបានជឿនលឿនទៅមុខ ហើយលទ្ធផលជាដំបូងៗត្រូវបានចែកចាយទៅអោយភាគីពាក់ព័ន្ធនានា ។ សំរាប់ការសិក្សាទីពីរ គឺកំពុងបូកសរុបដំណាក់កាលទីមួយនៃការធ្វើអង្កេតដល់ទីកន្លែង ក្រោយពីបានបញ្ចប់ការវាយតំលៃពីភាពក្រីក្រក្នុងភូមិទាំង ២៣ រួចហើយ ។ ក្រុមបរិស្ថាននៃ វបសអ បានកើនកំលាំងឡើងវិញ ដោយមានទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេសម្នាក់ថ្មីបានមកដល់ ។ សព្វថ្ងៃមានការងារផ្តួចផ្តើមថ្មីសំខាន់ៗមួយចំនួនកំពុងដំណើរការ :

- ការសិក្សាពីការប្រើប្រាស់ និងតំលៃនៃអនុផលព្រៃឈើ
- ការធ្វើផែនការយុទ្ធសាស្រ្តរយៈ ៥ឆ្នាំ នៃការស្រាវជ្រាវខាងបរិស្ថាន និងធនធានធម្មជាតិ
- ការកសាងសំណើមួយសំរាប់ការសិក្សាពីធនធានទឹក ទំនាស់ និងអភិបាលកិច្ច
- វបសអ និងកម្មវិធីខាងសេដ្ឋកិច្ច និងបរិស្ថានសំរាប់អាស៊ីអគ្នេយ៍ (EEPSEA) កំពុងរៀបចំធ្វើសិក្ខាសាលាមួយចំនួនស្តីពីបញ្ហាជាប់ទាក់ទិននឹងសេដ្ឋកិច្ចនៃធនធានធម្មជាតិ
- ការសិក្សាអំពីការវាយតំលៃមូលដ្ឋានទិន្នន័យនៃការកាន់កាប់ដីធ្លី បានចាប់ផ្តើមហើយ (ការចុះអង្កេតដល់កន្លែងបានចប់សព្វគ្រប់ ហើយសេចក្តីព្រាងរបាយការណ៍បានដាក់ជូនអង្គការ FAO រួចជាស្រេច)
- អង្កេតជាមូលដ្ឋានលើការផ្តល់កម្មសិទ្ធិដីធ្លី (សំរាប់ដំណាក់កាលទីក្រុង) កំពុងដំណើរការ ។

ម្យ៉ាងទៀត កិច្ចសហការជាដៃគូជាមួយស្ថាប័នដ៏សំខាន់ៗមួយចំនួន ត្រូវបានរៀបចំហើយ រឺកំពុងពិភាក្សាគ្នា ដូចជា ជាមួយសាកលវិទ្យាល័យស៊ីដនី សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ និងមជ្ឈមណ្ឌលដាណឺម៉ាកខាងព្រៃឈើនិងទេសភាព ។

ទំនាក់ទំនងជាដៃគូខាងស្ថាប័នដ៏សំខាន់ បានដំណើរការទៅមុខ/កំពុងត្រូវបានពិភាក្សាយ៉ាងខ្លាំងក្លា ដូចជា ជាមួយសាកលវិទ្យាល័យស៊ីដនី, សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ និងមជ្ឈមណ្ឌលដាណឺម៉ាកនៃព្រៃឈើ និងទេសភាព ។

តារាង១. គំរោងវិនិយោគឯកជនដែលបានអនុម័ត ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥

	1997*	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	ទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់ (លានដុល្លារ)											
កសិកម្ម	65.6	51.6	63.9	9.8	5.6	38.9	3.7	0.0	9.4	2.9	0.0	3.2
ឧស្សាហកម្ម	512.4	650.5	162.6	109.4	99.8	57.4	142.6	53.8	28.0	72.7	16.4	418.8
កាត់ដេរ	*97.0*	*126.5*	*67.7*	*35.2*	*23.0*	*18.0*	*74.8*	*49.9*	*10.1*	*44.0*	*12.7*	*44.9*
សេវាកម្ម	166.5	154.7	222.6	150.0	111.4	143.3	167.7	9.5	75.9	6.4	0.0	53.3
សណ្ឋាគារ និងទេសចរណ៍	*41.5*	*112.0*	*171.8*	*79.8*	*71.9*	*45.1*	*118.6*	*0.0*	*49.5*	*6.4*	*0.0*	*46.4*
សរុប	744.5	856.8	449.1	269.2	216.8	239.6	314.1	63.3	113.3	82.0	16.4	475.3
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងត្រីមាសមុន											
សរុប	-	-	-	-	-	-	-	1.9	79.0	-27.6	-80.0	-
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
សរុប	-	15.0	-47.6	-40.0	-19.5	10.5	31.1	-41.6	134.6	-13.8	-73.6	-

*Source: Cambodian Investment Board. *1997 exclude expansion project approvals.*

តារាង២. តំលៃគំរោងសំណង់នៅភ្នំពេញដែលបានអនុម័ត ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	លានដុល្លារ											
ភូមិគ្រឹះ, ផ្ទះ	17.2	21.2	20.0	16.4	15.9	23.4	20.0	8.1	9.3	7.5	5.5	14.3
ផ្ទះល្វែង	19.3	227.3	290.5	174.8	167.8	179.9	91.6	48.5	28.5	44.3	46.3	48.6
ផ្សេងៗ	221.2	27.0	16.4	14.2	12.6	16.6	87.3	16.3	10.8	26.1	12.4	43.1
សរុប	257.7	275.4	326.8	205.4	196.2	219.8	198.9	72.9	48.6	77.9	64.1	106.1
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងត្រីមាសមុន											
សរុប	-	-	-	-	-	-	-	46.3	-33.4	60.3	-17.7	65.5
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
សរុប	-	6.9	18.7	-37.2	-4.5	12.0	-9.5	103.4	-23.4	56.4	28.6	45.5

Source: Department of Cadastre and Geography of the Municipality of Phnom Penh

តារាង៣. ការនាំចេញ និងនាំចូល ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	លានដុល្លារ											
ការនាំចេញសរុប	493.4	784.4	941.1	1,056.2	1,268.2	1,453.2	1,708.1	399.5	494.7	668.8	545.1	463.0
រួមមានៈ - សំលៀកបំពាក់	227.2	378.0	554.0	962.1	1,202.2	1,355.8	1,628.4	383.6	479.4	643.7	520.3	444.9
- ទៅសហរដ្ឋអាមេរិក	*107.2*	*74.1*	*486.0*	*714.1*	*840.9*	*943.4*	*1,099.8*	*255.8*	*306.3*	*387.6*	*321.2*	*312.5*
- ទៅសហគមន៍អ៊ឺរ៉ុប	-	-	-	*228.1*	*323.3*	*356.3*	*414.7*	*95.0*	*135.7*	*200.9*	*159.1*	*89.2*
- ប្រទេសផ្សេងទៀត	*120.0*	*82.0*	*68.0*	*19.9*	*38.0*	*56.1*	*113.8*	*32.7*	*37.3*	*55.2*	*40.0*	*43.1*
- កសិកម្ម	-	-	-	94.2	66.0	97.3	79.7	16.0	15.3	25.1	24.8	18.1
- កៅស៊ូ	-	-	-	*29.6*	*25.9*	*29.7*	*35.1*	*8.0*	*6.6*	*11.6*	*12.0*	*7.3*
- ឈើ	-	-	-	*32.9*	*22.3*	*16.0*	*10.2*	*1.8*	*2.8*	*4.2*	*2.4*	*3.3*
- ជលផល	-	-	-	*5.4*	*6.0*	*4.3*	*2.8*	*0.8*	*1.2*	*4.3*	*4.4*	*1.5*
- ផ្សេងៗ	-	-	-	*26.2*	*11.8*	*47.4*	*31.6*	*5.4*	*4.8*	*5.0*	*6.0*	*6.0*
ការនាំចូលសរុប	1,094.5	1,112.2	1,237.4	1,417.7	1,501.4	1,674.1	1,824.9	458.8	607.0	528.2	548.5	520.9
រួមមានៈ - សាំង	-	-	-	-	-	26.0	33.2	7.1	8.6	6.6	7.8	10.3
- ម៉ាស៊ូត	-	-	-	-	-	102.0	109.6	30.4	27.7	27.4	23.6	21.6
- សំភារៈសំណង់	-	-	-	-	-	97.4	80.8	20.2	27.0	21.3	26.5	32.3
- ផ្សេងៗ	-	-	-	-	-	1,448.7	1,601.3	401.1	543.6	472.9	490.6	456.7
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម	-601.2	-327.8	-296.3	-361.5	-233.2	-220.9	-116.8	-59.3	-112.3	140.6	-3.4	-58.0
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
ការនាំចេញសំលៀកបំពាក់សរុប	-	-	-	-	-	-	-	-14.5	25.0	34.3	-19.2	-14.5
ការនាំចេញសរុប	-	-	-	-	-	-	-	-16.0	23.8	35.2	-18.5	-15.1
ការនាំចូលសរុប	-	-	-	-	-	-	-	-5.9	32.3	-13.0	3.8	-5.0
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
ការនាំចេញសំលៀកបំពាក់សរុប	188.0	66.4	47.0	74.0	24.9	12.8	20.1	21.9	22.9	35.4	16.0	16.0
ការនាំចេញសរុប	27.5	59.0	20.0	12.2	20.1	14.6	17.5	20.5	21.1	35.9	14.6	15.9
ការនាំចូលសរុប	-1.8	1.6	11.3	14.6	5.9	11.5	9.0	16.5	19.6	21.1	12.5	13.5

តារាង៤. ចំនួនអ្នកដំណើរមកដល់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	អ្នកដំណើរពាន់នាក់											
តាមផ្លូវអាកាស	-	186.3	262.9	351.7	408.4	523.0	456.0	157.9	122.8	143.9	201.5	231.7
តាមផ្លូវគោក និងទឹក	-	100.2	104.8	114.7	196.5	263.5	245.0	96.5	71.0	84.2	177.3	148.9
សរុប	218.8	286.5	367.7	466.4	604.9	786.5	701.0	254.4	193.8	228.1	378.8	380.6
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងត្រីមាសមុន											
សរុប	-	-	-	-	-	-	-	14.2	-23.8	17.7	66.1	0.5
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
សរុប	-16.0	30.9	28.3	26.8	29.7	30.0	-10.9	21.8	74.5	44.0	70.1	49.6

ប្រភពៈ ក្រសួងទេសចរណ៍ ។ តារាង ៣ ប្រភពៈ ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និងនាយកដ្ឋានគយ និងរដ្ឋាករ ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

តារាង៥. សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ (CPI) អត្រាប្ដូរប្រាក់ និងថ្លៃមាស ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ (បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន)											
ខេត្ត	-	-	5.8	5.4	-0.1	0.9	4.4	4.6	7.9	22.1	23.0	20.7
ភ្នំពេញ - ទំនិញគ្រប់ប្រភេទ	8.0	14.8	4.0	-0.8	-0.6	3.3	1.2	0.8	2.2	6.7	5.8	5.6
- ម្ហូបអាហារ	6.7	14.1	7.6	-3.3	-2.8	1.8	1.5	0.6	3.4	12.2	9.1	7.9
- ថាមពល	20.0	15.1	3.5	6.6	-1.1	0.3	4.9	4.8	8.1	11.5	14.5	12.3
	អត្រាប្ដូរប្រាក់ ថ្លៃមាស ថ្លៃប្រេងឥន្ធនៈ (តាមអត្រាទីផ្សារនៅភ្នំពេញ)											
រៀលក្នុង ១ ដុល្លារ	-	-	-	3,840.8	3,916.3	3,912.1	3,973.3	3,990.3	4,005.3	4,034.7	4,034.7	4,027
រៀលក្នុង ១ បាតថៃ	-	-	-	95.8	88.2	91.1	95.8	102.0	99.6	97.7	100.1	104.4
រៀលក្នុង ១០០ ដុងវៀតណាម	-	-	-	27.1	26.6	25.6	25.6	25.4	25.4	24.8	25.3	25.1
ថ្លៃមាស (ដុល្លារក្នុង១ជី)	46.3	40.4	36.0	34.0	33.3	32.7	36.8	44.4	46.0	46.0	46.3	47.0
ថ្លៃម៉ាស៊ូត (រៀល/លីត្រ)	779	883	1,065	1,105	1,329	1,521	1,508	1,700	1,867	1,983	2,150	2,350
ថ្លៃសាំង (រៀល/លីត្រ)	1,118	1,378	1,613	1,760	2,113	2,084	2,150	2,400	2,567	2,767	2,950	3,050

តារាង៦. ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុ ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥ (តួលេខនៅចុងការិយបរិច្ឆេទ)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
	ពាន់លានរៀល											
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធ	1,177	1,726	2,019	2,589	3,080	3,737	4,027	4,265	4,337	4,524	4,797	4,883
ទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធ	-114	-496	-576	-759	-876	-849	-698	-606	-493	-354	-467	-385
ឥណទេយ្យសុទ្ធលើរដ្ឋាភិបាល	54	178	103	3	-75	-119	-128	-133	-130	-96	-209	-252
ឥណទានចំពោះផ្នែកឯកជន	637	655	763	898	936	1,059	1,337	1,389	1,499	1,673	1,817	1,983
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2	1,063	1,230	1,443	1,831	2,204	2,888	3,328	3,659	3,844	4,169	4,329	4,498
រូបិយវត្ថុ M1	385	543	531	540	609	813	937	1,007	1,040	1,078	1,153	1,198
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ	678	687	911	1,291	1,594	2,075	2,391	2,652	2,804	3,091	3,176	3,300
	បំរែបំរួលជាភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2	16.6	15.7	17.3	26.9	20.4	31.0	15.2	21.8	30.2	38.7	30.0	22.9
រូបិយវត្ថុ M1	17	41	-2.2	1.7	12.8	33.5	15.3	21.5	17.4	21.7	23.0	19.0
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ	16.3	1.3	32.6	41.7	23.5	30.2	15.2	21.9	36.7	45.8	32.8	20.3

តារាង៧. ប្រតិបត្តិការថវិកាជាតិលើមូលដ្ឋានជាសាច់ប្រាក់ ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៥ (ពាន់លានរៀល)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Q1	Q2	Q3	Q4	2005 Q1
ចំណូលសរុប	880	920	1326	1,528	1,529	1,744	1,765	523.9	488.5	452.1	662.2	551.4
ចំណូលចរន្ត	-	-	-	-	1,521	1,728	1,733	523.3	475.5	450.8	657.7	551.0
ចំណូលពន្ធ	596	676	956	1,096	1,096	1,227	1,220	409.3	348.4	334.1	485.7	454.9
ពន្ធគយ	348	376	432	376	376	424	395	137.0	108.4	99.9	168.0	129.1
ចំណូលមិនមែនពន្ធ	272	204	348	424	424	501	513	113.9	127.1	116.7	172.1	96.2
អាជីវកម្មព្រៃឈើ	36	20	36	28	29	15	7.0	0.9	0.3	0.2	0.5	1.3
ប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍	84	88	108	124	122	123	120	16.1	23.1	28.8	26.3	21.9
ចំណូលជាមូលធន	12	36	12	8	9	16	31	0.6	13.0	1.3	4.5	0.3
ចំណាយសរុប	1,260	1,296	1,792	2,332	2,332	2,948	2,757	668.1	710.6	703.4	909.3	684.8
ចំណាយជាមូលធន	452	368	624	976	977	1,388	1,171	316.6	337.1	277.3	293.5	205.3
ចំណាយចរន្ត	808	980	1,164	1,356	1,355	1,560	1,586	351.5	373.4	426.0	615.8	479.5
អប់រំ និងសុខាភិបាល	128	132	280	344	343	454	473	31.4	80.6	116.0	290.0	52.5
ការពារជាតិ និងសន្តិសុខ	420	448	464	404	405	438	411	67.6	66.0	91.5	197.8	74.9
ក្រសួងផ្សេងៗទៀត	260	332	412	636	637	668	702	252.6	226.8	218.6	130.6	352.1
ឱនភាពជាទូទៅ	-380	-380	-476	-804	-803	-1,204	-992	-144.2	-222.0	-251.2	-247.1	-133.4
ហិរញ្ញប្បទានពីក្រៅប្រទេស	444	268	416	768	766	1,249	886	231.2	238.5	216.6	238.7	28.0
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	-64	112	60	36	37	-45	106	-87.0	-16.5	34.6	8.4	105.4

តារាង៨. ចំណូលប្រចាំថ្ងៃជាមធ្យមរបស់ពលករងាយរងគ្រោះ ឆ្នាំ១៩៩៧-២០០៤

	ចំណូលប្រចាំថ្ងៃ (ជារៀល)									បំរែបំរួលធៀបនឹងឆ្នាំមុន (%)		
	1998	2000	2003	2004				2005		2004	2005	
	កុម្ភៈ	វិច្ឆិកា	វិច្ឆិកា	៤-កុម្ភៈ	៤-ឧសភា	សីហា	វិច្ឆិកា	កុម្ភៈ	ឧសភា	វិច្ឆិកា	កុម្ភៈ	ឧសភា
អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ	10,063	7,594	9,494	9,153	8,000	7,631	5,670	8,529	7,722	-40.30%	-6.80%	-3.4
អ្នកលីសែង	7,636	6,233	6,286	8,383	7,451	6,625	5,121	6,933	7,056	-18.50%	-17.30%	-5.3
អ្នកលក់បន្លែតូចតាច	5,695	5,256	6,480	7,130	7,240	6,650	6,767	6,385	8,574	4.40%	-10.40%	18.4
អ្នករើសអេតចាយ	3,776	2,718	3,772	4,625	4,368	4,769	4,024	5,382	5,270	6.70%	16.40%	20.6
អ្នកបំរើតាមភោជនីយដ្ឋាន*	-	2,111	4,289	4,721	4,273	4,591	4,207	4,470	4,287	-1.90%	-5.30%	0.3
អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ	-	4,198	4,947	5,190	4,038	3,628	3,788	3,997	3,822	-23.40%	-23.00%	-5.3
កម្មកររោងចក្រកាត់ដេរ	-	6,701	9,671	9,322	9,249	9,211	9,328	9,213	7,235	-3.50%	-1.20%	-21.8
អ្នករត់ម៉ូតូឌុប	-	8,610	9,671	10,791	8,546	8,791	8,688	11,767	11,433	-10.20%	9.00%	33.8
កម្មករសំណង់គ្មានជំនាញ	-	5,399	5,996	6,937	6,552	6,095	5,944	5,747	8,130	-0.90%	-17.20%	24.1
កម្មករសំណង់មានជំនាញ	-	13,127	16,344	13,297	11,822	13,527	12,071	14,367	12,326	-26.10%	8.00%	4.3

*សំគាល់: ចំនួនអ្នកបំរើតាមភោជនីយដ្ឋាន អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ កម្មករកាត់ដេរ អ្នករត់ម៉ូតូឌុប និងកម្មករសំនង់មាននិងគ្មានជំនាញ ចាប់ធ្វើអង្កេតពីខែកុម្ភៈ២០០០ ។ * ចំនួនអ្នកបំរើតាមហាងមិនរាប់បញ្ចូលអាហារ និងការស្នាក់នៅដែលម្ចាស់ភោជនីយដ្ឋានផ្ដល់ឱ្យទេ ។ ប្រភព: តារាង៥: វិបសអ, IMF, NIS ក្រសួងផែនការ, ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ (អត្រាប្ដូរប្រាក់បានកែតំរូវ) / តារាង៦: ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា *Q4 2003 បានកែតំរូវ / តារាង៧: ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ, * Q1-Q4 2004 បាន កែ តំរូវ, Q1-Q4 & Q12004 ជាតួលេខបណ្ដោះអាសន្ន / តារាង៨: វិបសអ ។*

ខប់សែល ដំណាក់កាលទី២

យន្តការបង្ការទំនាស់ក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា

ក្នុងរយៈពេលឈានទៅកាន់ការបោះឆ្នោតទាំងបីលើកខាងមុខនៅកម្ពុជា វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) បានចាប់ដំណើរការយន្តការបង្ការទំនាស់ក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា (ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី២) ដើម្បីផ្ដល់នូវវេទិកាចំហ និងអព្យាក្រឹត្យ សំរាប់ការពិភាក្សាពីបញ្ហាផ្សេងៗទាក់ទិននឹងការបោះឆ្នោត ។ គោលដៅចំបងគឺដើម្បីបង្ការទំនាស់ អំពើហិង្សា និងការយល់ច្រឡំពីគ្នាក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត ដោយធ្វើការកសាងទំនុកចិត្ត និងលើកស្ទួយវប្បធម៌សន្ទនាគ្នានៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌមួយមានសុវត្ថិភាព និងអព្យាក្រិតភាព ដែលមានសារៈសំខាន់បំផុតសំរាប់ការកសាងសន្តិភាព និងរបបប្រជាធិបតេយ្យឱ្យបានរឹងប៉ឹង ។

ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី ២ ដោយមានជំនួយហិរញ្ញវត្ថុពីកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សហប្រជាជាតិ (UNDP) នឹងដំណើរការក្នុងរយៈ៣ឆ្នាំ បន្ទាប់ពីការធ្វើសន្និសីទបើកនៅថ្ងៃទី១៤ កក្កដា ២០០៥ នៅក្រុងភ្នំពេញ, ដោយត្រូវពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោតព្រឹទ្ធសភាឆ្នាំ២០០៦ ការបោះឆ្នោតឃុំឆ្នាំ២០០៧ និងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៨ ។ ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី២ បែងចែកចេញជា ៦សណ្ឋាន ក្នុងនេះ *ខប់សែលប្រជុំថ្នាក់ខេត្ត-ក្រុង* (COPCELPROM) សំដៅចុះធ្វើការជាមួយថ្នាក់ខេត្ត និង *ខប់សែលតាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ* (COPCELMED) សំដៅផ្សព្វផ្សាយដល់សាធារណជន ហើយទាំងពីរនេះ ជាសកម្មភាពថ្មីលើសពី ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី១ ។

ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី២ គឺជាតឹកតាងដ៏សំខាន់នៃនៃកាប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់ វបសអ ដើម្បីធ្វើការងារជាដៃគូជាមួយស្ថាប័នកម្ពុជា និងអង្គការឯទៀត សំដៅពង្រីក និងពង្រឹងអភិបាលកិច្ចប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា និងជាតឹកតាងនៃការប្ដេជ្ញាចិត្តជាបន្តរបស់ UNDP សំដៅកែលំអដំណើរការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា និងលើកកំពស់លិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា តាមរយៈជំនួយទ្រទ្រង់រយៈពេលវែងរបស់ខ្លួនដល់កម្មវិធីនេះ ។ តាមរយៈវេទិកា ខប់សែល អ្នកពាក់ព័ន្ធ និងតួអង្គទាំងអស់ក្នុងការបោះឆ្នោត នឹងមានឱកាសលើកសំនួរផ្សេងៗទាក់ទិននឹងការរៀបចំការបោះឆ្នោតឱ្យមានទំនុកចិត្ត តំលាភាព និងគណនេយ្យភាព ព្រមទាំងការស្វែងរកដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហានានា និងការកែលំអកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ និងការផ្លាស់ប្ដូរបទពិសោធន៍និងព័ត៌មាន ។

ខប់សែល-ដំណាក់កាលទី១ ជាយន្តការដ៏ពិសេសមួយផ្ដួចផ្ដើមឡើង និងគ្រប់គ្រងដោយជនកម្ពុជា និងមានដំណើរការតាំងពីខែសីហា ១៩៩៩ ដល់ខែកញ្ញា ២០០៣ ដោយបានពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោតឃុំឆ្នាំ២០០២ និងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣ ។ ខប់សែល បានជួបប្រជុំប្រចាំខែចំនួន ៥០ដង ដោយមានជំនួយទ្រទ្រង់ពី USAID និង មូលនិធិអាស៊ី ។ ក្នុងការប្រជុំទាំងនេះមានការចូលរួមពីតំណាងជាង១០០នាក់ មកពីរដ្ឋាភិបាល គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប.) គណបក្សនយោបាយចំបងៗ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអ្នកឃ្លាំមើលការបោះឆ្នោត ហើយកំណត់ហេតុនៃការប្រជុំ បានផ្ញើថ្វាយ និងជូន ព្រះមហាក្សត្រ សមាជិកទាំងអស់នៃព្រឹទ្ធសភា រដ្ឋសភា ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ នាយករដ្ឋមន្ត្រី ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទាំងអស់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការបោះឆ្នោត អភិបាល និងអភិបាលរងខេត្ត-ក្រុងទាំងអស់ ស្ថានទូតបរទេស អង្គការសង្គមស៊ីវិលជាតិ និងអន្តរជាតិផ្សេងៗ ។ អង្កេត និងការស្រាវជ្រាវដោយឯករាជ្យរបស់ វបសអ នៅឆ្នាំ២០០៣ និងការពិគ្រោះយោបល់នានានៅចុងឆ្នាំ២០០៤ និងដើមឆ្នាំ២០០៥ ជាមួយអ្នកចូលរួមក្នុងខប់សែល-ដំណាក់កាលទី១ បានចង្អុលបង្ហាញនូវប្រសិទ្ធភាព និងតួនាទីជាលក្ខណៈស្ថាបនារបស់ខប់សែល ព្រមទាំងមតិគាំទ្រអោយមានដំណើរការខប់សែល ជាថ្មីទៀត ។

ក្នុងឱកាសសន្និសីទបើកនៅថ្ងៃ ១៤ កក្កដា ២០០៥ នៅភ្នំពេញ វាគ្មិនកិត្តិយស វាគ្មិនជំនាញការ និងអ្នកចូលរួមជាច្រើន ថ្លែងបញ្ជាក់ការគាំទ្រយ៉ាងខ្លាំងឱ្យខប់សែល-ដំណាក់កាលទី២ ចាប់ដំណើរការទៅមុខទៀត ។

"ក្នុងដំណាក់កាលទី១ ខប់សែល បានបំពេញតួនាទីដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ឧត្តមរបស់ខ្លួនក្នុងការស្វែងរកមធ្យោបាយគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បីបង្ការទំនាស់ក្នុងដំណើរការរៀបចំការបោះឆ្នោតតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យសេរីនៅកម្ពុជា ។ ក្រៅពីការបង្ការទំនាស់ ខប់សែល នៅបានជួយសំរួលដល់ដំណើរការរៀបចំការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ឆ្នាំ២០០២ និងដំណើរការរៀបចំការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣ អោយប្រព្រឹត្តទៅប្រកបដោយជោគជ័យ ។ តាមរយៈការរៀបចំអោយមានការប្រជុំប្រចាំខែ ជាមួយគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោតទាំងអស់គ្នាបានបង្ហាញពីឆន្ទៈរួមសហការក្នុងខប់សែល ក្នុងការសំរបសំរួលបញ្ចប់បញ្ហាដែលកើតមានក្នុងកំឡុងពេលនៃការរៀបចំការបោះឆ្នោត" ។

ឯ.ឧ. អ៊ឹម សួស្ដី
ប្រធានគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត

"ខប់សែល គឺជាយន្តការដ៏ពិសេសមួយផ្ដួចផ្ដើមឡើងនិងគ្រប់គ្រងដោយជនកម្ពុជា ដែលមានគោលដៅបង្ការទំនាស់ អំពើហិង្សា និងការយល់ច្រឡំពីគ្នាក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត ដោយធ្វើការកសាងទំនុកចិត្ត និងលើកស្ទួយវប្បធម៌សន្ទនាគ្នា ។ ខប់សែល មានសារៈសំខាន់ចំពោះកម្ពុជា និងមានសារៈសំខាន់ចំពោះ វបសអ ឆ្លងតាមការប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់ វបសអ ដើម្បីធ្វើការងារជាមួយស្ថាប័នកម្ពុជា និងអង្គការឯទៀត សំដៅពង្រីក និងពង្រឹងអភិបាលកិច្ចប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា ។ តាងនាមឱ្យ វបសអ ខ្ញុំសូមសំដែងគារវកិច្ចចំពោះអ្នកពាក់ព័ន្ធនានាក្នុងដំណើរការ ខប់សែល ព្រមទាំងការប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់ពួកគេក្នុងការប្រើប្រាស់ដំណើរការនេះប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ ដើម្បីធ្វើការងារជាមួយគ្នា កសាងទំនុកចិត្តនិងកិច្ចសន្ទនា សំដៅបង្ការទំនាស់ក្នុងការបោះឆ្នោតនានានៅកម្ពុជា នាពេល ៣ឆ្នាំខាងមុខ" ។

ឡារី ស្រ្តេន្ទ
នាយកប្រតិបត្តិ វបសអ

"ខប់សែល បានផ្ដល់វេទិកាចំហ និងអព្យាក្រឹត សំរាប់ការពិភាក្សាពីបញ្ហានានាទាក់ទិននឹងការបោះឆ្នោត ។ អ្នកចូលរួមក្នុងការបោះឆ្នោត អាចធ្វើការរួមគ្នាក្នុងបរិយាកាសជាមិត្តភាព បើកចំហ និងអព្យាក្រឹត ដើម្បីលើកយកមកពិនិត្យនូវការបារម្ភផ្សេងៗទាក់ទិននឹងការបោះឆ្នោត និងរកឃើញមូលដ្ឋានរួមមួយសំរាប់ដោះស្រាយទំនាស់ ។ ក្នុងដំណើរការនេះ និងក្នុងការបោះឆ្នោត ការកសាងទំនុកចិត្ត គឺមានសារៈសំខាន់បំផុត ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលគំរឃើញមានស្មារតីឯករាជ្យ និងអព្យាក្រឹត, ខប់សែល បានផ្ដល់វេទិកាមិនប្រកាន់បក្សពួកដ៏ពិតប្រាកដមួយដែលជួយបង្កើតទំនុកចិត្តក្នុងចំណោមអ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ។ នេះជាបទពិសោធន៍ដ៏ពិសេសមួយរបស់កម្ពុជា ស្ដីពីវិធីសាស្ត្រសំរបសំរួលដោយជួយរក្សាមុខមាត់ ដែលក្នុងនេះតួអង្គនានាមានអារម្មណ៍នឹងន ក្នុងការលើកយកបញ្ហារសើបផ្សេងៗខាងនយោបាយមកនិយាយ ដោយមិនខ្លាចអាប់មុខដល់ខ្លួនឯង និងដល់គណបក្សដែលខ្លួនជាតំណាង ។"

ឱក សេរី សោភ័ក្តិ
អ្នកសំរបសំរួល ខប់សែល

សន្និសីទបើកយន្តការខប់សែល

សុន្ទរកថា
ឯកឧត្តម ព្រុំ សុខា
រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងមហាផ្ទៃ
នៅក្នុងពិធីបិទសន្និសីទស្តីពី
"ការបង្ការជំលោះនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា"
(COPCEL II) ។
នៅសណ្ឋាគារភ្នំពេញ
ថ្ងៃទី១៤ កក្កដា ២០០៥

ជាបឋមក្នុងនាមរាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងនាមឯឧត្តម ស ខេង ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី សហរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ និងក្នុងនាមខ្លួនខ្ញុំផ្ទាល់ ខ្ញុំសូមសំដែងនូវសេចក្តីសោមនស្សរីករាយដែលបានចូលរួមក្នុងពិធីបិទសន្និសីទស្តីពី "ការបង្ការជំលោះនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា" ដែលរៀបចំដោយវិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាលនិងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (CDRI) និងដោយមានការគាំទ្រ ពីកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (UNDP) ។

រូបខ្ញុំផ្ទាល់ បានចូលរួមចំណែកនៅក្នុងការបោះឆ្នោតទាំងបួនលើកនៅកម្ពុជា បន្ទាប់ពីកិច្ចព្រមព្រៀងសន្តិភាពក្រុងប៉ារីស ។ ការបោះឆ្នោតទាំងបួនលើកនេះ រួមមានការបោះឆ្នោតជ្រើសសភាធម្មនុញ្ញ នៅខែឧសភា ១៩៩៣ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅក្នុងរយៈពេល ៥ឆ្នាំ បន្ទាប់មក គឺនៅខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៨ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅទូទាំងប្រទេសនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ និងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅពេលចុងក្រោយនេះនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ អ្វីដែលលេចធ្លោបំផុតនៅក្នុងចន្លោះរយៈពេល ១២ឆ្នាំកន្លងមកនេះគឺថា ដំណើរការបោះឆ្នោតមិនគ្រាន់តែបានចាកផុតពីភាពតានតឹងផ្នែកនយោបាយប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែនៅក្នុងពេលនីមួយៗ ដំណើរការបោះឆ្នោតនេះ ត្រូវបានកែលំអ ហើយបានចាក់គ្រឹះយ៉ាងរឹងមាំនៅក្នុងវប្បធម៌នយោបាយសង្គមរបស់កម្ពុជា ហើយបានពង្រីកដល់ថ្នាក់ឃុំសង្កាត់ ឬថ្នាក់មូលដ្ឋានថែមទៀត ។

ជោគជ័យដ៏ធំធេងបំផុតនៅក្នុងការបោះឆ្នោតទាំងនេះ គឺទឹកចិត្តពុះកញ្ជ្រោលចំពោះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលប្រជាជនកម្ពុជា បានបង្ហាញតាមរយៈការទៅចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតយ៉ាងច្រើនកុះករ និងតាមរយៈការចូលរួមយ៉ាងសស្រាក់សស្រាំក្នុងការបោះឆ្នោត ទោះជាពេលខ្លះពួកគេត្រូវប្រឈមនឹងការលំបាកខ្លះដែលបង្កឡើងដោយក្រុមប្រឆាំងនឹងការបោះឆ្នោតក្តី ។

ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅឆ្នាំ២០០៣ នៅក្នុងចំណោមប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ចំនួន ១២,២៥០លាននាក់ អ្នកដែលមានសិទ្ធិទៅចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ៦,៧៥០លាននាក់ ។ អ្នកមានសិទ្ធិបោះឆ្នោត ៩៤%[១] បានទៅចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត[២] ។ នៅថ្ងៃបោះឆ្នោត អ្នកបោះឆ្នោតដែលបានចុះឈ្មោះចំនួន ៨៣,២២%[៣] បានទៅបោះឆ្នោតតាមការិយាល័យ ១២.៨២៦កន្លែងដែលគ្រប់គ្រងដោយមន្ត្រីបោះឆ្នោតជាង ៦៤.០០០នាក់ ។ ពេលនេះប្រជាជនកម្ពុជាចាត់ទុករដ្ឋាភិបាលដែលបោះឆ្នោតជ្រើសរើសឡើងយ៉ាងត្រឹមត្រូវតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យថា ជារបស់ពិសេសម្យ៉ាងដែលគាត់មានសិទ្ធិទទួលបានក្នុងជីវិតរស់នៅ ។

ទិដ្ឋភាពសំខាន់ៗនៅក្នុងការបោះឆ្នោតឆ្នាំ១៩៩៣-២០០៣

នៅពេលនេះ ជាការសមស្របដែលត្រូវលើកឡើងដោយសង្ខេបអំពីទិដ្ឋភាពសំខាន់ៗមួយចំនួននៅក្នុងការបោះឆ្នោតក្នុងរយៈពេល ១២ឆ្នាំកន្លងមកនេះ ប៉ុន្តែ ដោយផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេសទៅលើការរីកចំរើនដែល សំរេចបាននៅឆ្នាំ២០០២ និងឆ្នាំ២០០៣ ។

ការបោះឆ្នោតដែលរៀបចំដោយ UNTAC នៅឆ្នាំ១៩៩៣

ការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ១៩៩៣ ត្រូវបានរៀបចំចាត់ចែងឡើងដោយអាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា (UNTAC) ដែលជាផ្នែកមួយនៃការដោះស្រាយសន្តិភាពនៅពេលដំបូង ។ ជាលទ្ធផល ភាគីចំនួនបីនៅក្នុងចំណោមភាគីទាំងបួនក្នុងជំលោះរបស់កម្ពុជាបានបំពេញការងារជាមួយគ្នា ។ ភាគីទីបួន គឺខ្មែរក្រហមបានដកខ្លួនចេញពីស្ថាប័នប្រជាធិតេយ្យទៅកាន់ការបាត់បង់ដ៏ធំមួយរបស់ពួកគេ ។

ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ១៩៩៨

ភាគច្រើននៃការផ្តួចផ្តើម និងការលើកទឹកចិត្តដល់ការបោះឆ្នោតដោយសេរី ត្រឹមត្រូវ និងយុត្តិធម៌នៅឆ្នាំ១៩៩៨ ក៏បានមកពីសហគមន៍អន្តរជាតិផងដែរ ដែលជាមធ្យោបាយមួយក្នុងការបង្កើតឱ្យមានសន្តិភាពនៅក្នុងចំណោមភាគី ដែលមានជំលោះនៅខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៧ ។ លទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតបង្រួបបង្រួមគ្នានេះ គឺការបង្កើតរាជរដ្ឋាភិបាលចំរុះ ។

អ្វីដែលសំខាន់ជាងនេះនោះគឺថា អាជ្ញាធររៀបចំការបោះឆ្នោតរបស់កម្ពុជាបានបង្ហាញនៅឆ្នាំ១៩៩៨ ថាខ្លួនអាចរៀបចំការបោះឆ្នោតទៅតាមស្តង់ដារបច្ចេកទេសក្នុងកំរិតខ្ពស់ ។

ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ឆ្នាំ២០០២

នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ ដំណើរការបោះឆ្នោតត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីពង្រីកលទ្ធិប្រជាធិតេយ្យនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាននៅក្នុងសង្គមកម្ពុជា និងដើម្បីចាក់គ្រឹះមូលដ្ឋាននេះ ។

សហគមន៍អន្តរជាតិមិនបានបង្ខំ ឬកំណត់ឱ្យមានវិមជ្ឈការ ឬការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅមូលដ្ឋានតាមបែបប្រជាធិតេយ្យឡើយ ។ ការបោះឆ្នោតនេះ គឺជាគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់កម្ពុជា ក្នុងការពង្រឹងលទ្ធិប្រជាធិតេយ្យបន្ថែមទៀត និងជំរុញការអភិវឌ្ឍន៍ ។ ការពិតនៅពេលដំបូង មជ្ឈដ្ឋានខ្លះនៅក្នុងសហគមន៍អន្តរជាតិ មានការមន្ទិលសង្ស័យចំពោះ គំនិតផ្តួចផ្តើមនេះ ។ ការបោះឆ្នាតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅឆ្នាំ២០០២ គឺជាដង្ហើមរស់នៃបទពិសោធន៍ដ៏ធំធេងនៅក្នុងវិមជ្ឈការ និងការអភិវឌ្ឍន៍បែបប្រជាធិបតេយ្យ ។ ការប្រឹងប្រែងនេះស្ថិតនៅលើផ្លូវដ៏វែងឆ្ងាយទៀត ប៉ុន្តែវាបានចាប់ផ្តើមយ៉ាងល្អ ហើយកំពុងធ្វើដំណើរទៅមុខជាដរាប ។

ការកែទំរង់ការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០២

ក្នុងកំឡុងឆ្នាំ២០០២ ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រ ត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្មជាច្រើន សំរាប់ការត្រៀមរៀបចំសំរាប់ឆ្នាំបន្ទាប់ ។ ការកែទំរង់នេះ ធ្វើឡើងក្នុងបំណងកែលំអក្បាលម៉ាស៊ីន រៀបចំការបោះឆ្នោត និងកាត់បន្ថយការចំណាយ ។ ការកែទំរង់ដើម្បីសំរេចឱ្យបាននូវគោលបំណងទាំងនេះ គឺតាមរយៈកាលពិនិត្យមើលឡើងវិញ និងការធ្វើវិសោធនកម្មជាច្រើនលើបទបញ្ជា និងនីតិវិធីនៃការបោះឆ្នោតដែលមានពីមុនមក និងការកែលំអខ្លឹមសារ និងដំណើរការនៃការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ យើងអាចធ្វើការកែលំអច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រ ក៏ដូចជាបទបញ្ជា និងនីតិវិធី ដើម្បីឱ្យកាន់តែងាយស្រួល និងច្បាស់លាស់បន្ថែមទៀត ។

ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣

ការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០៣[៤] មានលក្ខណៈល្អប្រសើរជាងការបោះឆ្នោតលើកមុន ។ មូលហេតុជាអាទិ៍ រួមមាន :

- ការចូលរួមយ៉ាងសស្រាក់សស្រាំរបស់ប្រជាពលរដ្ឋនៅក្នុងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចេញទៅបោះឆ្នោត
- ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ និងបទបញ្ជា ដែលមានលក្ខណៈកាន់តែរឹងមាំ
- គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំកាបោះឆ្នោតដែលមានប្រសិទ្ធភាព និងមានឯករាជភាពផ្នែកនយោបាយ
- គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត និងមន្ត្រីបោះឆ្នោត មានចំណេះដឹង និងមានបទពិសោធន៍ផ្នែកបោះឆ្នោតកាន់តែច្រើន
- វចនាសម្ព័ន្ធ និងការគ្រប់គ្រងនៅក្នុងការបោះឆ្នោតកាន់តែប្រសើរ
- ការកែលំអជាច្រើនលើផ្នែកបច្ចេកទេស និងនីតិវិធី រួមទាំងការបង្កើតឱ្យមានបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតអចិន្ត្រៃយ៍

- មានការសន្សំសំចៃផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុយ៉ាងច្រើន
- ការពិនិត្យតាមដាននិងការសង្កេតការណ៍កាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព និងមានចំណេះដឹងកាន់តែច្រើន
- មានការគោរពយ៉ាងទូលំទូលាយលើភាពសំងាត់នៃសន្លឹកឆ្នោត
- ការពិគ្រោះយោបល់កាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាពនៅក្នុង COPCEL ដែលរួមចំណែកដល់ការបង្ការជំលោះ និងការប្រតិបត្តិបទបញ្ជាកាន់តែប្រសើរ
- យុទ្ធសាស្ត្រថ្មីៗនៃការផ្សព្វផ្សាយពត៌មានដើម្បីផ្តល់លទ្ធភាពប្រើប្រាស់ ដោយមានភាពស្មើគ្នាដល់អ្នកពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយទាំងអស់ ជាពិសេសការប្រើប្រាស់បណ្តាញពត៌មានរបស់រដ្ឋ
- លទ្ធភាពប្រើប្រាស់បណ្តាញពត៌មាន ដែលមានលក្ខណៈកាន់តែបើកចំហ និងមានតុល្យភាពពីសំណាក់គណបក្សនយោបាយទាំងអស់
- ការគាំទ្រកាន់តែខ្លាំងក្លាក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត ពីសំណាក់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សង្គមស៊ីវិល និងក្រុមប្រជាពលរដ្ឋផ្សេងទៀត
- អំពើហិង្សា មានការកាត់បន្ថយ

ទិដ្ឋភាពជាក់ស្តែងខ្លះខាងលើនេះត្រូវបានទទួលការកោតសរសើរជាពិសេស ។

គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតថ្មី

ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោត ដែលមានទំហំកាន់តែតូចដោយមិនមានការពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយនាំឱ្យមានការលើកកំពស់ជាច្រើនដល់ការងារ និងដល់ឋានៈគណៈកម្មាធិការនេះ ជាអាជ្ញាធរបោះឆ្នោតមាន ប្រសិទ្ធភាព និងមិនលំអៀង ។

ការពិគ្រោះយោបល់ និងការប្រមូលកំលាំង

អ្វីដែលសំខាន់នោះគឺថា គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោត បានដំណើរការទៅតាមរបៀបដែលមានតម្លាភាព និងដោយមានការចូលរួម ដែលបានរួមចំណែកយ៉ាងច្រើនដល់ការបង្ការជំលោះ និងការកែលំអនៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត ។ គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោតបានប្រឹងប្រែងយ៉ាងសកម្មក្នុងការស្វែងរកការចូលរួមពីសំណាក់គណបក្សនយោបាយ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងអន្តរជាតិ ឱ្យធ្វើជាដៃគូររបស់ខ្លួននៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត ។

គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ក៏បានលើកទឹកចិត្ត និងបានចូលរួមនៅក្នុង COPCEL ចាប់តាំងពីចុងឆ្នាំ២០០២ និងបានរៀបចំប្រជុំជាប្រចាំជាមួយតំណាងគណបក្សនយោបាយ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងបណ្តាញផ្សព្វផ្សាយពត៌មានផ្សេងទៀតផងដែរ ។ គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោត បានផ្តល់ឱ្យអ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងឡាយនូវសេចក្តីព្រាងបទបញ្ជានីតិវិធីសំរាប់ឱ្យមានការរួមយោបល់នៅមុនពេលធ្វើការអនុម័ត ។ តាមវិធីនេះ គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោតបានកែលំអគុណភាពនៃបទបញ្ជារបស់ខ្លួន និងការបង្ហាញនូវការឆ្លើយតប និងការយកចិត្តទុកដាក់ដែលគួរឱ្យកោតសរសើរ ចំពោះកង្វល់នៅក្នុងការបោះឆ្នោតរបស់សង្គមកម្ពុជាទាំងមូល ។

ជាទូទៅ ក៏មានការគោរពគ្នាទៅវិញទៅមកកាន់តែខ្លាំងរវាងអ្នកពាក់ព័ន្ធផងដែរ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គណបក្សនយោបាយគួរពុះពារស្វែងយល់ឱ្យកាន់តែច្រើនថែមទៀតអំពីតួនាទី និងកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួននៅក្នុងកំឡុងពេលនៃការឃោសនារកសំលេងឆ្នោត និងបង្កើតទំនាក់ទំនងនៃការជឿទុកចិត្តគ្នាទៅវិញទៅមកជាមួយគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតឱ្យកាន់តែចំហថែមទៀត ។

ការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត

នៅឆ្នាំ២០០៣ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតបានបង្កើតបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតអចិន្ត្រៃយ៍ ដោយផ្អែកលើបញ្ជីឈ្មោះដែលបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងការចុះឈ្មោះ ត្រូវបានធ្វើប្រតិភូកម្មដល់រដ្ឋបាលឃុំ សង្កាត់ ក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់គណៈកម្មាធិការរៀបចំការបោះឆ្នោត ។ ដំណើរការចុះឈ្មោះ ដោយគ្មានភាពលំអៀង ក៏ត្រូវបានបង្កើតឡើងផងដែរ ។

ចាប់ពីឆ្នាំ២០០៤ មានបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតអចិន្ត្រៃយ៍ ដែលចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតជារៀងរាល់ឆ្នាំ និងមានការពិនិត្យមើលឡើងវិញលើបញ្ជីឈ្មោះនេះ ។ នៅឆ្នាំ២០០៤ អ្នកបោះឆ្នោតថ្មីជាង ២៩០.០០០នាក់ បាន ចុះឈ្មោះ ។

ការចំណាយលើប្រពន្ធចុះឈ្មោះថ្មី[៦] មានតំលៃទាបជាងការចុះឈ្មោះទៅតាមដំណាក់កាល ។ គុណភាពនៃការដំណើរការនេះ ក៏នឹងកែលំអផងដែរ នៅពេលដែលនីតិវិធីនេះ ក្លាយទៅជាផ្នែកមួយនៃការងារប្រចាំថ្ងៃរបស់រដ្ឋបាលឃុំ សង្កាត់ ។ គំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់គណៈកម្មា-ធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតក្នុងការកែលំអកម្មវិធី Software ហើយនិងការបែងចែកគ្រប់គ្រងឧបករណ៍កំព្យូទ័រ ក៏នឹងរួមចំណែកកែលំអផងដែរ ដល់គុណភាពនៃបញ្ជីឈ្មោះ និងកាត់បន្ថយការចំណាយលើការថែទាំផ្នែកបច្ចេកទេស ។

ដំណើរការចុះឈ្មោះ និងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតតាមប្រព័ន្ធកុំព្យូទ័រក៏នៅតែអាចកែលំអបានដែរ ។ អ្នកបោះឆ្នោតម្នាក់ៗ ក៏គួរទទួលបានពត៌មានជាមុនអំពីទីកន្លែងនៃការិយាល័យដែលគាត់អាចបោះឆ្នោត និងរបៀបរកឈ្មោះរបស់គាត់នៅលើបញ្ជីដែលនៅពេលនេះ ត្រូវបានរៀបទៅតាមលំដាប់តួអក្សរ ។

បណ្តាញផ្សព្វផ្សាយពត៌មាន

តួនាទីរបស់បណ្តាញពត៌មាន បានលេចឡើងជាសូចនាករយ៉ាងសំខាន់ចំពោះភាពដែលអាចជឿទុកចិត្តបាននៃការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ការកែលំអយ៉ាងសំខាន់មួយនៅក្នុងការបោះឆ្នោត គឺការបើកចំហលទ្ធភាពប្រើប្រាស់បណ្តាញផ្សព្វផ្សាយពីសំណាក់គណបក្ស និងអ្នកបោះឆ្នោត ។ ប្រការនេះ ធ្វើឱ្យគណបក្សមានលទ្ធភាពឃោសនារកសំលេងឆ្នោតកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព ហើយក៏ធ្វើឱ្យអ្នកបោះឆ្នោត មានលទ្ធភាពទទួលពត៌មានកាន់តែច្រើនផងដែរ ។ ការផ្តល់ម៉ោងផ្សាយដោយឥតគិតថ្លៃដល់គណបក្សនយោបាយទាំងអស់ ស្ថិតនៅក្នុងលំដាប់ខ្ពស់បំផុតនៅអាស៊ី ។

គ្មានអ្វីដែលគួរសង្ស័យទេថា ការឃោសនារកសំឡេងឆ្នោតទទួលបាន ផលពីការពិភាក្សាជាចំហ ដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមកនៅលើបណ្តាញផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋ និងឯកជន និងនៅមូលដ្ឋានគួរមានការប្រឹងប្រែងថែមទៀត ដើម្បីគាំទ្រដំណើរការនេះ ។

អ្នកសង្កេតការណ៍

វត្តមានរបស់អ្នកសង្កេតការណ៍ មានផលប៉ះពាល់ជាចំបងទៅលើការជំរុញឱ្យមានបរិយាកាសបើកចំហ និងតម្លាភាព និងលើកកំពស់ជំនឿទុកចិត្តរបស់សាធារណជននៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត និងលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោត ។ អ្នកសង្កេតការណ៍ជាតិ និងអន្តរជាតិប្រហែល ៣០.០០០នាក់ បានធ្វើទំនាក់ទំនងជាប្រចាំជាមួយគណៈកម្មការខេត្តក្រុងរៀបចំការបោះឆ្នោត គណៈកម្មការឃុំ សង្កាត់រៀបចំការបោះឆ្នោត មន្ត្រីគណបក្ស និងអង្គការមិន មែនរដ្ឋភិបាល ។

ការចំណាយ

ទោះបីមានការប្រុងប្រយ័ត្នផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការខិតខំសន្សំសំចៃយ៉ាងណាក្តី ក៏ការបោះឆ្នោតមានតំលៃខ្ពស់ដែរ ។ នេះគឺការចំណាយយ៉ាងសំខាន់ដែលមិនអាចជៀសផុតបានសំរាប់លទ្ធិប្រជាធិតេយ្យ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ មូលហេតុដែលមាំឱ្យមានការចំណាយខ្ពស់ត្រូវតែធ្វើការពិនិត្យមើល និងវាយតំលៃជាប្រចាំ ហើយត្រូវធ្វើអោយមានការសន្សំសំចៃ ។

នៅលើឆាកអន្តរជាតិ ការបោះឆ្នោតខ្លះមានតំលៃខ្ពស់ជាងការបោះឆ្នោតផ្សេងទៀត ។ កត្តាយ៉ាងសំខាន់មួយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការចំណាយហាក់ដូចជា អាស្រ័យលើរយៈពេលនៃបទពិសោធន៏កន្លងមកនៅក្នុងការបោះឆ្នោតពហុបក្ស ។ មានការចំណាយខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងរវាងការបោះឆ្នោតនៅក្នុងសង្គមប្រជាធិតេយ្យដែលមានស្ថិរភាព ការបោះឆ្នោតនៅក្នុងសង្គមប្រជាធិតេយ្យអន្តរកាល និងការបោះឆ្នោតនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃប្រតិបត្តិការពិសេស[៧] រក្សាសន្តិភាព ។ គេមានការលំបាកក្នុងការប្រៀបធៀបលើការចំណាយ ហើយកាប្រៀបធៀបនេះត្រូវការមានការប្រុងប្រយ័ត្ន ប៉ុន្តែគេអាចធ្វើការសង្កេតមួយចំនួន ។

នៅក្នុងប្រទេសដែលមានបទពិសោធន៏ប្រជាធិតេយ្យពហុបក្សជាយូរមកហើយ ការចំណាយលើការបោះឆ្នោតហាក់ដូចជាមានតំលៃទាបជាងនៅក្នុងប្រទេសដែលទើបតែចាប់ផ្តើមអនុវត្តការបោះឆ្នាត ។ ការចំណាយប្រហែលពី ១ ទៅ ៣ដុល្លារអាមេរិក សំរាប់អ្នកបោះឆ្នោតម្នាក់ គឺស្ថិតក្នុងប្រទេស ដែលមានបទពិសោធន៏នៅក្នុងការបោះឆ្នោតកាន់តែយូរ[៨] ។ នៅ

ពេលនេះ កម្ពុជាហាក់ដូចជាស្ថិតនៅក្នុងចំណោមប្រទេសប្រភេទនេះ ។ នៅក្នុងប្រទេសភាគច្រើនដែលមិនសូវមានបទពិសោធន៍ប្រជាធិបតេយ្យពហុបក្ស ការចំណាយហាក់ដូចជាមានកំរិតកាត់តែខ្ពស់[៩] ចាប់ពី ៣,៧ដុល្លារអាមេរិកទៅ ១១ដុល្លារអាមេរិក ។

ការបោះឆ្នោតដែលត្រូវរៀបចំឡើងជាផ្នែកមួយនៃប្រតិបត្តិការរក្សាសន្តិភាពមានការចំណាយខ្ពស់បំផុត[១០] ។ ឧទហរណ៍ ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា នៅឆ្នាំ១៩៩៣ ចំណាយប្រហែល ៤៥ដុល្លារ សំរាប់អ្នកបោះឆ្នោតម្នាក់ ។

នៅកម្ពុជា ការចំណាយសំរាប់ការបោះឆ្នោតនីមួយៗ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៣ បានថយចុះជាច្រើន ។ ការចំណាយសំរាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅឆ្នាំ១៩៩៨ មានទឹកប្រាក់ ២៤,៣៤៣លានដុល្លាអាមេរិក ។ ការចំណាយសំរាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅឆ្នាំ២០០២ (ដែលមានភាពស្មុគស្មាញ និងត្រូវចំណាយផ្នែកភស្តុភារខ្ពស់) មានទឹកប្រាក់ ១៥,០៦២លានដុល្លារអាមេរិក ។ ការចំណាយសំរាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅឆ្នាំ២០០៣ មានទឹកប្រាក់ ១១,១៦២លានដុល្លារអាមេរិក (ឬ ១,៧៦សំរាប់ការបោះឆ្នោតដែលបានចុះឈ្មោះម្នាក់[១១]) ។ ជាមួយនឹងការកាត់បន្ថយនៅក្នុងការចំណាយនេះ មានការកើនឡើងផ្នែកស្តង់ដារ និងបច្ចេកទេស ។

ជាការច្បាស់ណាស់ថា បទពិសោធន៍នៅក្នុងការងារបោះឆ្នោត គឺជាកត្តាយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងការកាត់បន្ថយការចំណាយ ។ នៅពេលនេះ គេអាចសង្ឃឹមថា ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា នឹងមានស្ថិរភាពផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ហើយនឹងទទួលបានផលពីការវិនិយោគលើបទពិសោធន៍ ។

ការចំណាយដោយប្រយោលមានការលំបាកនឹងវាយតំលៃ ។ ឧទាហរណ៍ មានការប៉ាន់ស្មានថា ការគាំទ្រចំពោះសកម្មភាពរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល មានទឹកប្រាក់ស្ទើរតែស្មើនឹងថវិកាបោះឆ្នោតជារួមរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត[១២] ។

ជំនួយហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិ

ការវាយតំលៃបូកសរុបលើការបោះឆ្នោតទាំងបួនលើក នឹងពុំមានលក្ខណៈពេញលេញឡើយ ប្រសិនជាមិនមានកាទទួលស្គាល់ពីតួនាទីយ៉ាងសំខាន់របស់សហគមន៍អន្តរជាតិនៅក្នុងការផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេស និងហិរញ្ញវត្ថុ ។ ប្រទេសផ្សេងគ្នាមានរបៀបវារៈដោយឡែកពីគ្នានៅក្នុងការគាំទ្រការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ប៉ុន្តែពិនិត្យពីផលជារួមគឺមានលក្ខណៈវិជ្ជមាន ហើយរាជរដ្ឋាភិបាលសូមសំដែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះការរួមវិភាគទានដ៏ថ្លៃថ្លាទាំងនោះ ។

ជាការសំខាន់ដែលត្រូវកត់សំគាល់ថា នៅក្នុងការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ១៩៩៨ អ្នកផ្តល់ជំនួយអន្តរជាតិ បានផ្តល់មូលនិធិជិត ៨០% នៃចំណាយសរុបនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ។ ការផ្តល់មូលនិធិបានថយមកនៅជិត ៦០% ក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅឆ្នាំ២០០២ និងមានតិចជាង ៥០% សំរាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣ ។

មានការលើកទឹកចិត្តយ៉ាងខ្លាំង ចំពោះគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត និងរាជរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការកាត់បន្ថយកាចំណាយលើការបោះឆ្នោតជាទូទៅ និងកាត់បន្ថយការពឹងផ្អែកលើជំនួយអន្តរជាតិសំរាប់ការបោះឆ្នោត ។

ការវាយតំលៃជារួម

ទោះបីជាមានបញ្ហាផ្សេងៗក្តី ក៏ការបោះឆ្នោតទាំងបួនលើកបានប្រព្រឹត្តិទៅ ដោយមានជំនាញបច្ចេកទេស សុច្ចរិតភាព អព្យាក្រិតភាព និងភាពត្រឹមត្រូវ ដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ។ ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា នៅពេលនេះមានភាពដែលអាចជឿទុកចិត្តបានមានសុវត្ថិភាព មានភាពត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ និងភាពដែលអាចទទួលយកបានដែលនៅក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំមុននេះ គេស្ទើរតែមិននឹកស្មានដល់ឡើយ ។

អតីតឯកអគ្គរដ្ឋទូតប្រទេសសឹង្ហបូរីប្រចាំនៅកម្ពុជាបានមានសាសន៍ថា "ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា មានការរីកចំរើនល្អប្រសើររៀងរាល់ពេល ។ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់នៅឆ្នាំ២០០២ បានរៀបចំឡើង ប្រសើរជាងការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ១៩៩៨ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ "ការបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០៣" មានលក្ខណៈល្អប្រសើរជាងគេបំផុត" ។

ទស្សនៈវិស័យសំរាប់ប្រជាធិបតេយ្យភាវូបនីយកម្មជាបន្តទៀតនៅកម្ពុជា គឺមានលក្ខណៈកាន់តែប្រសើរឡើង ។

ការដោះស្រាយជំលោះ

ការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ក៏ដូចជានៅប្រទេសជាច្រើនទៀតផងដែរ គឺបានទទួលជោគជ័យនៅក្នុងការកំណត់ និងការប្រមូលផ្តុំទស្សនៈផ្សេងគ្នា និងកំលាំងនយោបាយដែលមានការប្រកួតប្រជែងគ្នា ។ ការបោះឆ្នោតទាំងនេះ បានរក្សាឱ្យមានការប្រកួតប្រជែងដណ្តើមអំណាចនៅក្នុងបន្ទប់គូសសន្លឹកឆ្នោត និងរក្សាឱ្យអោយមានការអនុវត្តអំណាចនៅក្នុងស្ថាប័នដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ ។

ការបោះឆ្នោតទាំងនេះ ធ្វើឱ្យមានភាពស្របច្បាប់នូវទស្សនៈខុសគ្នា និងការប្រកួតប្រជែងផ្នែកនយោបាយ ហើយមានសារៈសំខាន់ជាសារវ័ន្តសំរាប់ការដោះស្រាយប្រកបដោយសន្តិភាពនូវទំនាស់នៅថ្នាក់ជាតិ និងនៅមូលដ្ឋាន ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយបុរេល័ក្ខខ័ណ្ឌជាមូលដ្ឋានសំរាប់ការដោះស្រាយជំលោះប្រភេទនេះប្រកបដោយជោគជ័យគឺថា លទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតត្រូវតែបានមើលឃើញថាជាការឆ្លុះបញ្ចាំងជំរើសរបស់ប្រជាជន ។ លទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតត្រូវតែមានលក្ខណៈអាចជឿទុកចិត្តបាន និងអាចទទួលបាន ។ ហើយលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន និងអាចទទួលយកបានអាស្រ័យលើដំណើរកាបោះឆ្នោតដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន និងអាចទទួលយកបាន[១៣] ។

ជារួម ដំណើរការបោះឆ្នោតទាំងនេះ កំណត់បទបញ្ជាជាក់លាក់ ហើយផ្តល់នូវច្រកច្បាស់លាស់សំរាប់ការប្រកាន់ឥរិយាបថនៅក្នុងការបោះឆ្នោត ។ ដំណើរការបោះឆ្នោតបានបង្កើតជា "វិធាននៃល្បែង" ។ វិធានទាំងនេះ កំណត់ ឬជួយសំរួលទំនាក់ទំនងពិសេសរវាងមនុស្ស និងសង្គមដែលត្រូវតែទទួលបានការយល់ឃើញជាទូទៅ និងការទទួលយកជារួមពីសំណាក់អ្នកចូលរួមទាំងអស់នៅក្នុងការបោះឆ្នោត ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ដើម្បីឱ្យមានការទទួលយកជារួមនេះ ទីមួយ ដំណើរការនេះត្រូវស្របទៅនឹងតំរូវការរបស់មនុស្ស (រួមមានភាពពេញលេញគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ សមធម៌ សមភាពនិងការមូលមតិ ឬកុងសង់ស៊ុស) និងទីពីរ ការលើកកំពស់ និងការការពារផលប្រយោជន៍ ដ៏សំខាន់របស់មនុស្ស (រួមមាន សន្តិភាព និងការបែងចែកយ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវអំណាចនយោបាយ) ។

សរុបមក ជាការសំខាន់ណាស់ដែលត្រូវធានាឱ្យមានដំណើរការបោះឆ្នោត ដែលនៅក្នុងដំណើរកានោះ ក្រុមសង្គម និងក្រុមនយោបាយចំរុះ អាចចូលរួមបានទៅតាមបំនងរបស់ខ្លួន ។

អាស្រ័យហេតុនេះ ដំណើរការបោះឆ្នោតដែលមិនមានលក្ខណៈពេញលេញមិនមានសមធម៌ មិនមានសមភាព ឬមិនអាចទទួលយកបាន ឬដែលមានលំអៀង ឬមានលក្ខណៈបំភ្លៃ (ឬហាក់ដូចជា មានភាពលំអៀង ឬបំភ្លៃ) នោះលទ្ធផលត្រឹមត្រូវនៃការបោះឆ្នោត នឹងបង្កឱ្យមានទំនាស់នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការបោះឆ្នោតក្រៅពីការធ្វើឱ្យមានផលប៉ះពាល់ដល់លទ្ធផលដែលមានការខុសឆ្គង ។

ដូច្នេះ យន្តការការចាត់ចែង និងបទបញ្ញត្តិសំរាប់ការបង្ការ និងការដោះស្រាយជំលោះលើដំណើរការបោះឆ្នោត មានសារៈសំខាន់ជាសារវ័ន្ត និងមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវទៅតាមច្បាប់ ។ ដោយជួយសំរួលយន្តការ ការចាត់ចែង និងបទបញ្ញត្តិទាំងនេះខ្ញុំយល់ថា COPCEL អាចផ្តល់ជាការរួមចំណែកដ៏មានតំលៃចំពោះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ សន្តិភាព និងការអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ។

នៅក្នុងការពិចារណាអំពីការបង្ការជំលោះនិងការដោះស្រាយជំលោះ នៅក្នុងមូលដ្ឋាននយោបាយសង្គមដ៏ទូលំទូលាយនេះប្រហែលជាការចាំបាច់ក្នុងការកត់សំគាល់ថា ទំនាស់សង្គម ឬការមិនចុះសំរុងគ្នា (ដែលខុសពីអំពើហិង្សា ឬអំពើឧក្រិដ្ឋ) មិនមែនជាអំពើខុសឆ្គង ឬជាអំពើអាក្រក់គួរឱ្យស្អប់ខ្ពើមនោះឡើយ ។ ទំនាស់ប្រភេទនេះ ក៏មិនមែនជាប្រការដែលត្រូវចៀសវាងដែរ ។ ទំនាស់អាចផ្តើមចេញ ឬជួយជំរុញទឹកចិត្ត ផលប្រយោជន៍ និងចេតនាល្អ ។

ជាញឹកញាប់ ទំនាស់នៅក្នុងសង្គមផ្តើមចេញមកពីតំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់មនុស្សដែលមិនបានឆ្លើយតប ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ តំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់មនុស្សមិនមែនស្ថិតនៅដដែលជារៀងរហូតឡើយ ។ តំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នានេះមានការរីកលូតលាស់ និងមានការប្រែប្រួលពីពេលមួយទៅពេលមួយទៀត ហើយក៏បង្កឱ្យមានឥទ្ធិពល និងទទួលរងឥទ្ធិពលពីកាលៈទេសៈរបស់សង្គមនយោបាយ និងសេដ្ឋកិច្ចផងដែរ ។ ដូច្នេះតំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់មនុស្សពីអតីតកាលអាចមានលក្ខណៈមិនសមស្រប ឬមិនគ្រប់គ្រាន់សំរាប់តំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់មនុស្សបច្ចុប្បន្ន ឬអនាគត ។

ជាផលវិបាក ផ្អែកតាមទស្សនៈនេះ ទំនាស់សង្គមអាចត្រូវមើលឃើញថា ជាបុរេលក្ខខ័ណ្ឌ ឬជាកាតាលីករសំរាប់ការរីកចំរើន និងការអភិវឌ្ឍន៍របស់មនុស្ស ទោះជាក្នុងវិស័យបោះឆ្នោត

គឺការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមប្រជាធិបតេយ្យ វិទ្យាសាស្ត្រ វេជ្ជសាស្ត្រ ឬសកម្មភាពផ្សេងទៀតរបស់សង្គមក្តី ។ ក្នុងព្រឹត្តិការណ៍នេះជាការប្រសើរដែលត្រូវកំណត់ និងបំពេញតំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់មនុស្សដែលមិនបានឆ្លើយតបជាជាងព្យាយាមបង្ក្រាប ឬលុបបំបាត់តំរូវការ និងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នាទាំងនេះ ។ និយាយម្យ៉ាងទៀតថា ការបង្ការទំនាស់គួរព្យាយាមទប់ស្កាត់ទំនាស់ដោយលុបបំបាត់បុព្វហេតុដំបូង ជាជាងគ្រាន់តែដោះស្រាយរោគសញ្ញានៃទំនាស់ ។

ជាពិសេសនៅក្នុងសង្គមដែលមានការអភិវឌ្ឍន៍យ៉ាងឆាប់រហ័ស ការពិនិត្យមើលជាបន្តបន្ទាប់លើរចនាសម្ព័ន្ធ និងប្រព័ន្ធសង្គមនយោបាយមិនមែន ដោយសារទុក្ខកង្វល់ និងភ័យអាសន្នឡើយ ប៉ុន្តែជាផ្នែកមួយយ៉ាងសំខាន់ និងចាំបាច់នៅក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ ការរីកចំរើន និងការកែប្រែ ។ ការកែប្រែសង្គមនយោបាយបែបនេះ អាចកាត់បន្ថយទុក្ខកង្វល់ដែលបង្កឱ្យមានទំនាស់ កសាងឡើងវិញយ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវទំនាក់ទំនងដែលមិនមានលក្ខណៈពេញលេញឬដែលបានដួលរលំ ហើយស្របពេលជាមួយគ្នានេះជំរុញអន្តរកាល ឆ្ពោះទៅរកសន្តិភាព និងការអភិវឌ្ឍន៍បន្ថែមទៀត ។ ទំនាស់អាចជាកាតាលីករសំរាប់ការកែប្រែជាវិជ្ជមាន ។

ការពិតនៃមេរៀននេះ មានភស្តុតាងជាច្រើនហើយនៅកម្ពុជា ដែលក្នុងប្រទេសនេះ ការកែប្រែជាបន្តបន្ទាប់លើយន្តការ និងដំណើរការបោះឆ្នោតក្នុងរយៈពេល ១២ឆ្នាំកន្លងមក បានបង្កើនគុណភាពនៃការបោះឆ្នោតនីមួយៗ បានកាត់បន្ថយទោមនស្ស (និងអំពើហិង្សា) និងបានលើកកំពស់វប្បធម៌ថ្មីនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងការអភិវឌ្ឍន៍ដោយមានការចូលរួម ។ COPCEL II នឹងអាចកសាងបន្ថែមទៀតដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានគ្រឹះនេះ ហើយផ្តល់ជាវេទិកាយ៉ាងសំខាន់បែបនេះជាបន្តទៀតក្នុងការជជែក និងការពិភាក្សាជាលក្ខណៈស្ថាបនា ។

COPCEL/ខប់សែល

វេទិកាសំរាប់ការបង្ការជំលោះនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជា ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៩៩ បានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការបង្កើតឱ្យមានទីកន្លែងមិនលំអៀងសំរាប់ឱ្យអង្គការសង្គមស៊ីវិល និងគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតពិភាក្សាការងារទាក់ទងការបោះឆ្នោត និងបង្ការជំលោះ ។ ការជួបជុំទាំងនេះបានបង្កើតសារៈប្រយោជន៍ជាបន្តបន្ទាប់ ហើយបានបន្តរហូតដល់ក្រោយពេលបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ការធ្វើឱ្យអ្នកពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗបានជួបជុំគ្នា គឺជាជំហានយ៉ាងសំខាន់ និងមានលក្ខណៈជាវិជ្ជមាន ។

ជាទូទៅ COPCEL គឺជាវេទិកាអព្យាក្រឹត្យដែលមិនអាចខ្វះបានសំរាប់ការពិភាក្សាជាចំហរវាងគណៈកម្មធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត តំណាងរដ្ឋាភិបាល និងអ្នកមកពីសង្គមស៊ីវិលទាក់ទងនឹងសំណើនីតិវិធី និងការកែប្រែ និងព្រឹត្តិការណ៍បោះឆ្នោតផ្សេងទៀត ។

ការអភិវឌ្ឍន៍ដែលគួរឱ្យកត់សំគាល់មួយគឺថា នៅមុនការបោះឆ្នោតឆ្នាំ២០០៣ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត បានចាប់ផ្តើមបង្ហាញសេចក្តីព្រាងបទបញ្ជារបស់ខ្លួនដល់ COPCEL ដើម្បីឱ្យមានការឆ្លើយតប ។ ជំហាននេះ បានលើកទឹកចិត្តឱ្យមានវប្បធម៌នៃការពិភាក្សាជាចំហនៅក្នុងចំណោមអ្នកចូលរួមនៅក្នុងការបោះឆ្នោតសំខាន់ៗ បានបង្កើតឱ្យមានការយល់ដឹង និងការព្រមព្រៀងជារួមថែមទៀតអំពីតំរូវការ និងទិសដៅនៃការបោះឆ្នោត និងលើកកំពស់គុណភាពបច្ចេកទេសនៃដំណើរការបោះឆ្នោត ។ ផលប៉ះពាល់ជាបន្តបន្ទាប់ គឺការបង្ការជំលោះ និងការដោះស្រាយជំលោះ ។

ការប្រជុំទាំងនេះ ផ្តោតទៅលើអត្ថប្រយោជន៍រួមនៃការចូលរួមពេញលេញ តម្លាភាព និងកិច្ចសហការ ។ ការប្រជុំទាំងនេះ ក៏នឹងផ្តល់ផងដែរនូវការបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា ការបោះឆ្នោត និងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ មិនមែនជាការទទួលខុសត្រូវតែមួយគត់ ឬការទទួលខុសត្រូវដោយឡែករបស់ស្ថាប័នមួយ ដូចជា គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតឡើយ ។ ទោះជាគណៈកម្មាធិការនេះ អាចមានសមត្ថភាពនិងប្រសិទ្ធិភាពកិច្ចបែបណាក៏ដោយ ។ អង្គការសង្គមស៊ីវិល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល គណបក្ស អ្នកផ្តល់ជំនួយ រដ្ឋ និងបុគ្គល ទាំងអស់មានតួនាទី និងភារកិច្ចធានាឱ្យការបោះឆ្នោតទទួលបានជោគជ័យ និងថែរក្សាវប្បធម៌ប្រជាធិបតេយ្យ ។ មានទិសដៅជារួម និងតំលៃ ជាស្នូលមួយចំនួនដែលអាច និងត្រូវតែចែករំលែក និងគាំទ្រដោយប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ដោយមិនគិតពីការប្រកាន់គណបក្សនយោបាយ ។

ខ្ញុំសង្ឃឹមថា COPCEL II នឹងដើរតួនាទីដ៏មានតំលៃសំរាប់ពិភាក្សាជាចំហ រួមចំណែកចំពោះជោគជ័យនៃការបោះឆ្នោតចំនួនបីនៅពេលខាងមុខនេះ គឺជាការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកព្រឹទ្ធសភា ដែលបានគ្រោងឡើងនៅឆ្នាំ២០០៦ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ឆ្នាំ២០០៧ និងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅឆ្នាំ២០០៨ ។

មុននឹងបញ្ចប់ ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរសារទរ និងការគាំទ្រនៅក្នុងការចាប់ផ្តើមជាផ្លូវការនៃ COPCEL ដំនាក់កាល II នៅថ្ងៃនេះ ។ ការប្រឹងប្រែង របស់ឯកឧត្តម លោកជំទាវ លោកស្រី អស់លោក ក៏នឹងទទួលបានការគាំទ្រយ៉ាងពេញលេញពីសំណាក់រាជរដ្ឋាភិបាលផងដែរ ។

កំណត់សំគាល់

១. ប្រហែល ៦.៣៤០ លាននាក់ ។
២. អ្នកដែលបានចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតជាស្ត្រី មានចំនួន ៥៤% ។
៣. ប្រហែល ៥,២៧៧ លាននាក់ ។
៤. ក្នុងការពិនិត្យវាយតំលៃលើការបោះឆ្នោតទាំងនេះ ជាការសមស្រប ដែលត្រូវធ្វើការបែងចែករវាងបញ្ហាដែលមានក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត និងបញ្ហាដែលមានបន្ទាប់ពីការបោះឆ្នោតបានបញ្ចប់យ៉ាងត្រឹមត្រូវ ។
៥. នៅឆ្នាំ២០០៣ គណបក្សនីមួយៗ មានរយៈពេល ៥នាទីជារៀងរាល់ថ្ងៃ ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយតាមវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ក្នុងអំឡុងពេលនៃការប្រើប្រាស់ដោយស្មើភាពគ្នាពេលឃោសនារកសំឡេងឆ្នោត (៣០ថ្ងៃ) ។ កម្មវិធីនេះ ត្រូវបានចាក់ផ្សាយឡើងវិញនៅក្នុងពេលព្រឹក ក្នុងរយៈពេលផ្សាយទាំងអស់ ២៤ម៉ោង/មួយថ្ងៃ ។ ជារួម រដ្ឋបានផ្តល់ម៉ោងផ្សាយដោយឥតគិតថ្លៃរយៈ ១២០ម៉ោងក្នុងកំឡុងពេលនៃការឃោសនារកសំលេងឆ្នោត ។
៦. ការស្មានចំនាយឆ្នាំ២០០៤ ចំនួន ៣.៦៧២.០០០.០០០រៀល ឬ ៩១៩.០០០ដុល្លារ ។
៧. អង្គការគ្រប់គ្រងការបោះឆ្នោតជាស្ថាប័នអភិបាលកិច្ច ។ ការិយាល័យសំរាប់គោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍នៃកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សហប្រជាជាតិខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០០ ។
៨. នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ប្រទេសនៅអឺរ៉ុបខាងលិចភាគច្រើន ឈីលី ចំណាយ ១,២ដុល្លារ កូស្តារីកា ចំណាយ ១,៨ដុល្លារ ប្រេស៊ីល ចំនាយ ២,៣ដុល្លារនៅអាហ្វ្រិក ប្រទេសបេនីន ចំណាយ ១,៦ដុល្លារ ប៊ុតស្វាណា ចំណាយ ២,៧ដុល្លារ ហ្គាណា ចំណាយ ០,៧ដុល្លារ និងសេណេហ្គាល់ ចំណាយ ១,២ដុល្លារ នៅអាស៊ីប្រទេសឥណ្ឌា ចំណាយ ១ដុល្លារអាមេ-រិក ហើយប៉ាគីស្ថាន ចំណាយ ០,៥ដុល្លារ និងអូស្ត្រាលី ចំណាយ ៣,២ដុល្លារ ។
៩. នៅអាមេរិកឡាទីន ម៉ិចស៊ិកូ ចំណាយ ៥,៩ដុល្លារអាមេរិក អែល សាល់វ៉ាឌ័រ ចំណាយ ៤,១០ដុល្លាអាមេរិក ប៉ារ៉ាហ្គាយ ចំណាយ ៣,៧០ដុល្លារនៅអាហ្វ្រិក អាហ្វ្រិកខាងត្បូង ចំណាយ ១១ដុល្លារអាមេរិក លេសូតូ ចំណាយ ៦,៩០ដុល្លារអាមេរិក លីបេរី ចំណាយ ៦,១ដុល្លារ អាមេរិក និងយូហ្គង់ដា ចំណាយ ៣,៧ដុល្លារអាមេរិក ហើយនៅអឺរ៉ុបខាងកើត រូស៊ី ចំណាយ ៧,៥ដុល្លារអាមេរិក ។ អែលសាល់វ៉ាឌ័រ ការចំណាយ បានធ្លាក់ចុះមកនៅ ៣,១ដុល្លារអាមេរិកនៅឆ្នាំ១៩៩៧ ។
១០. នៅនីការ៉ាហ្គានៅឆ្នាំ១៩៩០ ការចំនាយមាន ១១ដុល្លារ នៅអង់ហ្គូឡា នៅឆ្នាំ១៩៩២ មាន ២២ដុល្លារ នៅម៉ូហ្សាំប៊ិកនៅឆ្នាំ១៩៩៤ មាន ១០,២ដុល្លារ នៅប៉ាលេស្ទីននៅឆ្នាំ១៩៩៦ មាន ៩,០ដុល្លារអាមេរិក ។
១១. ការសន្សំនេះ រួមមានការទិញ និងការចំណាយតែម្តង ដែលមិនមានទៀតទេនៅឆ្នាំ២០០២ និង ២០០៣ ។ ឧទាហរណ៍ នៅឆ្នាំ១៩៩៨ សហគមន៍អឺរ៉ុបតែឯងបានរួមចំណែក ៧លានដុល្លារអាមេរិកសំរាប់ការបណ្តុះបណ្តាល និងសំភារៈការិយាល័យ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ តួលេខនេះមានចំនួន ៦៦១.០០០ដុល្លារអាមេរិក ។ មានការសន្សំជាច្រើន តាមរយៈប្រតិបត្តិការដែលកាន់តែមានប្រសិទ្ធិភាព ។ ឧទាហរណ៍ គណៈកម្មការឃុំ សង្កាត់រៀបចំការបោះឆ្នោត ត្រូវបានតែងតាំងឡើងនៅក្នុងរយៈពេល ៥សប្តាហ៍មុនថ្ងៃបោះឆ្នោតនៅឆ្នាំ២០០៣ រីឯនៅឆ្នាំ២០០២ ត្រូវបានតែងតាំងឡើងរយៈពេល ៧ខែ ដើម្បីពិនិត្យមើលការចុះឈ្មោះ ។ ប្រការនេះ បាន សន្សំប្រាក់ចំនួន ២,៥លានដុល្លាអាមេរិក ។
១២. របាយការណ៍របស់ UNDP ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រនៅកម្ពុជា ថ្ងៃទី២៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០០៥ ទំព័រ ៥ ។
១៣. រួមមាន រូបមន្តនៅក្នុងការបោះឆ្នោត ការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត ការបោះឆ្នោតជាសំងាត់ ការរាប់សន្លឹកឆ្នោត ការ ឃោសនារកសំលេងឆ្នោត លទ្ធភាពប្រើប្រាស់បណ្តាញផ្សព្វផ្សាយ និងសុវត្ថិភាព ព្រមទាំងសន្តិសុខ ។

ពត៌មានថ្មីៗ ពី វបសអ

ផ្នែកគ្រប់គ្រង

ក្រុមប្រឹក្សាភិបាល វបសអ បានធ្វើការប្រជុំពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ នៅថ្ងៃទី១៦ កក្កដា និងបានស្វាគមន៍ចំពោះដំណឹងថា មានសមាជិកបរទេសពីររូបទៀតនឹងចូលបំរើការ ក្រោយបានការអនុមតិជាផ្លូវការពីការប្រជុំពេញអង្គនៃក្រុមប្រឹក្សាភិបាលនៅខែធ្នូ ២០០៥ ។ អ្នកទាំងពីររូបគឺមានលោក Noritada Morita ជាអតីតមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់របស់ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ហើយគាត់ធ្លាប់មានទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធ និងយូរឆ្នាំជាមួយកម្ពុជា និងសព្វថ្ងៃធ្វើការនៅក្រុងបាងកក និងលោកសាស្ត្រាចារ្យ Lawrence Haddad ជានាយកនៃវិទ្យាស្ថានសិក្សាពីការអភិវឌ្ឍន៍នៅសាកលវិទ្យាល័យ Sussex ប្រទេសអង់គ្លេស ។ ពួកគេនឹងនាំមកជាមួយនូវជំនាញយ៉ាងខ្ពស់ខាងអភិវឌ្ឍន៍ ហើយនិងចំណេះដឹងពីកម្ពុជា និងពីបញ្ហាប្រឈមផ្សេងៗខាងអភិវឌ្ឍន៍ ។

ការប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាភិបាលក៏បានអនុម័តឯកសារទិសដៅមួយ សំរាប់ណែនាំការរៀបចំផែនការយុទ្ធសាស្ត្រឆ្នាំ២០០៦-១០ របស់ វបសអ ដែលនឹងត្រូវដាក់បង្ហាញជូនដល់ការប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាភិបាលនៅខែធ្នូ ២០០៥ ។ ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលបានឯកភាពថា ផែនការ ៥ឆ្នាំ គួរមានគោលដៅយុទ្ធសាស្ត្រធំៗបីៈ ការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាពបុគ្គលិក និងស្ថាប័ន, ការបង្កើនភាពស៊ីជំរៅក្នុងលទ្ធផលស្រាវជ្រាវ និងគោលនយោបាយ ព្រមទាំងការបង្កើនការងារផ្សព្វផ្សាយ និងផលប៉ះពាល់, និងការផ្លាស់ប្តូរទំរង់ វបសអ ទាំងក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធ និងប្រតិបត្តិការ ដើម្បីក្លាយជាមជ្ឈមណ្ឌលនៃចំណេះដឹងគ្រប់ផ្នែកខាងអភិវឌ្ឍន៍ ការរួមសហការជាដៃគូជាមួយស្ថាប័នផ្សេងៗ ។

នៅខែកក្កដា ២០០៥ នាយកប្រតិបត្តិ វបសអ ត្រូវបានអញ្ជើញឱ្យទៅធ្វើបទបង្ហាញក្នុងសន្និសីទកំពូលលើកទី៣ ស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចអាស៊ីនៅក្រុងកូលាលុមពួរ ដែលរៀបចំដោយវិទ្យាស្ថាននៃការដឹកនាំជាយុទ្ធសាស្ត្រនៅអាស៊ីរបស់ប្រទេសម៉ាឡេស៊ីនៅលើប្រធានបទ *ការកសាងអាស៊ីជាថ្មីៈ បញ្ហាប្រឈម និងការរំពឹងទុកសំរាប់ថ្ងៃអនាគត-ការប្រមើលមើលពីប្រទេសកម្ពុជា* ។ នៅខែកញ្ញា លោកនាយកបានចូលរួមក្នុងទិវាបើក *វេទិកាវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវអាស៊ីខាងកើត* រៀបចំដោយវិទ្យាស្ថាននយោបាយសេដ្ឋកិច្ចកូរ៉េ នៅក្រុងសេអ៊ូលស្តីពី *សមាហរណកម្មសេដ្ឋកិច្ចអាស៊ីខាងកើតៈ ស្ថានភាពពិត និងចក្ខុវិស័យ* ។

នៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ២០០៥ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា (RGC) បានអញ្ជើញ វបសអ ឱ្យចូលជាសមាជិកនៃក្រុមការងារបច្ចេកទេសរបស់ RGC ខាងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងផែនការ ដែលនឹងជួយពិនិត្យតាមដានការរៀបចំ *ផែនការអភិវឌ្ឍន៍យុទ្ធសាស្ត្រជាតិ (NSDP) ឆ្នាំ២០០៦-១០* ។ ការសិក្សាចំបងៗពីររបស់ វបសអ ស្តីពីភាពក្រីក្រ (ការចេញឱ្យផុតពីភាពក្រីក្រ ធ្វើជាមួយធនាគារពិភពលោក និងការវាយតំលៃពីភាពក្រីក្រដោយមានការចូលរួមនៅទន្លេសាប ធ្វើជាមួយធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី) នឹងយកទៅបញ្ចូលក្នុងការវាយតំលៃពីភាពក្រីក្រថ្មីមួយនៅកម្ពុជា ហើយលទ្ធផលនៃការវាយតំលៃថ្មីនេះ នឹងយកទៅប្រើក្នុង NSDP ក្នុងចំណុចកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។

នៅខែសីហា ២០០៥ វបសអ បានបញ្ចប់របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំសំរាប់ឆ្នាំ២០០៤-៥ ហើយតទៅមុខ របាយការណ៍នឹងគ្របដណ្តប់លើរយៈពេលពីខែមេសា ទៅដល់ខែមេសាឆ្នាំបន្ទាប់ ។ របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំថ្មី មានធ្វើជាភាសាខ្មែរ និងអង់គ្លេស និងមានចុះក្នុង វេបសាយរបស់ វបសអ ។

ផ្នែកស្រាវជ្រាវ

ផ្នែកស្រាវជ្រាវនៅ វបសអ បានបន្តរីកធំធាត់ ធ្វើចំរុះកម្ម និងកាន់តែស៊ីជំរៅ ។ ក្រុមវិមជ្ឈការ និងអភិបាលកិច្ច បានបង្ហើយពង្រាងឯកសារគោលដែលផ្តោតលើគណនេយ្យភាពនៅកំរិតខេត្ត សំរាប់ការដាក់អនុវត្តន៍នៅឆ្នាំក្រោយ ។ ការសិក្សាមួយទៀតស្តីពីការឆ្លើយតបនៅកំរិតឃុំ បានចាប់ផ្តើមឡើង ហើយការចុះអង្កេត ដល់កន្លែងក៏បានចាប់ធ្វើដែរ ។

តទៅទំព័រទី ១៦

ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ក៏មានផ្សាយជាភាសាអង់គ្លេសដែរ ។

Cambodia Development Review **is also available in English.**

ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់
វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ទស្សនាវដ្ដី អភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឆ្នាំទី៩ លេខ៣ ខែកក្កដា-កញ្ញា ឆ្នាំ២០០៥

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
ផ្ទះលេខ៥៦ ផ្លូវ៣១៥ ទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា
អាសយដ្ឋានប្រៃសណីយៈ ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា
ទូរស័ព្ទៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨១-៧០១, ៨៨១-៩១៦, ៨៨៣-៦០៣ ទូរសារៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨០-៧៣៤
e-mail: cdri@camnet.com.kh / pubs@cdri.forum.org.kh
website: http://www.cdri.org.kh

ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
បោះពុម្ពផ្សាយដោយ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា នៅភ្នំពេញចំនួន ៤ដង/មួយឆ្នាំជាភាសាខ្មែរ និងអង់គ្លេសនៅក្នុងពេលដំណាលគ្នា ។

ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ផ្តល់ជាវេទិកាមួយ ដើម្បីពិភាក្សាពីបញ្ហានៃការអភិវឌ្ឍន៍ដែលកំពុងតែជះឥទ្ធិពលដល់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ***អត្ថបទតាមដានសេដ្ឋកិច្ច*** ផ្តល់ជូននូវមូលវិចារឯករាជ្យស្តីពីដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសកម្ពុជា ។

ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ស្វាគមន៍អត្ថបទទាំងឡាយពីប្រិយមិត្តអ្នកអាន ។ លិខិតត្រូវចុះហត្ថលេខា ប្រត្យក្សភាព ទូរស័ព្ទ និងមានអាសយដ្ឋានផង ។ អ្នកនិពន្ធទាំងអស់ត្រូវទាក់ទង វបសអ មុននឹងជូនអត្ថបទរបស់ខ្លួន ទោះជាឯកសារនោះមិនទាន់រៀបរយក៏ដោយ ។ ឯកសារទាំងអស់នឹង ត្រូវកែសម្រួលសំរាប់ការបោះពុម្ព ។ វបសអ សូមរក្សាសិទ្ធិបដិសេធការបោះពុម្ព ដោយមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីហេតុផល ។

គ្រឹះស្ថានផ្សាយៈ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
គ្រប់គ្រងកែសំរួលៈ អែម សូវ៉ានី
កែសំរួលផលិតកម្មៈ អ៊ុំ ចាន់ថា /អ្នកបកប្រែៈ យូ សិទ្ធីរិទ្ធ
រោងពុម្ពជប៉ុន ភ្នំពេញ រូបភាពទំព័រមុខៈ អាន សុវត្ថា

រក្សាសិទ្ធិ ២០០៥ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាលនិង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង-គ្មានផ្នែកណាមួយនៃការបោះពុម្ពផ្សាយនេះត្រូវបានចំលងទុក ឬផ្សព្វផ្សាយតាមទម្រង់ និងតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗដូចជាៈ អេឡិចត្រូនិក យន្តកម្មថតចម្លង... ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរពី វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជាឡើយ ។

ISSN 1560-7615

ទំនួលខុសត្រូវលើគំនិត សត្យានុម័ត និងការបញ្ចេញយោបល់ទាំងឡាយនៅក្នុង *ទស្សនាវដ្ដីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា* គឺជាបន្ទុកផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ការបញ្ចេញយោបល់ និងការបកស្រាយទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់ *វបសអ* ទេ ។